

B2-páholy

Békéscsabán ülök, hetedik emeleti színházi kis lakomban, szeptember eleji pokoli éjszakai hőségben, egy szál gatyában, így elfoglaltságomhoz méltatlan öltözékben és pózban, monitoromon ugyanis órák óta a Napút norvég különszáma fut. Szemem fájni kezd, agyam lassan nem tudja befogadni azt a sokféleséget, amit a válogatás felkínál. Így aztán feladom eredeti tervemet, hogy a számhoz kapcsolódóan írjak valamit a páholyban, annál is inkább, mert az összeállítás elé illesztett bevezetőjében Kovács katáng Ferenc, az oslói egyetem média-mérnöke már „mindent elírt” előlem. Szórakozottan, vagy inkább célotmat vesztetten bámulom a falakon a különféle bemutatók színházi plakátjait. Közöttük egy festményt, melyen fiatal lány féloldalt fekve könyvet olvasó aktja, finom pasztellszínekbe rakva.

Hamsun gyermekei, kóstolgom a címet. Hamsun. És hirtelen hátrafelé láttam velem a megdöbbenés, bár előrenézek. Hátam mögött ugyanis, tehát az ágyam fölött a falon, magyarán fölöttem, mert az ágyam szélén ülve írok, hatalmas plakáton éppen hogy Knut Hamsun kalapos képe. Ott van az immár lassan két éve, így élünk itt tehát hármásban: félkönyéken olvasó meztelen lány a képen, a kalapos Nobel-díjas, meg én. Hol észreveszem őket, hol nem, hol észreveszem magamat közöttük, hol nem...

Hamsun. A plakátot egy előadás után kaptam, melyet róla tartottunk Merő Béla rendezővel a Békés Megyei Jókai Színházban. Napokon át két pofára faltam, rágtam az *Éhség* című művet, amit a Terror Házának könyvesboltjában tudtam megszerezni, hogy friss olvasatom és élményem legyen a beszélgetéshez. Lett...

Rendben van, hogy Nobel-díjat kapott. Azt is érteni véltem, Isaac Bashevis Singer miért nevezte őt a modern irodalom atyjának. Miért VII. Haakon norvég király Norvégia lelkének. De lelkifurdalással kutattam magamban, holott őt kellett volna megfaggatnom erről, miért keverte magát rossz politikába. Vajon működhet-e rosszul egy ekkora író iránytűje. Meg jókat mosolyogtam azon, milyen kínosan feszült volt a viszonya Ibsennel, s minden alkalmat megragadott, hogy a szegény, lekékharisnyázott nagy drámaírónak borsot törjön az orra alá. Azért, biztos, ami biztos, nem a drámaírásban akarta legyűrni elsősorban az ellenfelét... Jól döntött.

S mert szeretek oktanul tűnődni oktan dolgokon, az is sokat járt a fejemben, mi az alapvető különbség e két nagy ember, Ibsen és Hamsun között...

Háttal ülök a plakátnak, és nézem. Meggyötört öregember arca, öregségében is szép férfié, szép, mert sokat szenvedett a tekintete. Közben elnyom az álom. Álomban a falon meztelenül fekve könyvet olvasó lány átkerül az ágyamra, hanyatt, lábai az ég felé kalimpálnak, kezében egy Hamsun-kötet, és kacag, nagyon kacag valamin. Ami meglepő, mert Hamsun írásaitól mi sem állt távolabb, mint hogy röhögni lehessen rajtuk – ha valakit a szenvedés írójának lehet nevezni, őt aztán méltán. De, mert egy álomban minden lehetséges, kacag a lány a képről, meztelen talpával felrúg, és a falról leröpül a norvég, vagy tán az egész modern irodalom atyja, Norvégia lelke alászállingózik a padlóra. Én az erkély ajtajában állva nézem a jelenetet, ijedten kapok a kép után, mégsem illendő, hogy egy ekkora irodalmi és nemzeti tekintélyt csak úgy lerúgjon egy fiatal láb a falamról. Felemelem a plakátot, szemem összeakad Hamsunéval. Mosolyog! Eddig, a falról lefelé, soha nem mosolygott. Nem derűs ez a mosoly, nem is biztató, magányos és megbocsátó. És ekkor, álomban, megértem végre, mi a különbség a két világ-díjas vetélytárs között. De nem magyarázom, magamnak sem...

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XIII. évfolyam 7. szám

A Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából kiadja a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.
Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers),
Balázs Géza (nyelvművelés), **Bognár Antal** (évkönyv), **Borbély András** (próza), **Elek Szilvia** (zene),
Kovács Ildikó (szöveggyűjtés), **Prágai Tamás** (dokumentum), **Sebeők János** (környezet),
Szondi Bence (törtélel), **Vincze Ferenc** (műbírálat, főszerkesztő-helyettes), **Wehner Tibor** (művészet).
Szerkesztőségvezető: **Szondi Eszter**.

Napút-kör: **Csűrös Miklós**, **Doncsev Toso**, **Gráfik Imre**, **Hankiss Elemér**, **Dr. Koncz Gábor**,
Radnóti Zsuzsa, **Rakovszky Zsuzsa**, **Szörényi László** (tiszteltetelli konzulensek).

Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: 1014 Budapest, Szentháromság tér 6. mfsz. 29. • Telefon/fax: (1) 225-3474 • Mobil: (70) 617-8231

E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

A Cédrus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

B2-páholy

Zalán Tibor tárcája borítóbelső

Előter

Jeszenszky Géza: Északi szavak és hangulatok 3

Hamsun gyermekei

Kovács Katáng Ferenc: Hamsun gyermekei . . . 5

Ari Behn: Heves Hőzárpor; Családkíséletek . . 17

Dan Aleksander Andersen: Minden nap;

A háziállatok hűsége; A bohóc esküvője;

Ősz; Felemás pár; A hamuból;

Emlékkönyv; Ünneplés 20

Tárlat

Löffler Ervin szobrai (színes melléklet)

(Galambos Gyöngyvér felvételei)

Cecilie Løveid: Fekete népviseletek; Tapas;

Enni, enni, enni; Karácsonyi üdvözlét;

Az első nő a Napöbölben; Élvezetek;

Öröklés és elvárás; Elhessegette, lesöpörte

Arról, hogy elég sötét-e a koromsötét;

Szerelem; Maria Q. 25

Jonny Halberg: Az iker

(Kunszenti-Kovács Dávid fordítása) 38

Tone Gleditsch Stabell:

Variációk az Északi-tengerre 43

Mads Skjörberg: Nézd, tintát pumpál a szívem!

Mindig ugyanazok a napok; Végezetül;

Ebben a rongy városban; Az erkélyen;

Faltól falig; Nap a láthatáron;

Hátradőlvén, enyhén ellazulva 48

Tina Åmodt: Rutin; Építési terület;

Reflektorfény; Hangok; Barakk;

Szerszámok; Önarckép; Az otthon;

Betonkeverő; Szabadnap 55

Steinar Opstad: Lelepleződések 59

Kjersti Annesdatter Skomsvold: Beszélgetni jó

(Anna Bihari-Andersson fordítása) 64

Jon Ståle Ritland: H₂O 69

Mona Høvring: Amaryllis; Jobb, ha nem vagy

egyedül; A világ mint olyan;

A testvérek vágyakozása; Csakazértis;

Mondd, te bogártudós; Földieper szimpátia

A fekete kulcsok; Vegetatív imitációk;

Ördögi áthallások 75

Mikkel Bugge: A fundamentumon át
(Forró Tamás fordítása) 80

Tyra Teodora Tronstad: Ismerős utca;
Törékeny, kicsi világ; Jó reggelt az élőknek
Hétfő reggel; Térkép az ujjhegyeken;
Vázlat egy sír mellett; Szerda;
Ilyen a gyász; Elveszett locsolókanna;
S a gyász? 88

Kristine Næss: Sajnos; Mellékvágány; Sűrűben;
Gyalogosan; Reflektorfény; Nagyanyám . . 94

Roy Normann: Az álom 99

Marte Huke: Évszakok; Hangsúlyok;
Kerti dallamok; Szószöveg; Csepp a dalban;
Ősz és tél; Vessző-tánc; Kóváz. 101

Thomas Marco Blatt:
Mindenütt laknak emberek. 106

E számunk szerzői. 113

Illusztrációk
Norvég képzőművészek alkotásai
. . 47, 51, 63, 79, 86, 93, 100, 104, 108

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 57.

Karel Šiktanc: Adam a Eva – DEN DRUHÝ
(Az Országos Idegennyelvű Könyvtár
6. műfordítás-pályázatának anyaga)

Válogatta, a bevezetőt írta,
a verseket és a más fordító nevével
nem jelölt írásokat fordította

Kovács katáng Ferenc

Az eredetivel egybevetette
Kunszenti Ágnes

A megjelenést a NORLA támogatta.

N O R L A

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XIII. évfolyam 7. szám

Hamsun gyermekei
Összeállítás kortárs norvég
alkotók legújabb írásaiból

E számunk bemutatói:

Xántus János Két Tanítási Nyelvű
Gyakorló Gimnázium: szeptem-
ber 20., 12 óra

Országos Idegennyelvű Könyvtár:
szeptember 20., 17.30

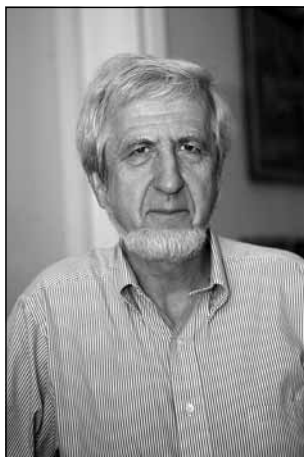
Ibsen Ház, Békéscsaba: szep-
tember 21. 12 óra

Szeptemberi Napút-estek:

Magyar Írószövetség: 22., csütör-
tök, 18 óra. A folyóirat Ekszpanzió
5. számáról – az avantgárd szak-
osztály és a Bohár András Kör
szervezésében

Petőfi Irodalmi Múzeum, Lotz
Terem: 27., kedd, 17.30. – az
Irodalmi lapok-sorozat keretében

Északi szavak és hangulatok

„Észak-fok, titok, idegenség” – Ady önmagát jellemezve megfogalmazta, amit sokunk érez, gondol Skandinávia lakóiról. Egy másik versében szembe is állította Európa lakóinak két végletét, a két eltérő mentalitást:

A Dél: vén, csacska népü táj,
Illanva jön, gyorsulva lebben
Itt minden ajkon az ige.
Északon gyökösebb a szó,
Mélyebbről jön és nemesebben.

Vajon igazolja-e a sztereotípiákat, a norvégokról bennünk élő képet a harmincas éveikben járó írók és költők antológiája? A felszínen maradván, a verseket és az elbeszéléseket gyorsan átfutva, a válasz nemleges, szinte semmi sem utal arra, hogy a szerzők és a szereplők norvégok. Az írásokból majdnem teljesen hiányzik az, amit Norvégiára jellemzőnek hiszünk: a táj szépsége, a természet tisztelete, a magas életszínvonal, a hazafiság, a vallásosság, a társadalmi szolidaritás. Hiányzik az is, ami a fiatalságot általában jellemzi: a vidámság, a mély érzelmek, a szerelem, a kedves dicsérete. És teljességgel hiányzik a politika, a társadalmi problémák racionális bemutatása. Ha azonban figyelmesebben olvasunk, akkor azért a háttér egyértelműen norvég, vagy legalábbis skandináv: a tenger, a fjordok, a szigetek, a halételek, a hó – mind visszatérő motívum, csak nincs a középpontban. Ugyanakkor a bemutatott alkotások kivétel nélkül kozmopoliták, abban az értelemben, hogy a jóléti és békés társadalmak unottságát, kiábrándultságát, az embereken eluralkodó céltalanságot adják vissza. Írhatták volna őket Amerikában, Japánban, Hollandiában, és persze Svédországban, elsősorban Svédországban, ahol a hasonló társadalom, a hasonló politika, a hasonló élet hasonló irodalmat teremt. Az egy drámarészlet (*Maria Q* – melynek főszereplője a német megszállókat kiszolgáló áruló miniszterelnök, Vidkun Quisling) kivételével még a prózában, az elbeszélésekben sincs cselekmény, történet, a versekből pedig végképp hiányzik a nyilvános üzenet, a mondanivaló. Vagy mégsem? Épp az lenne az üzenet, hogy az élet unalmas, értékek és érzelmek nélküli, pusztán vegetálás? Szerintem mindez csak a (rossz) divatok, a „politikai korrektség” következménye. Talán ezt a stílust honorálják az ösztöndíjakat odaítélők, a pályázatok, az újságok – és nyomukban ezt igényli az engedelmes közönség. Más nincs, vagy mindez egyedül a válogatás következménye?

A válogatás és a kötet szerkesztése vajon elsősorban Kovács katáng Ferenc ízlését és döntéseit tükrözi? Aligha, minden bizonnyal ez a hangulat jellemzi a kortárs norvég irodalmat. A szerkesztő bevezető tanulmánya képbe helyezi

az olvasót, megismerjük az elmúlt évtizedek irodalmi tendenciáit és legfontosabb alkotóit. A nem irodalmár és nem norvégspecialista olvasóban a kötetet végigolvasva elsősorban a csodálkozás erős: hol van itt a boldogság, a megelégedettség? Egy régi barátom, norvég szakot is végzett, írta nekem a minap, értesülve norvégiai nagyköveti megbízatásomról: „Európa legpéldamutatóbb és legigazságosabb társadalmi rendszerét építették fel. Ahol pl. az adókból befolyó tetemes összegek (mivel az igazán jómódúak magas adókat fizetnek és nemigen távoznak adóparadicsomokba) a közjó érdekében vissza vannak fordítva a gazdaság motorjainak működtetésébe. Az ország olajmezői nincsenek privát kézbe adva, az innen befolyó javak egy része zárva van olyan időkre, amikor már kiapadtak az olajkutak.” Valóban, Norvégiát nem tette önteltté és lustává az olaj és a gáz jóvoltából hirtelen reá szakadt gazdagság, hanem azt racionálisan kezelik, minden polgár javára fordítják, és legnagyobb részét félreteszik, tartalékolják. Nem hagyták elnéptelenedni a vidéket, felszámolni a tradicionális mezőgazdaságot, amire pedig a klíma nem igazán kedvező. Talán éppen itt van a magyarázata az irodalomra jellemző kiábrándultságnak: nincs ok az elégedetlenségre, a politikával szembeni tiltakozásra, és nem kell küzdeni a jobb jövőért, nem kell visszaverni az irigy szomszédok támadását. A fiatal írók hangulata figyelmeztető: az anyagi jólét nem oldja meg az emberi problémákat, a jó politika nem vált ki sokkal nagyobb elismerést, mint a rossz. Az egykor bezárt világban élő norvégok előtt (is) kitárult a világ, utazva megismerik más népek szokásait, bajait, és azokat részben magukra is vették.

Amikor július 22-én Anders Breivik rémtettét elkövette, a világ nem értette, hogy Európának ezen a boldog szigetén, ahol mindenki minden aberrációt is elfogad, megért, hogyan volt erre képes egy tanult, torz gondolatait világos szavakkal kifejezni tudó fiatal norvég, Breivik e kötet szerzőinek kortársa. Ő egy tömeggyilkossággal fejezte ki azt a hangulatot, amit a mai író- és költőnemzedék szavakban fejez ki. Én hiszem, hogy Norvégiára nem a reménytelenség és az illúzióvesztés jellemző. A júliusi tragédia megrázta a norvég társadalmat, megerősítette a rossz és a jó közti határozott különbségtétel egyesek által elavultnak hirdetett képességét. Remélem, hogy a tragédiából megszülető irodalom vissza fog térni az Észak hagyományaihoz, értékeihez. Amiket Ady és azóta is annyi magyar becsült és szerette volna, ha népünk követi.

*Jeszenszky Géza
Magyarország Norvégiába és Izlandba
akkreditált nagykövete*

Kovács katáng Ferenc

Hamsun gyermekei

Igazságtalan a sors, amikor nagyok árnyékával sújtja a feltörekvő nemzedéket. Ibsen (1828–1906) után nem volt könnyű a sorra próbálkozó színpadi szerzőknek. Kevesen merték drámaírásra adni a fejüket, óhatatlanul a nagy elődhöz hasonlítgatták az ifjabbakat még jóval egy-egy művük színrevitele előtt. Talán csak a kortárs, de fiatalabb Hamsun (1859–1952) mert birokra kelni a drámaíró Henrik Ibsennel. Hamsun, hogy hatásosabbak legyenek Ibsen elleni bírálatai, meghívta Ibsent is egyik nyilvános előadására, amiről előre lehetett tudni, hogy ott megint az élő nagyokat fogja kritizálni. Igaz, Hamsun nem tört drámaírói babérokra, sokáig idegenkedett a színpad teatralitásától, a nézőtér hársány, kegyetlen, spontán véleménynyilvánításától, s

attól is, hogy nem maga válogathatja meg drámája rendezőjét, szereplőit, sőt a közönségét sem. Amerikai tapasztalataiból kiindulva úgy gondolta, hogy csak az analfabéta, tanulatlan tömeg kíváncsi a színjátékra.

Ibsen árnyéka rövid volt, de hosszú életű. Rövid, mert nem nyúlt át a szomszédos országokba. Svédországban nem akadályozta a feltörekvő drámaíró-nemzedéket. A hetvenes évektől a nagyvilág színpadait is meghódította a két svéd szerző, Lars Norén és Per Olov Enquist (utóbbi 2011-ben a Nemzetközi Könyvfesztiválon Budapest Nagydíjat kapott).

Knut Hamsun prózája, Nobel-díja, német és közép- és kelet-európai sikerei ki tudja, mennyire bénították volna az 1940 után induló norvég alkotókat, ha Hamsun „csak” tisztességes alkotói kort élt volna meg, s nem kompromittálódik németbarát cikkei és pártossága miatt. Az új írónemzedék nézhetne akár levegőnek, akár gúny tárgyának, akár negatív példaképnek, de semmiképp sem visszafogó, gátló tényezőnek alkotóvá válásuk folyamatában. Amúgy pedig egyértelmű, hogy Hamsun a modern regényírás atyja. Költészete ugyan nem világraszóló, de maga igen nagyra tartja a verselést. Sajátjával szemben meglehetősen kritikus. Egyetlen verseskötetéről, *A vad kórus*ról ezt írja: „Harragszom magamra a versgyűjteményért, de már nem lehet visszacsínálni. Ha valaki nagyon keres, biztos talál benne felvillanásokat, de csak felvillanásokat. És nemcsak a *kellem* hiányzik ezekből a versekből, hanem sok más egyéb is, minden, a költészet *veleje*.” Egy sor olyan megjegyzést találhatunk Hamsunnél, mely mind arra utal, hogy a szépirodalmi műfajok közül a lírát becsülte a legtöbbször. Akkor mégis miért alkotott ilyen keveset ezen a területen? 1910-ben Carl Dumreicher írónak megvallja, hogy: „Az egyetlen dolog, ami hosszú évek óta érdekel, az a versírás. A drámaírás van leginkább ellenemre, legkedvesebb számomra a vers.” Máshol pedig arról szól, hogy „Amikor regényt vagy drámát

írok, nagy hangsúlyt fektetek arra, hogy vele egy időben sok verset olvassak. Ez stimulál.” (Idézetek a *Benőtt ösvényeken* c. kötetből, Nagyvilág–Polár, 2002.)

Azért azt nem szabad elfeledni, hogy a norvég irodalomban mégiscsak Hamsunnek tulajdonítható az első szabad vers. Viszonya a szabad versekhez érdekes, komplikált ügy. „Nem versköltő vagyok” – írta Harald Griegnek. Ebben a megfogalmazásban implicite az is benne van, hogy versek helyett egyes regényeiben volt „költő”. Erről tanúskodnak a *Pan* (1894) és a *Victoria* (1898) című könyvek. Amikor mégis versírásba kezdett, úgy tűnik, mindig leginkább a hagyományos, előírt ritmussal és sorvégi rímekkel rendelkező versformákat kedvelte. Az 1890-es évek közepén azonban szabadabb kifejezésformákkal kísérletezett. A *Bonyodalnak* és a *Hanyatlik a világ* című versei ennek a költői laboratóriumnak a termékei.

*Halálos fáradtan az ablakhoz megyek
és a többiek feje fölött nézem:*

Gurul az utcán egy kerék. Két kerék!

*A kerekek felett egy fura bohóc
trikó, két harisnya és csatakos fej
boldog, mosolygó, agyatlan fickó.*

*Kétkerekes versenyeken szerzett
arany- és ezüstérmekkel kirakva.*

Világbajnokság két keréken. Hallatlan!

*Nézem az utcán hömpölygő tömeget
káprázik talán a szemem?*

*Hullámszik velem a szoba
kifut alólam a szilárd talaj.*

Hanyatlik, hanyatlik, hanyatlik a világ.

(*Hanyatlik a világ*, 1893, Párizs – részlet)

Az *Új föld* (1893) című regényébe is beépített kísérletképpen néhány szabad verset.

S még egy adalék Hamsun költészetéről: neki tulajdonítható az első szürrealista költemény Norvégiában.

Ó, nagy ég!

A balta hasznos eszköz, önmagában veszélytelen.

A balta nem öngyilkos szerszám. Nem sújt nagyot.

Csak csókol. Vörös száj a balta-csók nyoma

vörös ajkak nyúlnak a balta-csók után.

Ilyen a balta.

Szívembe rejtem.

(részlet a *Világmindenség*, 1908 c. versből)

*** * ***

Az elmúlt ötven év norvég irodalma értékelés szempontjából jól besorítható évtizedekre osztott határok közé. Tudjuk azonban, hogy a határok időben és témakörökben átjárhatók, képlékenyek. S vannak norvég alkotók, akiket a legügyesebb sakkjátékos sem tud elhelyezni egy képzeletbeli irodalmi saktáblán.

A hatvanas évek. Hadle Oftedal Andersen szavaival élve ez a „világ újrafelfedezésének” évtizede. Az alkotók a Profil folyóirat égisze alatt törtek be – igen erőszakosan – a norvég irodalomba. „Be akarják hozni a világgal szembeni fáziskésést, és olyan modern irodalmat szeretnének teremteni Norvégiában, amelyben a bokmål és a nynorsk nyelvű irodalom egyaránt az európai eredményeket integrálva újul meg. Ez a Profil-generáció forradalma, amely onnan kapta nevét, hogy az addig alig ismert egyetemi újság, a Profil szerkesztőségét 1965-ben puccsszerűen átveszik azok a fiatalok, akik gyökeresen szakítani akarnak a megkövesedett tradíciókkal” (Masát András: *„Kettős csillagég alatt”, Írók Norvégiából*, Nagyvilág, 1988).

A hatvanas évek generációjának egyes költői olyan versekkel jelentkeztek, amelyekben nem alkalmaztak konvencionális költői verselemeket. Ami teljesen természetes Japánban, az szokatlan volt Norvégiában. Paal-Helge Haugen haikufordításainak hatására norvég szerzők is megpróbálkoztak rövid, tömör, képekben szegény versekkel. Jan Erik Voldnak 1970-ben *nyom.hó* (spor.snø) címmel jelent meg egy haikukötete. Olav H. Hauge bagatell-történeteiből álljon itt példának egy rövid négysoros:

*Sok kis sziget a tengeren.
Mindazonáltal csak egy
a te
üdvözítőd.*

(Sziget)

A kor másik jelentős irányzata a képvers. Ez a skandináv országok közül leginkább Svédországban hódított, de jelentőset alkotott e területen a norvég Jan Erik Vold is.

*úgy
siklik
át hajad
ujjaim között
miként hullámok
futnak tova
a tengeren
s ahogy
fényfutam
a hosszú parton
aranyló homok pereg át ujjaim között
mint éjszakák napok évek*

(Hullám)

Ebben az időszakban erősödött meg az az igény, hogy a vers tükrözze a valóságot, legyen konkrét, szóljon arról a világról, amely egyaránt körülveszi az író s olvasóját. Hívja fel a figyelmet arra, amire addig a költészet nem ügyelt.

*Esik
olajfolt
a piszkos aszfalton*

*pislogó szivárványvirág
a mesterséges fényben.
Mérgező, beteg.*

(Tove Lie: *Aszfaltvirág*)

Új jelenség az is, hogy az alkotók a költeményeket ciklusokba, kötetbe szervezik. A rá következő évtizedekben ez a folyamat egyre természetesebbé, tudatosabbá válik. Megnehezítik ezzel az antológiászerkesztők munkáját, akik a kötetnyi egészből csak csonkítás árán tudnak részeket kiszakítani. Ugyanakkor, mint ahogy Ingunn Økland irodalomkritikus figyelmeztet, fennáll annak a veszélye, hogy számos kötet a feledés homályába merül, mert az olvasó, a kritikus, sőt az irodalomtörténész is inkább csak egyes versekre emlékszik, nem pedig ciklusokra, kötetekre.

A hetvenes évek. A hétköznapi események *megéneklése*, a politikai helyzet *felismerése* arra készítette a fiatal értelmiségi alkotókat, hogy a munkásokkal azonosítsák magukat s a munkásosztály érdekében fejtsék ki tevékenységüket. Személyes hangvételű, politikai műveiket azzal hitelesítették, hogy egyes szám első személyben írták, mondván, így történt, hiszen saját szememmel láttam. „A vers legyen az egyszerű emberek számára érthető, felvilágosító, lelkesítő. E művek pozitívuma, hogy az osztályharcban *hasznosak* lehetnek. Negatívuma pedig az, amit a dánok *betördelt prózának* neveznek. Az, hogy a hétköznapi, primitív, demagóg szövegeket verssorokba tördelik, hogy úgy nézzen ki, mint egy vers, anélkül hogy valami poétikus is lenne bennük” (Hadle Oftedal Andersen: *A vers nyíla, Bevezető*, Cappelen, Oslo, 1998).

*A két
imperialista szuperhatalom
Amerika és Szovjetunió
kapcsolatában
minden megtörténhet.*

(Bjørn-Erik Hansen: *Kontrast* nr. 5/79)

Az ilyen típusú költemények már eltűntek a jóságos feledés homályában, elvesztették aktualitásukat.

A banális, szélsőséges politikai romantika árnyékában tartalmas életművek maradtak észrevétlenül. Ezeket később a józan ész s az igazságszolgáltató értékrend méltó helyükre emelte. Gondolunk itt Kjell Erik Vindtorm, Cecilie Løveid, Eldrid Lunden egyéni hangú munkáira.

HALOMBA RAKOTT KERÉK KÖVEK A TÁJBAN

*ÚGY NÉZEK RÁJUK, MINT
ESŐT, MOHÁT, GYEREKET VÁRÓ EMBEREKRE*

*CSOPORTBAN ÁLLÓ NŐK A PÁLYAUDVARON
ZÖLD FELHŐKKEL MELLÜK, HASUK ALATT*

A VILÁG ÍGY KERÉK

(Cecilie Løveid: *Embergyermek*, részlet)

Az 1980-as évek. „Megkezdődik a politikai bódulat utáni önvizsgálat: rejtett önéletrajzi visszaemlékezések, és főképp az, hogy a Profil-csoport tagjai neves vagy példaképnek tekintett írók életrajzát írják meg regény formájában, árulkodnak a visszatekintés fájdalmas aktusáról. A legszórakoztatóbb ebből a sorból Dag Solstad regénye 1982-ből, *Pedersen gimnáziumi tanár feljegyzése a hazánkat sújtó nagy politikai ébredésről*, amelyben a norvég Larvik város Pol Potjának (!) nevezett tanár megrendüléssel, öniróniával, de nem kis büszkeséggel számol be élete tíz boldog esztendejéről, amikor egész életét egy utópia szolgálatába állította” (Masát András).

Dag Solstad a nyolcvanas években zajló irodalmi vitákra reagálva azt kifogásolta, hogy a hatvanas-hetvenes évek alkotásait nem irodalmi értékek, hanem politikai szempontok szerint vizsgálják. Kjartan Fløgstad egy 1984-es esszéjében a popularizálódás ellen szónokol. Szerinte aki a nyugati világban a szocreál írók közé akar tartozni, annak szeretnie kell a hollywoodi filmeket, a countryzenét, a Dinasztia tévésorozatot és Elvis Presleyt. (Cowboycsizmát, farmert hordanak, vörösborot isznak, dohánylevélbe sodort drága cigarettát szívniak – a szerk. megj.)

A politikától, a közélettől való elfordulás az alkotók fantáziáját, alkotásaik témáját a testiség felé irányította. Testmodern. A Pia Tafdrup dán költőnő munkásságára ragasztott jelző a nyolcvanas évek norvég lírájára is jellemző (Paal-Helge Haugen, Helge Torvund, Øystein Z. Siener).

*Képzeld,
óvszer nélkül dugnak
egész éjjel
ismeretlen férfiakkal*

*akik másnap
fejés előtt segítenek
az istálló ablakán át
kiszórni a trágyát.*

(Øyvind Berg: *Hegyipásztor lányok*)

E korszak legmarkánsabb vonása mégiscsak az, hogy a szerzők igyekeznek megszabadulni mindenféle besorolástól, irányzattól, csordaszellemtől. Arra töreksenek, hogy saját hangot találva a maguk útját járják. Ekkor jelentkezik Jon Fosse asszociatív, belső ritmusú, minimalista szabad verseivel, Rune Christensen szürrealista tradíciót felelevenítő stíluspróbálkozásaival.

A kilencvenes évek. Az ekkor keletkezett művekben jól kivehető a norvég történelemmel, a nemzeti identitástudattal, a szociáldemokrácia modelljével, a norvég mítoszokkal való szembefordulás igénye. Az előző évek kísérletező, sokszor nehezen emészthető alkotásaival szemben most a szerzők mintha az egyszerűsége, közérthetősége, világosabb fogalmazásra törekednének.

„Az évtized norvég irodalmának legfeltűnőbb vonása az, amit a dokumentarizmushoz való egyfajta visszafordulásnak is nevezhetnénk. Arról van szó, hogy a norvég bestsellerlistákon nem a szépirodalmi művek szerepelnek az első he-

lyen, hanem az ún. memoáirodalom: visszaemlékezések, életrajzok, történelmi, főképpen persze a norvég történelem alakjairól írott regények” (Masát András).

A költészet terén egy olyan ifjú nemzedék jelentkezett, amely a hatvanas évek alkotógenerációjával ellentétben nem a múlt megtagadásával, forradalmian új szemlélet bevezetésével jeleskedik, hanem éppen ellenkezőleg, a hagyományokon alapuló megújulás híve. Ugyanakkor visszatérni látszik a hatvanas, hetvenes évek énközpontú, személyes hangvétele. Nemes egyszerűséggel, ugyanakkor filozofikusan fogalmaznak.

*Mikor a megpillantott
és a láthatatlan egy és ugyanaz
örökre lezárult szemmel bolyongunk
Semele házában.*

*Mert ami nem látszódhat
cselekedeteinkben lesz bizonyossá
nyomunkba szegődnek az árnyak*

*s az ablakon benyúló
ágak egyre növőben
magasba emelik a házat.*

(Tone Hødnebo, 2004)

Kirajzottak az íróakadémiák növendékei, akik alkotásaikat tudományos módszerességgel hozzák létre egy olyan korszakban, amikor a műfordítások, nemzetközi kapcsolatok révén széles kitekintésük adódik a nagyvilágra, a mérvadó művészeti irányzatokra, divatokra. Ekkor mutatkozik be önálló kötettel Steinar Opstad, Espen Stueland, Gunnar Wærness, Tone Hodnebo, Torunn Borge, Pedro Carmona-Alvarez, Markus Mindrè, Morten Øen, Nils-Øivind Haagensen és még néhányan, akik az ezredforduló utánra értek be igazán. Különös kötetek láttak napvilágot, mint pl. a 2010-ben Magyarországon is megjelent Gunnar Wærness verses képregénye. A *Bli verden* c. kötet (*Teremj, világ!*, Napkút Kiadó) 2003 és 2006 között folytatásokban jelent meg különféle norvég irodalmi folyóiratokban, majd 2007-ben könyv alakban is. A kötet szabadon értelmezett folytatása a 2006-ban kiadott *Hverandres (Egymáséi)* című versösszeállításnak. 2007-ben elnyerte az év legjobb képregényének járó norvég Sprøing-díjat. Az itt közölt részlet a kötet záró verse:

*szavak
magasztos szavak
mint kapuban tolongó nép
s bevalljuk, félelmünk nem csitul
vajon mi vár reánk
mi lesz a dolgunk
ha felérkezünk a mennybe
fölépíteni az arcot egy száj köré
ami nem árulja el saját nevét*

*de emlékszik a másokéra
félünk csókkal illetni a szegénységet
a szürke házban a szürke asztal körül
ahol a kő édestestvére a kenyérnek
és csak a testmeleg választ el
Nemlétet a Léttől*

Pedro Cormona-Alvarez játékos sorai kemény, nyomasztó gyermekkorról tanúskodnak. Ugyanakkor meleg, délszaki fény és szeretet áramlik belőlük.

*Szeretjük a smaragdot
a harangszót, a tisztítótüzet
a szép napokat
a múltat s a pillanatra felvillanó
padok, parkok, kerékpárutak
öregemberre hasonlító
rogyadozó fák látványját
felizzik
lázban szeretetben
napba tartott tükör, csillagpor
lányok hajában
falevél csücskén lógó öngyilkosjelölt
harmatcsepp
s a láz, gyerekkori cimboránk
este hétkor felszökik
nem arctalan, van tiszta ruhája, zöld pulóvere
piros, piros cipője, minden idők legtisztább
szempárja*

(Pedro Cormona-Alvarez: *A herceg utcája*, 2004)

Az új évezred. A 2000-es években született alkotások deheroizálják a korszakot, nincsenek említésre méltó hőseik, ugyanakkor több száz oldalas művek jelennek meg azt sugallva, hogy a világ összes problémáját akarják egyszerre mind megoldani: dokumentarista, olykor személyes/személyeskedő stílusban. S nemegyszer fordul elő, hogy az alkotó én megtorpan, nem vállalja tovább a főhős szerepét, s kijelenti, fikció volt az egész. Három alkotást érdemes példaként felhozni. Mindhárom más szempontból jellemző a szélsőségeket előnyben részesítő, piacra kacsingató könyvkiadásra. Åsne Seierstad *Bokhandleren i Kabul* (*A kabuli könyvtáros*, Ulpius-ház, 2005) című tényregényét valódi események és valódi személy ihlette. A szerző 2002 elején, az előző szeptemberi támadást követő háborús időszakban töltött három hónapot Kabulban, ahol megismerkedett Szultán Khannal, a karizmatikus idős könyvkereskedővel, és családjával. A mű róluk szól, Szultán harcáról a szellemi értékeket konkrét és átvitt értelemben vett pusztítók, könyvégetők ellen. Emellett, pontosabban ezen keresztül bemutatja az ország valódi arcát, az ott élőket nem a híradókból jól ismert „háború sújtotta népként”, hanem hétköznapi emberekként, akiknek bár más a kultúrájuk, más a vallásuk, egyébként, az iszlám fundamentalizmus

szigorú maszkja alatt hozzánk teljesen hasonlóak. Åsne Seierstad maga is tetőtől talpig burkát öltött, így férközött az emberek bizalmába. A kiszolgáltatott nők helyzetét dokumentáló, leleplező írás nagy botrányt keltett Afganisztánban. Ellehetetlenítette az írónőt befogadó család további életét. Hosszú évekig tartó pereskedés folyt a norvég kiadó s a szerző ellen. Miközben az írónő világsikert aratott, addig a család menekülni kényszerült hazájából. Kétségtelen, hogy a mű sokak épülésére szolgál, de egyéni sorsokon gázol át.

Karl Ove Knausgård hatkötetes, kb. háromezer-háromszáz oldalas önéletrajzi regénye (*Min kamp/Harcom*, Forlaget Oktobar, 2009–10) kínosan részletező, mindent és mindenkit aprólékosan megjelentető írás. Óhatatlanul átlépi önéletrajzi jellegét, s meztelenre vetkőztet mindenki mást is a szerző környezetében. A társadalomtudós Nina Witoszek úgy jellemzi korunk íróit, hogy jobban törődnek saját válásukkal, mint a Föld kritikus állapotával. A bölcsészek önzők, képtelenek a megújulásra.

Knausgård egyik kritikusa szerint kínos ez a kitárulkozás, nemcsak az író környezetének, hanem az olvasóknak is. Habár utóbbiak a valóságshow műsorok révén nagyon megtapasztalhatták már, mennyire nem léteznek határok...

Harmadik példánk húsba vágó, szomorú történet. Maria Amelie (Madina Salamova 1985-ben született Észak-Ossiában) *Ulovlig norsk (Jogtalan norvég)*, pax Forlag, 2010) című önéletrajzi regénye azt a küzdelmet mutatja be, amit annak a fiatal lánynak kellett folytatnia, akinek szülei kiutasított menekültként, minden jogtól, szolgáltatástól, hivatalos munkavállalási lehetőségtől megfosztottan élnek második évtizede Norvégiában. Marie, miközben szülei tartózkodási engedélyért viaskodtak a norvég bürokráciával, elvégezte a középiskolát, álnéven beiratkozott a trondheimi egyetemre, szociológiát, természettudományt tanult és diplomát is szerzett. Takarításból tartotta el magát. A 2010-ben megjelent kötetével leleplezte magát, letartóztatták, kitoloncolták Norvégiából. Moszkvában várja, hogy hivatalos munkavállalási engedéllyel visszatérhessen élettársához s a még mindig bujkáló szüleihez. A *Ny Tid* című folyóirat az „Év embere 2010”-nek választotta.

A jövő generációja. Az 1980-as évek táján született költők egyre többször hívják fel magukra a versolvasók amúgy nem népes táborának figyelmét. Endre Ruset és Jung Tjønne rendszeresen publikál, s rájuk már gyakran hivatkozik az előttük járó, mára befutott, hetvenes születésű generáció. Ketten-hárman más műfajban is próbálgatják tehetségüket. Lisa Charlotte Baudouin Lie például színházi ember, aki írásait performansz-előadásaiba is beszerkeszti.

Sandra Maria Akset évek óta nem publikál, de reménykedve várjuk feltámasztását, hisz sokat ígérők voltak korábban már magyarul is közölt versei.

*...be tudod fordítani a szemed? mert én igen
az izmok helyén tartanak, recsegnek kicsit
de végre látom magam a homlokom mögött
bekamerázva koponyám üregét*

*páncélszekrény lomha gondolatok
néha mély*

*egyenletes nyomot hagynak
néha figyelmeztető
és néha segélykérő repedést
– a szemed láttára ott az agyvelő
testet, mellkast, hasat, állat, lábat mozgató*

*s ha álmomban tenyeredet rajtam felejtet
érezhetsz itt-ott némi nyugtalan mozgást
erek labirintusában, katedrálisokban lüktető vért*

*kiválasztott vagy, remélem, tudod, bujkálsz
testem rejtekében, táncot lejtesz nyelvemem
kezed mellem fátyolzsírszövetén melengeted
s amikor szeretkezünk, magad érzed ujjaid hegyén*

(S., 2004)

Természetesen e generációtól még nem várható el, hogy napjaink meghatározó költőegyéniségei legyenek. Szárnypróbálgatók, helyüket keresők egy olyan világban, ahol az anyagi javakért tülekedőknek vagy a fogyasztói társadalom biztosította kényelemben fürdőzőknek kisebb gondjuk is nagyobb annál, mint hogy verseket olvassanak. Költőink nem kis irigységgel tekinthetnek prózát művelő kortársaikra, akik egy-egy kisregénnyel, szórakoztató irodalmi művel, krimivel könnyen a nagyközönség kegyeibe férkőzhetnek, s akik egyik napról a másikra a közel ötmillió ország napilapjainak címlapjára kerülnek a világ aznapi hősei, antihősei társaságában. Futballsztárokkal, békeaktivistákkal vagy éppen terroristákkal, embercsempészekkel, milliőkat sikkasztókkal osztozkodnak a fő helyen.

Többjüknek már megjelent önálló kötete, ráadásul a legjelentősebb norvég kiadóknál. Mindegyikük publikál irodalmi lapokban, de leginkább a számítógépes hálózati irodalmi portálokon. A jó nevű szerkesztő, Paal Bjelke Andersen figyelemmel kíséri az utóbbiakon megjelenő munkákat, és úgy véli, hogy Skandináviában is vannak olyan irodalmi portálok, amelyek nemcsak a hazai olvasók, hanem a más országokban skandináv nyelveket tanuló diákok figyelmére is érdemesek. Például a dán Poesi.dk, ami beolvadt a Minimalportal.dk-ba, az afsnitp.dk, sajnos mindkettő megszűnőben, a svéd novell.nu vagy a norvég gyldendal.no/Vinduet. Stig Beite Løken néhány sorát is a hálóról mentettem le, *Együtt ébredünk* a címe és 2000 körül születhetett:

*Mikor együtt ébredünk
ajkad mögé tűnik
az aranyba hajló hold*

*Ujjaim
önálló életre kelnek*

*Becserkészni
arcod rejtekútjait*

Hogy könnyebben érthető legyen, miért (is) ilyen virágzó és mozgalmas a norvég irodalmi élet, érdemes megnézni a könyvkiadás támogatási rendszerét s a könyves szakma helyzetét. Az utóbbihoz egy 2010-ben készített rövid összefoglalóm nyújthat betekintést.

Könyvkiadás és kereskedelem. Norvégiában hét bolthálózat 654 könyvesboltot működtet. A hivatalos adatok szerint 2009-ben 2600 új kötet került a polcokra, ebből 769 volt felnőtt-irodalom, amiből 325 norvég szerző alkotása. Összesen 40 millió kötet került eladásra 33,- EUR átlagáron. A felnőtt lakosság 93%-a olvasott el legalább egy kötetet 2008-ban.

Az Aschehoug Kiadó tulajdonában van a legnagyobb norvég könyvesbolt, a Norli. Nagy vetélytársuk volt a kisebb forgalommal, de közel dupla bolthálózattal rendelkező Libris. A könyves szakma nagy bánatára 2010 októberében egyesült ez a két nagy bolthálózat. A problémát tetézi, hogy a Libris eddig nem kötődött kiadóhoz, de mostantól túl közel került az Aschehoughoz. Fennáll a veszély, hogy a norvég könyvkiadás és forgalmazás ezentúl néhány tőkeerős üzletember (tehát nem feltétlenül a könyvszakmához kötődők) kezében koncentrálódik. 178 bolt tartozik így az új hálózathoz, s a forgalom közel felét bonyolítják le. A harmadik nagy bolthálózat, a Tanum, a Cappelen-Damm Kiadó tulajdonában van. Sokan kritizálják a kiadó-bolthálózat-könyvklub-internetes kereskedelem összefonódását.

E-book (elektronikus könyvek, e-könyvek). A könyvszakma már 2009 elején megkongatta a vészharangot. A szerzők, a kereskedelem, a szakma leértékelődését látják az e-book amerikai elterjedésével, alacsony áraival. A norvég kiadók hamar megegyeztek abban, hogy ők a külföldi árak 2–2,5-szeresével tudnak csak piacra lépni. Eddig két olyan központi adatbázist hoztak létre (Bokbasen.no, Bokskya.no), ahová a kiadók beküldik a könyvanyagait (nem sok hajlandóságot mutatnak a kiadók arra, hogy a legújabb s a legnagyobb érdeklődésre számot tartó kötetek is köztük legyenek!), s innen lehet majd a könyvesboltok eladóinál, a befizetés után letölteni a kívánt olvasmányokat. Ez a látszólag értelmetlen tagolódás azért van, hogy se a kiadó, se a terjesztő ne maradjon ki a korábban szokásos láncból, sőt, még egy újabb láncszem keletkezett, a digitális bázis szolgáltatói. És mind szedi a maga vámját. Csak az olvasó nem jár jól, a papírformátummal közel azonos áron jut az olvasmányhoz, s még az olvasólapot is meg kell vennie. Igaz, ez utóbbi egyszeri kiadás, de ne örvendezzünk korán, jönnek az új olvasólapok, amiket a piac, szerintem, háromévente le akar majd cseréltetni velünk. Kell, nem kell, újabb és újabb lapokat veszünk majd, hogy ne maradjunk le a szomszédától (ma már egyre több fiatal hordoz a hóna alatt üres iPad 3G színes tartót, hogy nehegy megszólják a társaik, mert esetleg nem volt pénzüik megvásárolni a beleválót is!). De az is megeshet, hogy új szabványokkal kényszerítik ki az eszközcsereét.

2010 márciusára tervezték Norvégiában az e-book-bázis megnyitását, de mind az olvasólap-piac, mind a kiadói elszántság hiányzott a 2010-es karácsonyi nagy könyvvásár időpontjáig. Nehezíti a kiadók dolgát, hogy míg a papírkiadás

ÁFA-mentes, addig az e-bookra 25% ÁFA-t kell felszámolni. Ezen az sem segít, hogy a norvég Pénzügyminisztérium 2011. január 1-jétől forgalmi adót vet ki az interneten keresztül vásárolt külföldi könyvekre, hang- és képhordozókra IS.

2011. április 4-én elkészült az egyik könyvbázis, a Bokskya (nagyjából azt jelenti, hogy egy felhő, amiben nem esőcseppek vannak, hanem könyvek – könyvfelhő). Egy rögtönzött összehasonlító ellenőrzésből kiderült, hogy a véletlenül kiválasztott 31 e-könyv egytől egyig mind drágább, mint a papírváltozat. Egy dupla mintán végzett ellenőrzésből már az derült ki, hogy 5-6%-ot lehet spórolni az e-könyvek vásárlásával.

A 2010-es karácsonyi könyvvásár apropóján. A gazdasági válság és az interneten elérhető nagy mennyiségű olvasnivaló ellenére Norvégia továbbra is a világelsőik között van az egy főre jutó könyvvásárlásban. Különösen az önéletrajzi, életrajzi ihletésű kötetek nagy száma és nagy forgalma a jellemző, s közvetlenül karácsony előttre időzítették a megjelenésüket.

Még november elején jelent meg a Norvégia határain kívül is szenzációs-nak mondható hatkötetes sorozat negyedik könyve Ove Knausgård tollából (*Harcum/Min kamp*). S talán Norvégia sem egyedülálló a világon azzal a rekorddal, hogy a legkelendőbb 15 könyv között 8 szakácskönyv található (2010. november végi adat). Ha csak a szépirodalmat tekintjük, akkor viszont a 15-ös listában a krimik dominálnak (Norvégiában ez is szépirodalomnak számít). Az elsőkötetes Jan-Erik Fjell *Besúgó/Tysteren* című krimije pl. elnyerte a forgalmazók idei díját, és már átlépte a 50 ezres eladási számot. Készül a német és a holland fordítása.

Felvásárlási rendszer. Évente közel 500 darab szépirodalmi kötetet nyújtanak be a kiadók a Norvég Kulturális Bizottsághoz elbírálásra. A minőség a mérvadó, így előfordulhat, hogy mindegyik kötetet érdemesnek tartják a támogatásra, ami azt jelenti, hogy az állam az adott kötetből ezer darabot felvásárol a kiadótól, amit aztán az ország különböző könyvtáraiba küld szét (és egyes külföldi képviseltekhez). Gyermekirodalomból ezeröttszázötven kötetet vásárol, s ebből jut az iskoláknak, óvodáknak is. 2008-ban 220 szépirodalmi művet és 130 ifjúsági/gyermekkötetet tartottak felvásárlásra érdemesnek. A kiadó kockázata annyi, hogy az általa már kiadott kötetekkel pályázhat. Viszont nem érdeke, hogy olcsón hozzon ki egy-egy kötetet, hiszen nem a bolti vásárló, hanem az állami felvásárlás hozza az igazi hasznot.

Az is kedvez a kiadóknak, hogy állami garanciával fix áras a könyv, minden üzletben csak ugyanazon az áron forgalmazhatóak az egyes kiadványok. Megjelenés után két évvel szabad csak kiadásukat tartani. A szabad piac és az EU nagyon szorítja a könyvszakmát is, kénytelenek új formákkal kísérletezni. Pl. egy év után papírkötésben, ún. pocket formában, egységesen 100 NOK körüli áron új kiadás lehetséges. Ezzel már jól jár a vevő, viszont a szerzők darabonkénti bevétele a harmadára esik. És hogy miből élnek a norvég írók? Ahhoz, hogy jövedelmük elérje az átlag norvég munkavállalóét, évente legalább három kötetet kellene előrukkolniuk. Az állami felvásárlási rendszer két felnőtt irodalmi alkotás s egy ifjúsági/gyerekkötet támogatását engedélyezi szerzőnként. De hát ritka, szinte lehetetlen ennyit, ráadásul évente, folyamatosan alkotni.

Ezért lehet egyéves vagy hosszabb idejű ösztöndíjra is pályázni. Ezzel sokan élnek, de természetesen nem jut minden szerzőnek (az írószövetségnek 563 tagja van). Sokan dolgoznak az írás mellett, kiadóknak vagy szabadúszóként bekapcsolódnak a könyvkiadás valamelyik részébe. Magyarországhoz képest Norvégiában nagyon kevés irodalmi folyóirat létezik. S az a néhány is inkább elemzéssel, irodalomelmélettel foglalkozik, nem szépirodalom közlésével. Az utóbbi években népszerűvé vált a sok író foglalkoztató ún. „iskolaakció”, aminek keretében rendhagyó irodalmi, általános művészeti és zeneórákat tartanak az alkotóművészek. A megyei közigazgatás mellett működő irodák finanszírozzák elkülönített állami keretből, de a tartalmi és szervezői feladatokat a szépirodalom területén a Norvég Írócentrum látja el. Ez a szervezet gondoskodik tagjai utaztatásáról, díjazásáról, elszállásolásáról. Léteznek szóló órák is, de a leggyakoribbak az egyhetes (5 napos) sorozatok. Ekkor az író napokig úton van, öt-tíz osztályt is meglátogat. Nagyon népszerűek a felolvasó és megzenésített verses műsorok. Ezzel nemcsak az alkotók jutnak „értelmes munkával” kiegészítő jövedelemhez, hanem a diákok is élő, napi kapcsolatba kerülnek a művészekkel, alkotásaikkal, hétköznapjaikkal.

Fesztiválok. Egyre több és népszerűbb az irodalommal kapcsolatos fesztivál Norvégiában. S nem csak a fővárosban, hanem egészen eldugott, isten háta mögötti helyeken is. Ez bevételi forrás az alkotóknak, de fontosabb talán, hogy itt közvetlen kapcsolatba kerülnek egy közösséggel, vidékkel. A legnevesebb közülük a Lillehammer Irodalomfesztivál, aminek korábbi neve Sigrid Undset Napok volt. A 2010-es május végi rendezvény érdekessége, hogy 15 éves volt a fesztivál, s a korábbi névadó Sigrid Undset 80 éve kapta irodalmi Nobel-díját. Undsetről azt kell tudni, hogy a harmadik gyerekeit várva 1919-ben csupán néhány nyugalmas hónapot akart Lillehammerben tölteni, de aztán felborult a házassága, s maradt a fővárostól kb. 150 km-re fekvő idilli szépségű kisváros lakója. Az őt ünneplő irodalmi napokból nőtt ki aztán a nemzetközi fesztivál. A szokásos író-olvasó találkozók mellett mindig tartanak egy-egy aktuális téma köré csoportosított szakmai tanácskozásokat. A fő vendég is jó alkalom különleges témák kiemelésére, szeminárium jellegű feldolgozásokra. Korábban az elszakadás, felszabadulás témája köré a háború sújtotta országokból hívtak alkotókat, előadókat, így a Balkánról, Palesztinából, Irakból, Iránból. 2011 témája a „város” volt, az „Építészet, a lakókörnyezet és a könyv”. S egyben megünnepezték az egyik legolvasottabb írójuk, Dag Solstad 70. születésnapját. Lillehammerhez kötődik egyik leghíresebb kötete, a *Regény, 1987*. A fesztivál keretében tartja a norvég irodalom külföldi megjelenését támogató szervezet (NORLA) irodalmi vagy szakírói tagozata fordítói konferenciáját. Erre évente más-más országból hív meg fiatal fordítóaspiránsokat. A sokéves következetes munkájuk eredménye, hogy ma már alig létezik olyan fejlett ország a világon, ahol ne lenne jelen kortárs norvég irodalom. E találkozók megszervezésén túl a NORLA – pályázatok formájában, a külföldi kiadók kezdeményezésére – anyagilag is támogatja a fordítókat egy-egy kortárs norvég szerző tolmácsolásáért. A lillehammeri népfőiskola pedig a fesztivál idejére befogadja az Írócentrum tagjait, akik jó hangulatú, de szinte építőtábori körülmények között alkotnak, ismerkednek egymással, s látogatják a nemzetközi fesztivál rendezvényeit.

Ari Behn

Heves Hózápor

Napokba telt, mire szóba elegedtünk. Ki-ki a maga sarkába húzódott Madame Rosa panziójában. Két norvég Tangenben. Egymástól függetlenül vetődttünk erre, hogy felfedezzük Észak-Afrikát. Egyáltalán nem voltam visszahúzódó, akárkivel szóba álltam, de talán éppen ezért tartottam távolságot a hazánkiától. Nem azért jöttem ilyen messzire, hogy egy norvéggal társalogjak.

Egyik este Madame Rosával beszélgetett a teraszon. Ing és mellény volt rajta, hosszú haját kalappal fedte. Nyakában mindenféle kacat lógott, lábán – minden bizonnyal kényelmetlenül meleg – hegyes csizma díszelgett. Magas, jóvágású srác, Heves Hózápornak hívatta magát. Kis növésű és hanyagul öltözött magam farmerban és egy kopott, fantáziátlan együttes fényképét átszelő Ramones feliratú trikóban voltam. Néhány hónappal korábban egy összegben felvettem a tanulmányi kölcsönömet és faképnél hagytam az egyetemem. Madame Rosa intett, vonakodva közeledtem feléjük.

– Azt állítja Madame Rosa, hogy ismered Paul Bowlest – mondta Heves Hózápor.

– Nem kell mindent készpénznek venni – válaszoltam.

– Rendben, akkor már biztos vagyok, hogy ismered.

Másnap reggel a Café Metropoléban reggeliztünk, aztán kimentünk a strandra fürödni. Délután meglátogattuk Paul Bowlest. Teát kínált, és egy kis fémdobozból vékonyra sodort cigarettát. Heves Hózápor ekkor szívott először marihuánát. Ült tágra nyílt,

homályos szemekkel az amerikai beátköltő apró hálószobájában, és arról álmodozott, hogy Timbuktuba utazik. A misztikus sivatagvárosba, ahol minden valamirevaló ember megfordul. Bowles jószágosan mosolygott.

– Én még sosem voltam Timbukuban.

Néhány nap múlva elbúcsúztunk Madame Rosától, és Casablancába vonatoztunk. Onnan busszal tovább Nyugat-Afrikába. Laayounéban elhátároztuk, hogy csatlakozunk egy Mauritániába, Nouakchottba tartó teherautó-konvojhoz. Útközben több karavánnal is találkoztunk. A tuareg törzs akadálytalanul közlekedik az országhatárokon keresztül a világ legnagyobb sivatagában. Mindenféle nácio polgáraival kereskednek. Árut cserélnek, szállítanak a Szaharában keresztül-kasul.

– A tuaregek elvisznek magukkal Timbuktuba – mondta Heves Hózápor. A sivatagi városról keringő legendák teljesen megszedítették.

– Mindig is éreztem, hogy a Szahara az igazi otthonom. Oda tartozom. Ott akarom leélni életem hátralévő részét.

–Hát ez jó – mondtam. – Én is ugyanezt gondoltam.

– Csak ugratsz – mondta, és boldog meglepetéssel nézett rám.

– Nem én, különben miért követném a megszállott utazgatásodat, a nevetségés lelkesedésedet?

Egy hónapba tellett, mire Nouakchoottból Timbuktuba jutottunk. Autóval, busszal, teherautón, végül teveháton. Útközben mindketten vér-

hast kaptunk. Végül csak eljutottunk a Szahara legmélyén fekvő elhagyott kisvárosba. Olyan lestrapáltak voltunk, hogy egyikünk sem tudott igazán örülni. Bejelentkeztünk a Le Bouctouba, és huszonnégy órát aludtunk egyfolytában. Este ébredtünk, a szálloda kihalt éttermében levest ettünk. Aztán a bárban megittunk egy sört. Tele volt francia, német és amerikai turistával.

– Kitűztünk egy célt, és teljesítettük – mondtam. – Büszkék lehetünk magunkra!

– Nem gondoltam, hogy amerikaiakba és németekbe fogunk botlani – mondta Heves Hózápor.

Másnap korán ébredtünk. Az ajtóréseken beáradó szél kis homokdombokat hordott össze a padlón. Ugyanolyan, mint a hókupacok Norvégiában, a menedékházakban. Heves Hózápor felöltözött, magamra húztam valamit én is, elindultunk városnézőbe.

Timbuktu egy nagy blöff! Szétszórt házak egy magaslaton, mindentől távol, tengernyi homok közepén. Semmi keresnivalónk ebben a városban.

– Itt bűdös van – mondtam. – Mi a francot keresünk egy ilyen helyen?

– Semmit – mondta Heves Hózápor. – Éppen ezért tökéletes.

Becsapva éreztem magam. Annak ellenére, hogy egészen pontosan magam sem tudtam, mit vártam ettől a helytől. Nyugtalan voltam, kalandra kész, ennyi. Nem volt kedvem egy félreeső, nagy rakás homokban izzadságszagú turisták közt dekkolni. És főleg nem egy olyan fickó társaságában, mint Heves Hózápor.

– Lelépek – mondtam. – Itt legálábbis nem maradok!

– Nem fogod fel, hogy Timbuktu olyan hely, ami a lelked legmélyén található csak? – Heves Hózápor úgy beszélt, mint aki teljesen el van varázsolva. – Ez a város álom és valóság egyben. Minden gyerek úgy képzei, hogy Timbuktu a világ legelérhetetlenebb helye. S mi most itt lehetünk. Te is, én is. Megizzadtunk érte. Ne sértődj meg, hogy nem arannyal van kikövezve a járda, vagy hogy nincs tudományokkal csábító egyeteme. Az van, amit az első felfedezők találni véltek itt, Timbuktuban. Ők nem csalódtak – úgy, mint te –, mikor végre ideértek.

– Atyavilág, te úgy beszélsz, mint egy idegenvezető.

Heves Hózápor dúdolt magában, peckesen masírozott nagy kalapjában a poros utcákon, hagyta magát lefotózni idegen turisták társaságában. Nyilvánvalóan látszott, hogy ő az igazi látványosság. Timbuktu minden volt, csak marasztaló nem.

Összepakoltam a hátizsákomat, jegyet vettem a Moptiba hetente kétszer járatos öreg propelleres gépre. Úgy terveztem, hogy onnan Bamakóba, Mali fővárosába megyek tovább.

Köszönés nélkül távoztam.

Kétszer is visszamentem Timbuktuba, hogy nyomára bukkanjak, de nem sikerült. Amikor Timbuktuban járt emberekkel találkozom, megkérdézem, nem találkoztak-e egy hazátlan, titokzatos norvéggal. Kalapot hord, nyakláncot és mellényt. A válasz mindig nemleges. Akik ismerik Timbuktot, váltig állítják, hogy ott sosem lakott norvég. Már kezdem magam is azt hinni, hogy én találtam ki ezt a figurát.

Családkísérletek

Tanárok, pedagógusok mind a négyen. Iskolájukban idealistának számítottak. Családi megnyilvánulásaikban is annak bizonyultak. Legalábbis így tűnt a gyerekeiknek, amikor a párok szétváltak, majd összeköltöztek.

– Tesvérként válunk el egymástól, apád meg én – mondta anyám.

Így tálalták fel a hetvenes években a morálfilozófiát.

Tízéves voltam.

A gyakorlatban partnercseréről volt szó. Kari rövid időn belül összeházasodott apámmal. Anyám nem ment oltár elé Perrel, csak együtt éltek a rá következő huszonnégy évben. Ez történt apámmal és Karival is. Per okos, meggondolt, de időnként indulatos férfi volt. Kari ételtel teli, beszédes, minden lében kanál. A négy gyerek között én voltam a legidősebb. Karinak és Pernek lett két közös gyereke, Jacob és Sara. A hat gyerek keresztbe-kasul járt a két családban. Amikor betöltöttem a tizennégyet, s már felnőttnek éreztem magam, megkérdeztem:

– Az apák miért nem részesítik előnyben a saját gyerekeiket?

Titokban azt reméltem, hogy egyszer majd csinálunk valamit közösen

anélkül, hogy a többiek beavatkoznának, megzavarnának. De a szüleink megtagadták tőlünk az ilyen alkalmakat. Egyszerűen képtelenek voltak rá, mert fogalmuk sem volt a gyereknevelésről. De szívesen kísérleteztek velünk. Ez nem mindig járt sikerrel, s végképp csődöt mondtak, amikor mostohaanyám kutyát hozott a házhoz. Anyám allergiás volt rá, s direkt provokációnak tekintette. Mi, gyerekek, ha nem akartuk, hogy anyánk megbetegedjen, kénytelenek voltunk apánktól jövet az előszobában ruhát cserélni. Jacob és Sara is erre kényszerült. A következő látogatásig egy nejlonzsákba zártuk el a ruháinkat. Az öltözködés örökös veszekedéssel járt, sosem lett vége. Idővel mindenkinek az agyára ment, a felnőtteknek és a gyerekeknek is.

Mostanra már nekünk is lett saját családuink, gyerekek, anyós, após. De ez már egy másik történet. Hetente járok terápiára. Hajlamos vagyok az agresszióra, s egyre jobban elbizonytalanodom. A pszichológusom igyekszik rábeszélni, hogy a gyermekkori tapasztalataimat fordítsam a magam javára. De ettől még idegesebb leszek.

Ari Behn 1972-ben született Dániában. Kiskorában öt évig Angliában élt. Iskoláit már Norvégiában végezte. 2002-ben beházasodott a norvég királyi családba, feleségül vette Märtha Louise hercegnőt. Sokoldalú művész. Első novelláskötete, a *Trist som fæn* (*Rohadt szomorú*, Nagyvilág, 2007) az 1999-es év irodalmi szenzációja volt Norvégiában. Ezt követte három regény. A 2011. év őszén megjelenő új kötetéből (*Talent for lykke / Tehetség a szerencsére*, Kolon Forlag) válogattunk két novellát.

Dan Aleksander Andersen

Minden nap

Minden nap megújulás
díszsírokban istenek ébrednek
kitörlik szemükből a reggelt
megcsonkított testüket
apránként összerakják

Osiris sétál a parkban
Bacchus esküvőre siet
kufárok futnak Jézus elől

Méricskélnek, spekulálnak
az örökkévalóság napszámosai
délelőtt ezüstté fakul az arany
végül bronzurna lesz az ezüst
Mire a vacsorát megemésztik
bocsánatot nyernek a bűnök

Végül az álmodó éj fogságából
mérges kígyók tekeregnek elő:
Júdás fejvesztve menekül

A háziállatok hűsége

Hátamon cipellek a város utcáin
nyaldosom cukrot osztó kezed

Ügetéskor fülembé suttoysz
de éjszakánként csak galoppozunk

Minden reggel szalmatöredékes
lakásban ébredünk

Te kávéét vedelsz
én a jászolhoz vezetlek

A bohóc esküvője

Nevetségesen közel állsz;
egy lépést közelítsz még és végem
Kört rajzoltam magam köré
de te minden határt átlépsz

A régi időkben hagytuk a köröket
fussanak szabadon, kedvükre
de ma már járják csak a körök útját
körkörösen egymás körül

Nagy, nagy figyelmet kérünk
óriás dolgoknak nézünk elibe
Túl közel merészkedtél hozzám
árnyékot vetsz a köreimre

Két oszlop közé kötelet feszítetek
létrát tartok neked, a kupolában síri csend
foghíjas nézőtér, félrészeg igazgató előtt
esküt fogadunk a jövőnkre

ŐSZ

A város elázott utcáin
rongyosok serege követi újból
falakon túlra a furulyást

Szőrös lábbelijén gyommagok
harangozzák össze
a föld s a víz hátán lakókat

Aszott testek szemlesütve
vonszolják magukat
ájtatosan a partok felé

Földhányás, legelő, csali
benne mindenható
a deres munkás ekevasa

örökké az őszi sötétség káosza
örökké a napéjegenlőség beállta

örökké az idő akasztója, gyásza
apropója a megfutamodásnak

Felemás pár

Leereszkedtél a fáról
a bal vállamra telepedtél
belém vájtad karmaid
kétfejű egy alak lettünk

Idegen szemek elől
bokrok közé bújva
fejünket összedugtuk
télire aprított hasábok közt
kandallóközelbe lopóztunk
a túlfűtött nappaliban
ázott gúnyánk szárítgatni

Egy évtizeden át érintkezett arcunk
nagy titokban fonódtak össze ujjaink
s három kézszorítás volt a figyelmeztetés
habár egy rábólintás is megtette volna
gyakorolnunk kell a gyengédség fogásait

Mi, akik örökké szeretttük egymást
háborúk, árvizek, éhínség közepette
esőben, sárban, viharban
szilárdan álltunk a földeken
s nem árt nyomatékosítani
támadhat szerelem
varjú és madárijesztő között is

A hamuból

Összeúzzuk emlékeinket
mint kezünk, lábunk csontjait
jóságos feledésre
áhítóznak ízületeink
Ki évszázadokon át hagyta
folyamatosan élni az életet
minden izmot és ínt
helyére kényszerít

Így épülünk egymásba
és tépetünk darabokra
szolgálva a közös érdeket:
csontjaid más testek építői
idegen leltári szám alatt

Egymásba fonódó
meztelen testünk
elég a tűzben
ereszkedünk a mélybe

Emlékkönyv

Egy napon elmesélem
az ikerbolygók történetét
Te holdfény köntösben
belopózol a sorok közé
és rád zárom a könyv fedelét

S ha kérdeznek felőled
meghúzom a vállam
másra terelem a szót
időjárásról beszélek

S ha leszáll az este
felnitlak megint
majd újból sötét
emlékeimbe zárlak

Ünneplés

Ez lenne hát a halál?
 sötét, meleg, ahogy vártuk
 S itt vannak a kripták
 szorosán egymás mellett
 egymásba kapaszkodó sejtek
 minden kicsi cella
 másikhöz tapasztva
 Ha már halál, nem illenék
 terülj-terülj asztalkával
 pompával hízelkedni?
 Vagy olyan csemegével
 mint az elalvás és az ébredés
 közötti álom?
 Mit mondana
 a halál, ha szólni tudna
 s egyáltalán, mit tehetne még?
 Felállna megtörten a székből
 kínos beszédbe fogna ebéd közben
 – szólva a gyász néphez –
 beteljesületlen, beteges életéről?
 Egyesek már morgolódtak
 – pizok szerencséje volt –
 hogy a korhely házigazda
 olcsón megúszta eddig
 Ez a legelképesztőbb baromság, ez a buta
 néphit sugárzik minden hirdetőfalról
 – végítélet, lélekharang –
 kelt halálvágyat élőben, holtban
 Ettől irtózik a halál halálosan, s ki nem állja
 ha süketek és vakok ódáznak róla
 Csak az élők figyelme teszi nagygyá a halált
 mindaz, ami nincs, ami nem létezik
 már semmit sem nyom a latban
 A halál észrevétlen ragad magával
 ősrégi trükk, világszám
 volt ideje gyakorolni

Dan Aleksander Andersen 1982-ben született. Oslóban él. A CappelenDamm Kiadó szerkesztője, az igen népszerűvé vált „Húszan harminc alatt”, fiatal talentumokat toborzó sorozat összeállítója. Az alábbi verseket az *Örökkévalóság* (*Evighetsarbeid*, Aschehoug, 2010) c. első kötetből válogattuk. Ezekben többnyire az antikból s egy XIX. századi norvég romantikustól merít gondolatokat verseihez.

Cecilie Løveid

Fekete népviseletek

1.

A templom s a játszótér között
élek, szabok, varrok
Telelomolom az asztalt
törött gombokkal és kacatokkal
daganatok, kelések nyomával
ezernyi lelencgyerek ingujjával
egy szép könyvbe ragasztom mind

Ez itt toldás, folt és stoppolás
felhajtás, igazítás, szegés
pliszé, színe-fonákja, entli
Mesébe illő történetek

Kutatom a pillanat jeleit
az ismeretek tovatűnnek
loholok utánuk

Új ruhát akarok varrni
fehérebbet, feketébbet
aransujtásokkal

2.

Keresem és megtalálom
a foltot és a stoppolást
felhajtást, igazítást, szegést
pliszét, színe-fonákját, entlit
beszélnek hozzám

Mosónők és halászfeleségek
felkötött szoknyája
halászok felhajtott nadrágja
tanítók feltűrt ingujja
asztalosok, s a mogorva, öreg
modellépítő-mesterek
gyűrött, agyonmosott munkaruhái
Éltulajdonítom mind
Életüket múzeumi
show-műsorba szerkesztem

Tapas

A Halál Pillanata és a Gyász Percei
 egy barcelonai bárban ültek
 az Élet Kezdetéről beszélgettek
 míg a templom egerei zsoltárokat fújtak
 a beteg testről leszáradó végtagokról
 Rozsdamentes térd
 műanyaggal pótoltt gyomor vagyunk
 Elkötött végbél
 szükségünk úgysem lesz rá
 Mégis, ott fenn, a vezércsillag
 nem tudni, ki- vagy bekísér-e
 a Gyász Birodalmába
 Minden semmis az anyaméhen kívül
 A léha megoldások sehova vezetnek
 Minden ital mellé járt egy falat tapas
 A test gyönyöreit szolgáljuk egy életen át
 összegezte a Halál Pillanata

Enni, enni, enni

Nem akarok íztelen húsgombócot
 vagy márványrideg halpogácsát
 se kínai lakkharisnyás virslit

Vagdalt húst szeretnék szósszal
 hagymás vajon pirított tőkehalat

dupla pár roppanós virslit
 majonézes tormával
 sok-sok dijoni mustárral

Karácsonyi üdvözlét

Karácsonyi üdvözléteket írok
 Valami kevésbé ismert
 bibliai szöveget keresek
 ...kisgyermek Jézussal templomba megy
 galambot és bárányt áldoz Mária...
 Ez talán nem illik karácsonyi üdvözletre
 még a Bibliába sem...

Az első nő a Napöbölben

Igaz lenne, hogy apai nagyanyám, Fanny volt az első nő Dél-Georgiában?
 Merem remélni. Nagyon bosszantana, ha Dag Solstad nagyanyja lett volna.
 Az is igaz, hogy mindig a szolgálólányok mentek elől, ők teheték elsőnek
 lábukat erre a csukamájolajtól, tengerészekről bűzlő, bálnatetemekkel piszkított
 hősivatagra.

A jégtáblák szaggatta öböl az egyetlen látvány a petróleumlámpa világította
 kis szobából, ahol a doktor tizennyolc éves lányához írt fénykép fonákjára
 rövid versikét.

Élvezetek

Nem tudom, hogy jöttem a világra
 Gondolom, autóval

Valaki igen különösen tekintett rám
 Azt hiszem, ezt hívják szeretetnek

Sokat utazott, mint a misszionáriusok
 Anélkül, hogy naponta százakat térített volna

Időnként whiskybe, szeretkezésbe
 bridzsbe fojtotta érzelmeit

tizennégy centis túsarkú cipőben
 a fogyasztói-élvezeti szektor szolgálatában

Öröklés és elvárás

Anyám életregényéhez készített jegyzetei:
 Apróságok, lányos hisztériák, lapos elmélkedések.
 Köszönő viszonyban sincs az ötven éve ígérgetett könyvvel.
 Azt hittem, gyűlölet, szerelem, jó tanács, intrika lesz benne.
 S hol van a motorkerékpáros, liliomtiprós történet?
 Gurítható függönyfal áll köztünk.
 Többször figyelmeztet, hogy ne közelítsek.
 Ez a látvány kitörölhetetlen az emlékeimből
 s egyáltalán, ki fekszik a paraván mögött?
 S milyen fény vetült a bibliai nőkre, Évára, Ruthra, Eszterre
 Hannára, Máriára és Sárára? Ők is a fal másik oldalán állnak.
 Mária némileg eligazít az angyali üdvözletről. Buszok közlekednek
 menetrend szerint a mennyei világosság felé...
 Mást vártam a papíroktól. Családfát, anyai intelmeket
 boszorkányságot, gyűlöletet, szerelmet sejtettem a sorok mögött.
 Ezt örököltém hát. Milyen bolond is az ember.

Elhessegette, lesöpörte

Ha akarsz valamit
 tenni is kell érte!
 Mindennap, a legfontosabbakat
 s akkor megkapod, mondogatta anyám

Ködös tekintettel jött meg anyám
 belenézett a tükörbe, elhessegette hajából Londont
 Lesöpörte válláról az Északi-tengert
 elküldte a taxit, vége a fuvarnak

Olyan kérdésekkel állított be hozzám
 amikre csak ő tudhatta a választ
 De nem válaszolt
 Az ember tegye a dolgát, mondta anyám

Lehet elhessegetni a londoni ködöt
 ötvenéves telefonbeszélgetéseket
 ötvenéves taxiügyeket
 ötvenéves viharokat
 olyan hosszan
 oly sokáig?

Arról, hogy elég sötét-e a koromsötét

Anyám azonnal levette szemüvegét
ha valamit jó fényben akart látni
whisky-t töltött magának
egy kávéskanál vízre

Kezdetben nem értettük
mitől olyan optimista
Később se nagyon
Félő, hogy soha

Elesett a bejáratnál
Élet-halál ügy lett belőle
a tejet kancsóba kell áttölteni
a gyümölcsöt le kell takarni
feszült, nehéz helyzet
Vermeer-szépségű mégis

Éjszakánként sírt, mint egy bébi
Félt az erkölcsrendészettől
Kiabált minden híradó alatt
Borjútánc a Borjúvölgy utcában
A koromsötét nem elég sötét
Eléggé keményített-e a blúz
A görbebot nem igazán görbe
Ityeg-fityeg a hajszalag
Az utolsó félelme Jelcin:
Hamis a mosolya

Szerelem

Szeretem. Ragyogó idő van.
Gondoltam, felmegyek hozzá. Becsengetek.
Nem nyit ajtót. Van saját kulcsom, bemegyek.
A konyhában nincs.
Minden ajtó nyitva, tárva. Végigmegyek a szobákon.
Én takarítom. Felmegyek a lépcsőn. Én sikálom.
Nincs itthon. De a laptopja világít. Kinek?
Résnyire nyitva a szekrényajtó.
Belesek. Ott ül elveszetten.
Lemegyek a nappaliba, megvárom, míg hazaér.

Maria Q

színdarab 5 felvonásban, 35 jelenetben

szereplők

Maria Q	Mara Vasziljeva
Vidkun	Vidkun Abraham Lauritz Quisling
Asja	Alexandra Voronyina, Vidkun első felesége
Josef T	Josef Terboven
Anna	Vidkun anyja
Natalja	Maria anyja
Irina	Asja anyja
Medve	
Gyermek	
Hét norvég hegy	

helyszínek

Erling Skjalgsonsgate, Frogner, Oslo, Norvégia. 1970 körül
Maria világa: múltja, jelene; Oroszország, Franciaország és Norvégia

egy orosz ortodox templom ikonokkal
harkovi katedrális, Akershus erődítmény, Notre-Dame

Gimle, a kormányzó rezidenciája a háború alatt:
Vidkun Quisling urnája. Régi nagy mesterek olajfestményei, meisseni porcelánok, aranytojások stb., amelyeket orosz menekültektől vásárolt Quisling.
Maria Vidkun halála után Unversizmus című vallási-filozófiai életművének gondozója.

második rész: Párizs/Oslo

15. jelenet Petruska

Párizs, 1923. Asja szobája a Glaize panzióban. Kint esik. Asja meztelenül, Maya-pozícióban alszik az ágyon, fején szőlőlevél koszorú. (Pablo Picasso modellje.)

Gyertyafény, az ágy mellett baltetruha, Petruska bábu.

Lépések hallatszanak. Vidkun és Maria közeledik, mindkettőnél utazótáskák, kalapok. Maria vállán róka-

prém, s prémdíszek mindenütt a ruházatán. Harkoból jönnek. Asját szeretnék házasságtörésen csípni, hogy legalizálhassák saját egybekelésüket. Maria megcsókolja Vidkunt.

VIDKUN Na, most megbizonyosodhatunk!

MARIA Meséld el neki azonnal, hogy összeházasodtunk. Elvégre a barátom.

Vidkun belép a szobába. Maria kint várakozik. Vidkun elámul Asja mez-

telen szépségén, megbabonázva ül le az ágy szélére. Nyújtja feléje a kezét

VIDKUN Asja! Megjöttem. Asja, mindenem.

ASJA Pablo? Késő van...

szünet

Pablo?

tovább alszik

VIDKUN Asja nem rám várt!

Vidkun kimegy Mariáért, együtt mennek vissza. Maria felkapcsolja a lámpát. Együtt nézik a lassan ébredező Asját.

MARIA Ó, Asja, kedvesem, úgy örülök, hogy látlak!

ASJA Jóságos ég! Ti itt? Végre!

a nyakukba ugrik

Ó, hogy vártalak már benneteket! Végre, végre! S te is, Marocska? Sikerült őt is kihozni? Igen! Látom, fantasztikus. Nagyezsda nem jött veletek?

MARIA A kislányoknak az anyjuk mellett a helyük.

ASJA Az anyjuk mellett? Jó ég! De Vidkun, Vidkun, hogy voltál képes ennyi ideig magamra hagyni? Miért nem írtál? Semmit sem értek! De végre itt vagytok. Szerelmem, végre itt vagy!

MARIA Elmesélted, Vidkun?

VIDKUN Nem, még nem.

MARIA Én... Mi... Asja. Nahát, Vidkun...

VIDKUN Bemutatom a... titkárnőmet.

ASJA Ügyes! Tudjátok, hogy néztek ki egymás mellett? Mint egy házaspár. Ha-ha! Marocska, hogy mertél együtt utazni a férjemmel? Nem illik! Ha-ha-ha.

MARIA Hiszen a titkárnője vagyok.

VIDKUN Ki az a Pablo?

ASJA Egy fantasztikus festő. Spanyol, nagyon tehetséges. Modellt állok neki, s fizetség fejében festeni tanít. Pablo? Valószínűleg már elment.

VIDKUN Jön, megy, amikor csak akar?

ASJA Persze. Szépnek találja a karomat.

VIDKUN És... rendben van ez így?

ASJA Lerajzol. Én vagyok Petruska, a szomorú baba.

VIDKUN Vagy mint Van Dyck meztelen lányalakjai...

ASJA Nem érted? Ez művészet! Tegnap 16 órát álltam, te értetlen.

VIDKUN Aha. Álltál. A művészet egyetlen célja a párzás. Hoztam neked egy ajándékot. Firenzei régiség: ajándék fiatal hitveseknek.

ASJA Mi ez? Bele kell bújni?

egy erényöv kerül elő a kék szalaggal díszített csomagból

VIDKUN Firenzei öv. Tetszik?

feladja Asjára

ASJA Vidkun! Nem vagyok benne biztos, hogy azonos az ízlésünk... nézi magát a tükörben Hogy kell ezt levenni?

MARIA Vidkun...

VIDKUN Nem megmondtam, Asja, mindig úgy viselkedj, mintha csak pár lépésre lennék tőled?

MARIA Olyan vagy, Asja, mint egy gyerek. Most pedig Vidkun elmesél neked egy fontos dolgot.

ASJA Mit akartok tőlem? Haza akarok menni! Miért kínoztok? Mit akartok tőlem? Nem is tudom, mit gondoljak. Ukrajna balettüdvöskéje voltam, de Vidkun megtiltotta, hogy táncoljak. Most, hogy megjött, nem mehetek vele

haza? Furcsa hírek jöttek Harkovból, hogy Vidkun egy fiatal lánnyal sétált a folyóparton. Veled, Maria?

VIDKUN A titkárnóm beköltözik hozzád. Valakinek vigyáznia kell rád, Asja. Egy gyerek Párizsban, egyedül... Még ma este Örményországba kell utaznom.

darabokra tépi Picasso Asjáról készített vázlatait, és szétszórja a padlón

MARIA Micsoda? Nekem nem is szóltál. Itt kell laknom? Itt? Asjával? Vidkun, mit jelentsen ez?

VIDKUN Itt maradsz Glaize asszony panziójában, amíg másképp nem döntök. Előbb Konstantinápolyba utazom. Amikor az embernek fontos ügyei vannak, egyesek itt értetlenkednek! Az asszony fogadjon szót az urának!

Vidkun kimegy, Maria utána fut

MARIA Mit vársz tőlem, Vidkun? Itt rostokoljak én is? Miért nem szóltál erről?

ASJA Inkább a lovas huszárok közül választottam volna? Akik büszkén lovagoltak le-fel ifjonti álmaimban az ablakom előtt.

VIDKUN Örülök, Maria, hogy megértesz végre. Hamarosan találkozunk. Írok Asjának, még mielőtt vonatra ülök. Ha időm engedi. Talán hozzá tudjuk adni ehhez a festőhöz. Jó éjt, kincsem, szerelmem. Asja alapjában véve jó kislány. Most tényleg szorult helyzetben vagyok. Ez nem a gyengeség jele, pedig valóban megrendít. Visszavonulok önmagamba, hogy találjak egy olyan archimedesi pontot, ahonnan újra elindulhatok. Légy jó és nagylelkű, Maria!

MARIA Vidkun! A feleséged vagyok!

VIDKUN Te az én fegyverhordozóm vagy, de a kard ki kardnak még nincs itt az ideje!

pénzt ad Mariának, és elmegy

16. jelenet Az erényöv

Maria Asja szobájába lép, s leül mellé az ágyra. Asja felugrik, s a Petruskából táncol egy jelenetet

ASJA Ez jólesett. Hozz egy kis bort, Marocska, ott van a tálalón. Aztán velem kell jönnöd a drámaórára, aztán az Orosz Balett próbáira. Pablo remek díszleteket tervezett a társulatnak, tetszeni fog neked is. Előfordulhat, hogy kapok egy kis szerepet.

MARIA Ó, Asja, milyen önálló életet élni?

ASJA Most kipróbálhatod. Vidkun kutyául bánik velünk. Mindkettőnket becsapott. Nem látjuk újra soha. Párizs tele van hozzánk hasonlókkal. Hogy tudtat otthon hagyni a kis Nagyzezdát?

MARIA Nem tudtam. A szívem otthon maradt. Küldünk pénzt, s később elhozzátjuk Norvégiába.

ASJA Csodás hangod van, szép vagy, Harkov legszebb lánya.

MARIA Harkové, igen.

ASJA Megvan! Sztravinszkij!

MARIA Ki az?

ASJA Zeneszerző. Te semmit sem tudsz? Az Orosz Balett komponistája. Énekelj neki, meglátod, leveszed a lábáról. Az orosz tavaszt hozod el neki... lágyan, mint az áldozati állat... egy hermelin...

MARIA Énekelni... igen. De hát... énekelni... nahát! Bár tudnék!

ASJA Elloptam az erényöv kulcsát. Ha-ha. Szabadíts meg, Marocska! Fura egy humora van Vidkunnek.

Ahányszor a hangodat említem, menekülsz, mint a vad.

MARIA Férjhez mentem. Nem tudtam ellenállni...

ASJA Kár! Férjhez mentél? Kihez? Talán egy olaszhoz? Bella mia! Pedig most akartalak bemutatni egy gazdag, fiatal ügyvédnek, itt lakik a panzióban.

MARIA Norvég.

ASJA Vidkun, a Viking? Nem. Ne boldogozz! Mondd csak, nem tud Nagyezsdáról?

MARIA A felesége vagyok, Asja. Mary Quisling. Elintéztük a hivatalos ügyeket. Vidkun mindent elintézt.

ASJA De hát én vagyok a felesége!

MARIA Itt vannak a papírok. Nézd meg!

ASJA Franciául. „Igazolás, Madame Mary Quisling, norvég állampolgár – ez lehetetlen – Vidkun Quisling kapitánynak, a menekültügyi hivatal főparancsnokának a felesége...” Hiszen ez nem házasságlevél, Marocska, ez egy hamis dokumentum. Csalás áldozatai vagyunk!

MARIA Na és ez?

ASJA „Tisztelettel kérem az Útlevelel-osztály illetékesét, hogy feleségem, Mary Quisling számára beutazási engedélyt biztosítson Ausztriába, hogy Bécsben meglátogathasson...” Hát ez sem éppen házasságlevél.

MARIA Azt hiszed?

ASJA Ne játszd a hülyét. Még nem váltam el tőle. Szeret.

MARIA Nekem azt mondta...

ASJA A házasságunk – eddig – kutya közönséges házasság volt... Tudomásom szerint.

MARIA ...te csak egy fiatal lány vagy, akit így menekített ki a Szovjetből.

ASJA Nem, te vagy az a fiatal lány, akit így segített ki. Nemsokára el-

visz Kristianiába. De én nem megyek. Vidkun egy féreg...

MARIA Sajnálom. Engem visz majd magával.

ASJA Most viszont még itt vagyok Párizsban. Egészségedre!

Maria kimegy a szobából, a másik ajtóban váratlanul megjelenik Vidkun

VIDKUN Maria, vigyázz, mert Asja Quislingneként jelentkezett be.

ASJA Maria épp most ment ki, hogy bejelentkezzen mint Quislingné.

VIDKUN Asja, édes Asja! Az állomásom felfedeztem a vállamon a hosszú, szőke hajszáladat, s azonnal megértettem, hogy nem tudlak elhagyni. Szeretlek, kétséget kizáróan. Kicsim, most mit tegyek?

megcsókolja

ASJA Ne így! Már csókolni is elfeledtél? Ez az! Muszáj elutaznod?

VIDKUN Vigyázz magadra! S éjszaka ne mássz fel a Notre-Dame tornyára!

pénzt ad Asjának

ASJA Ez jó ötlet. Párizs biztosan szebb a magasból.

Maria belép

VIDKUN Hűségesekek lesztek, míg távol vagyok?

lenyomja mindkettőjüket az ágy szélére

Úgy látlak benneteket magam előtt, mint két ünneplőbe öltözött, szépen fésült kislányt, akik a megmentő lovagjukat várják...

térdre borul előttük

MARIA Ne feledd, Vidkun, nekem aranydiadém illik a fejemre!

VIDKUN Biztosan van magyarázat arra, hogy miért hozok áldozatot

ezért a két csodálatos, tiszta szűzért. Látom a szent olajat mindkettőtök homlokán, apám telemarki templomából.

ASJA Meg akartad mutatni nekem Párizst. Nem véletlenül érdeklődött az a fiatal, gazdag ügyvéd, hogy ki lehet a férjem. Két feleséggel. Most én vagyok az egyes számú, vagy mi van?

VIDKUN Hogy fogadkozik az ember, hogy sosem nőszül meg. A bátyámnak tettem ígéretet, mikor a kishúgunk meghalt.

Aztán közbeszól a vak sors, az ember feláldozza magát a becsület oltárán, s megnőszül. Nem szerelemből, hanem tiszta emberieségből.

Az a szörnyű a házasságban, hogy nem védőháló, hanem gyermekkellető. Hogy utálok a macskákat.

Asja vadul, kedvetlenül énekel

Nem volt immár se fű, se fa, se fű.
Se fa.

Árva katona-tonák, csóró katona-tonák.

To-nák.

Gennyes sebek, véresek, véresek.

Re-sek.

Halottak közt dül a medve, medve.

Du-dül.

Táncol, brummog, trappol rajtuk.

Raj-tuk.

VIDKUN Át kell költözni egy másik panzióba. Hívok egy taxit.

MARIA Mitől forrt fel így a hideg Viking-véred?

VIDKUN Szedelőzködj te is, Maria!

az asztról szépítkezőszereket szór a papírkosárba

Pakolj gyorsan, Alexandra! Beszállásollak benneteket egy másik panzióba, s talán lesz még an-

nyi időm, hogy a Szajna-parton találjak egy könyvet Napóleonról. Shakespeare-ből és társaiból már elegendem van. Egy későbbi vonattal utazom csak.

ASJA Itt az ideje, hogy elmeséljem Vidkunnek.

MARIA Nem, nem, bolond vagy? Még nincs itt az ideje. Majd én!

zene

Maria elcseni a Petruska babát, a táskájába rejti

17. szín A tengeren

az ágy most vikinghajó, ami Párizsból az északi vikingbirodalomba szállítja a hercegnőket. Vidkun, Maria és Asja ukrán népuiseletben áll a hajóorrban. Élvezik a friss tengeri szellőt. Hullámverés hangja, zene.

Kitárul a Mindenszentek templomának ajtaja, a három Anya kántálva integet ki rajta

AZ ANYÁK

evezőcsapások a vízen
tartó villa vasa csikorog
pajzs feszül a veretes pajzsnak
amerre vikingek hajóznak.

17. jelenet Hancúrozás az Anyák segédletével

Kitárul a Mindenszentek templomának ajtaja, megjelenik a három Anya. Vidkun vállát lapogatják. Egészen szűk zakó s kinőtt pantalló van rajta, surranó, parafa sisak, hátán iskolatáska. Anna, Vidkun anyja, a lelkészfeleség, lekapja Vidkun sisakját, feláll egy székre, a sisakot a sétatöbbség végén magasba emeli. Hegedű szól. Vidkunt arra kényszerítik, hogy „halling”-táncot járjon, azt a bizonyos kalaplerúgós, ugrálósat

ANNA Vidkun Abraham Lauritz, úgy táncolsz, mint egy tehén!

Maria és Asja jönnek be, tapsolnak a zene ritmusára. Vidkun reménytelenül próbálja lerúgni a bot végéről a kalapot. Asja könnyedén odatáncol, s lerúgja. Elfut vele, Vidkun utána. Végül összekapaszkodnak és táncolnak

ANNA

tánc közben egy ismert norvég népdalt énekel

VIDKUN

ellenkezik, de végül megadja magát. Maria is csatlakozik hozzájuk. Az ágyhoz táncolnak, összeölelkeznek, évődnek, hancúroznak, a három Anya csiklandozza, hergeli őket. Vidkun középen, kétoldalt Asja és Maria. A nők hasára a három Anya magasra tornyozva könyveket rak

ANNA Kisfiam, te nagyra nőtt gyerek! Úgy elnézném, amikor lovakat ápolasz.

Azt hiszem, a lovaglás fájó sebetket ejt rajtuk.

Felhorzsolódik a bőrük, a sebet ki kell tisztítani, bekenni...

VIDKUN Igen, Anyám!

ANNA Gyakran gondolkodok rád, fiam, és imádkozom érted. Örülök, hogy hideg vízben mosakodtál, megkeményítetted magad.

a három Anya áldást int a fiatalokra, eltávoznak a virasztásra. Vidkun buzgón dolgozik az Universizmus című munkáján

ASJA Szerelmem, kis Vidkun.

MARIA Szerelmem, kis Vidkun.

VIDKUN Nem titok, hogy a népben hatalmas erő szunnyad, csak fel kell szabadítanunk...

egy beszédéhez jegyzetel. A nők lélegzet-visszafojtva hallgatják

fel kell szabadítanunk...

...nem a rosszra való hajlamot. A lehetetlent. Egyesíteni az összeegyeztethetlent. A sötétséget a világossággal. Vállalni kell a nehézségeket, Káin és Júdás szerepét.

MARIA Felőlem ott szeretkezhetek, ahol akartok, csak a kaukázusi szőnyegre vigyázzatok!

ASJA Ó, szegény Mariám!

mindketten dűnnyögnek, énekelnek

VIDKUN Ennek a danolászásnak, táncikálásnak, ennek a szerelmes vagdalkozásnak, vidámkodásnak-szomorkodásnak legyen vége már! Még rámeleg a karrierem.

MARIA Vidkun, elfeledtél takarodót fűjni!

VIDKUN Valóban?

ASJA Lehet az rossz, ami jó?

Anna mozdulatait, fejcsóválását utánozza

MARIA Ó, igen, egyszer az életben a bárány is lehet farkas.

ASJA A mennyezetről egy lámpa lóg!

A mennyezetről egy lámpa lóg!

A mennyezetről egy lámpa lóg!

MARIA Mért ismételteted folyton?

ASJA Ennyit tudok norvégul.

A mennyezetről egy lámpa lóg!

A mennyezetről egy lámpa lóg!

A mennyezetről egy lámpa lóg!

Maria úgy tesz, mintha aludna. Asja a sötétben táncol, odasiklik Vidkun mellé, csendben kiterítik a felgöngyölt kaukázusi szőnyeget. Maria kilopózik a szobából, egy vödör vízzel tér vissza. Megáll a szerelmeskedő pár fölött, s lassú folyamban rájuk ereszti a vizet

MARIA Ukrajnában az üzekedő kutyákat választjuk így szét.

A három Anya táncolva érkezik a szobába, jó reggelt kívánnak az ifjú párnak. A két orosz Anya Anna mozdulatait ismételve, mintha egy kisbabát tanítanának járn, énekelnek

ANYÁK Bal lábat a jobb után, jobb a bal után,
így mennek a kisbabák végig az utcán.

Bal lábat a jobb után... nem tudom tovább...

VIDKUN Anyám, most már egyre jobban meg vagyok győződve arról, hogy vagy van élet a halál után, vagy nincs, s hogy személyes ügy-e, vagy mégsem – s ha személyes, akkor vagy tudatos, vagy épp ellenkezőleg!

MARIA Kelj már fel, te filozófus!

VIDKUN Vagyis négy lehetőség van:
felkászálódik a szőnyegről

1. Nincs élet a halál után.
2. Van élet a halál után.
3. Személyes és tudatos.
4. Személytelen és tudattalan.

ANNA Ó, az én csodálatos gyermekem!

18. jelenet Fényképezkedés az erkélyen

Vidkun tologatja a székeket, leülteti Asját és Mariát, beállítja őket a fényképezkedéshez

MARIA Menj innen! Utazz már el! El innen!

Messze. Hagyj el minket, távozz a köreinkből!

Jegyet veszek az első vonatra. Ennek az örütségnek véget kell vetni. Nevetnek rajtunk. „Ilt jön

Vidkun Quisling a nőivel, két orosz feleséggel.”

VIDKUN Fogjátok meg egymás kezét! Így ni. Húzódjatok kicsit közelebb!

„Szénfekete szemű hölgy emitt. Aranyszalagos hajú a másik. Szívemet rabolták, bűnüket szenvedik.”

ASJA Nekem írtad, Vidkun?

VIDKUN Szent Olav király írta.

ASJA Szent Olav, na persze.

VIDKUN Mosolyogni!

MARIA Na, vidd arrébb azt a helyes kis fenekedet, Asja! Kétféle parfüm egy erkélyen, fúj! Na menj már! Ki hagyta itt ezt a koszos bugyit? Darabokra tépem a szerződésünket. Nem vagy a barátnóm többé! Elkényeztetett gyerek, menj vissza Ukrajnába! Két királynő felesleges.

ASJA Nincs kedved feltenni egy lemezt, hogy jobb hangulatunk legyen?

Meséltél már Vidkunnek a kis Nagyvezsdáról?

MARIA Rengeteget.

feltesz egy hawaii lemezt

ASJA Azt is, hogy a te gyereked?

MARIA Majd... egyszer azt is elmesélem... nem kell mindent kitalálni...

ASJA Hogy bírtad megtenni?

MARIA Birtam. Bírom...

ASJA Egy percre sem tudnék elszakadni a gyermekemtől.

Elvesztettem az emberekbe vetett hitem...

VIDKUN Szépek vagytok így együtt!

MARIA Amint eltűnsz az életünkből, visszatér megint a Vidkun iránti bizalmam. Mindennap igyekszem, hogy csak egy kicsivel is több bizodalمام legyen iránta. Nincs jogom kételkedni benne. S nincs jogom nem hinni. Nem hagyom,

hogy a másé legyen. Nem osztok veled. Az élet nem nyitott könyv. A lapok szorosan egymáshoz simulnak.

ASJA Holnap reggel Franciaországba utazom. Most boldog vagy?

MARIA Elutazol?

ASJA Csak egy rövid időre. Nice-be. Vidkun ötlete volt. Igaz, Vidkun? Adott egy zsák pénzt. Na jó... eleget.

MARIA Ne utazz el! Kivel fogok társalogni?

ASJA Csak rövid időre megyek. Azt hittem...

MARIA Rám hagysz mindent? Egyedül rám? Vidkun unalmas fráter. Öreg festmények között.

ASJA Épp az imént űztél el, Marocksa. Tudod, hogy mit mondtott nekem Vidkun Párizsban? „Rettegetes dolgot követtem el, a veszembe rohanok. Semmi nem fűz Mariához, s neked is fájdalmat okozok, nem tudom, hogy fogok kilábalni ebből.” Az ölemben szipogott, mint egy gyerek. Szomorú sírni látni egy erős, meglett férfit.

MARIA Elhagytok, mindenki magamra hagy, nem értem. Asja, kedvesem, Asja, maradj velem!

ASJA Ez csak egy rossz álom.

MARIA Akkor veled megyek. Asja, édes, ne utazz el!

VIDKUN Egy aprócska mosolyt, hölgyeim!

Vidkun újabb fényképeket készít

ASJA Nézz rá, nézd meg jól! Láttál már valakit így „ülni” egy hawaii dallamra?

MARIA Hát nem aranyos, ahogy ott üls „nézi” a zenét?

ASJA Én kés és fegyver nélkül is tudok ölni.

MARIA Benne vagyok, Asja, csak ne utazz el!

VIDKUN Egy aprócska mosolyt, hölgyeim!

újabb villanás, a fénykép elkészült, hawaii ritmusok a felhúzható gramofonból. Maria Vidkun lábához heveredik, csókolgatja a cipőjét. Asja kapkodva összeszed néhány ruhadarabot, fehérneműt, egy utazótáskába gyömöszöli, s elviharzik anélkül, hogy Vidkun észrevenné

MARIA Ne felejtse el, Asja, a hajamba illik az aranydiadém...

Cecilie Løveid 1951-ben született norvég multiművész. Bergenben élt sokáig, majd Oslóban, és az utóbbi évtizedben Koppenhágában. Most újra visszatér Norvégiába, Bergenbe. Ír prózát, verset, színdarabot, rádiójátékot, operalibrettót. Ismertek performanszjelenetei. Számtalan irodalmi díjban részesült, ezek közül kiemelkedik egy rádiójátékért kapott Prix Italia-díja és egy Brand-adaptációért az Ibsen-díj.

A fenti verseket a *Svartere bunader* (Feketébb népviseletek, Kolon Forlaget, 2010) c. kötetből válogattuk.

Jonny Halberg

Az iker

(Részlet a regényből)

Nora Marie a panzió lépcsőjén állt, kék szoknyában, táskával a vállán, napszemüveggel a homlokán. Eddig még csak nadrágban láttam. De most indulófélben volt. Elhagyni készült Egeberget. A lovagnál már járt. Kristiant átölelte, majd sokáig állt felette, egyik kezével a hajába túrva. Vigyázz magadra, fiam. És sok szerencsét. Kristian jól viselte, sok mindenre kellett mostanában gondolnia. Ole Falk nemrég megkérdezte, segítene-e a Cessna építésében. Egy kisrepülőkről és aerodinamikáról szóló könyv felett ült és épp azt bámulta.

Mennyi év! És mi marad? Három bőrrönd és a Csend Tengere, mondta Nora Marie. Végignézett a tanyán, felkapta az egyik bőrröndöt és a Jaguár felé ment. Clem Roenak előző este mondta el. Arra ő kiviharzott az ajtón, és azóta sem került elő. Berakodtam a bőrröndöket a csomagtartóba, lezártam, majd beültem és elindultunk. Nora Marie a földeket nézte, üveges tekintettel. Hosszú éveken át rőtta Egeberget, kiszorgálta a férfiakat, látta őket jönni s menni, hallotta őket beszélni az északi halászatról, az északnyugati bulikről, a trondheimi kiruccanásokról. A sok nehézség ellenére is hűséges nő maradt, lojális ahhoz a szörnyű és primitív tradícióhoz, amelybe beleszületett. Egy virág, mely talán nyíltni készült, csak hogy újra összezáruljon. Aztán ötvenharmadik életévében történik valami. Két férfi bukkan fel a tanyán. Ezzel kezdődött. Hosszú idő után először betért a kül-

világ a nagy, üres szobákba. Látja és hallgatja őket, felfedezi, hogy vannak lehetőségek. A bizonyíték két lábon jár a házában, szellemileg visszamaradott, öltönyt hord, barátnőre lelt. Nora Marie Erlend Loet kezd olvasni, listákat ír, és a bátyja utoljára veri őt össze.

Most pedig egyik barátnőjéhez igyekszik Trondheimbe.

Valamit meg kell beszélniük.

Fent a kereszteződésben még egyszer megfordult és lenézett Egebergre. A napfény a hullámzó tenger felől áradt szét, a szürkésfekete felhőszegély alól. A szél gyengéd kézzel simította végig a magas füvet. A panzió lépcsőjén ott állt Kristian.

Vigyáznod kell rájuk, mondta Nora Marie.

Megpróbálok, válaszoltam.

Ha nem csináltok valamit, elúszik a tanya.

Ezzel mit akarsz mondani?

Tartozásunk van. Egy ideig segített a halásztás. De már nem sokáig.

Meddig?

Nem tudom, mondta Nora Marie, majd a fejtámlának döntötte a fejét és orrára húzta napszemüvegét.

Az Innervikig vezető úton néma maradt. Se fiatalabbnak, se idősebbnek, se fáradtnak, se megkönnyebültnek nem tűnt. Akkor esett le, hogy Nora Marie mindvégig tök magányos volt, anélkül hogy hagyták volna egyedül lenni. Amiket Clem Roével és a család többi tagjával megosztott, számára tulajdonképpen csak sem-

miségek voltak. Végre olyan világba készült, ahol megszokott dolog mássokkal megosztani a személyes élményeket. Hogy sikerül majd neki?

A buszállomáson, miután berakodtuk a bőröndöket, átölelt.

Többet kellett volna mondanom Margretéről, mondta.

Itt vagyok, válaszoltam.

Habozva nézett rám.

Tudott valamit az életről, kezdte Nora Marie. Igen, vad csaj volt, de tudta, hogyan hozza ki, amit lehet, a neki jutott sorsból. Igen, tudott erről valamiképp az édesanyád, mondta.

És most te teszel így, gondoltam magamban.

Mondok neked valamit. Találkoztam egy vallværi nővel. Fiatal, gyönyörű, hozzá hasonlóval még nem találkoztam. Maradok.

Egyszerre boldogtalannak tűnt. Minden jót kívánok neked Ingridet illetően, mondta.

A buszsofőr kidugta a fejét az ablakon és megsürgette.

Azon a napon, melyen először megjött a menstruációm, azt hittem, meghalok, folytatta Nora Marie. Senki sem mondott nekem semmit. És ami Anyut illeti, a szülés után azonnal elvettek tőle. A bába azt mondta neki, hozzám se nyúljon. Egyik télen, hét éves koromban, elestem és eltörtem a lábam. Két hónapig egyedül feküdtem a kórházban. Minden éjjel sírtam. Anyu és Apu nem jött, mert senki nem gondolt arra, hogy egy gyereket meglátogasson a kórházban. Ilyen volt itt, mondta, majd felszállt a buszra.

Innervikben volt egy kocsmá. Egebergre nem akartam visszamenni. Kristian Benedikténél volt. Újra kiugorhattam volna Ingridhez megnézni, hogy visszaért-e már. De biztos nem. Tudtam, hogy épp ágyban fe-

szik valahol Trondheimben, egy orvos vagy gyógyszerész tanár karjai között. Szombaton kellett volna visszaérnie, ma hétfő van. Úgy döntöttem, veszek néhány sört és kimegyek a központ melletti strandra.

Bementem az ICA-ba. Mi lenne, ha nem adnám át magam a márnak, főznék valami rendeset és kimennék Ingridhez, hogy várjak rá, ahelyett hogy ismét egy szűk szalldai szobában ébredjek másnaposan? A fájdalmas ébredés gondolata, hogy ugyanaz a pornófilm megy a tévében, melyre elaludtam, eldöntötte a kérdést. A csemegepult felé vettem az irányt, és francia tejfölös pite mellett döntöttem. Hisz ki nem szereti a pitét? Mindenki szereti a pitét.

Negyedóra alatt megtelt a kosaram. Végigmentem a pénztárakhoz vezető polcok mellett. Az első hosszú polcsor sarkán megláttam Ingridet. A kenyereknél állt. Odaköszöntem, de elfordult és egy férfihoz szólt. Ő is mondott neki valamit. Ingrid Rabben átkarolta a férfi vállát, arcon csókolta, majd a karját a vállán hagyva elindultak a pénztárak felé.

A tejtermékekhez mentem, a hűtőbe bambultam, kezembe vettem egy tejesdobozt.

A férfi Egon Egeberg volt, Clem Roe iszákos fia. Nem egy nagy szexuális étvágyú orvostanhallgató vagy sebész. Nem. Egont csókolta meg, azt a tökfeket, aki kempingkocsiban lakik, és a vállára tette a karját.

Elismerem, hogy néhány nővel rosszul bántam. Nem minddel. Néha dühösen és megbántva maradtak magukra, mert minden magyarázat nélkül összepakoltam és leléptem. De nem mindig. A leghosszabb kapcsolatom, egy bergeni nővel, azzal ért véget, hogy ő húzott el, szó nélkül. Biztos úgy gondolta, hogy megérde-

meltem. Pedig nem. Megbántódtam, és ezt soha többé nem akartam újra átélni, de ez nem ilyen egyszerű. Minden nő, akivel összejöttem, kezdetben érdekelt és izgatott, de néhány hét vagy hónap múltán lankadni kezdett az érdeklődésem. Nem úgy Ingrid Rabben esetében. Emlékszem, hogy Egon egyszer azt mondta Clem Roénak, hogy fel tudja hívni a nőt, akivel azon az éjjelen volt, melyen a lazactenyészetet beszennyezték. Ingrid miért nem mondott semmit?

Odamentem a felstószolt sörösdobozokhoz és -üvegekhez, a mellkasomhoz támasztottam három sixpacket és a legközelebbi pénztárhoz soroltam. A pénztárosnő bepötyögte. Mellette egy állványon bulvárlapok sorakoztak, és a Straumeposten. „Miért szabotálja a város az üzleti szférát?” – állt a címlapon. Egy képen Frode Eikely állt összeszorított ököllel a tanácsháza előtt.

Kivitettem egy asztalt a gyepre, az utolsó üveg Lagavulin whiskyből töltöttem, de nem ízlett. Még az se fog sikerülni, hogy eszméletlenre igyam magam, mikor Ingrid Rabben cserbenhagyott. Bementem egy sixpack sörért. A folyosón megálltam Nora Marie bevásárlószatyra mellett. Valami kék lapult az alján. Egy soványka dohánycsomag. Nora Marie nem dohányzott, snust sem használt, és nem ivott. Pedig ez egy soványka dohánycsomag. Bementem a hálósobájába, és átkutattam a szekrényeit, hátramaradt dolgait. Krémek, egy olcsó sakk-tábla, régi hetilapok, fotóalbum, félig üres üvegek krémekkel és napolajjal. És öt csomag dohány, svéd halál-fenyegetésekkel. Hát igen, Nagynéni mégiscsak dohányzott.

Lementem a régi házhoz, négy lépéssel vettem a lépcsőt, és bementem a szobába. Itt ült és dohányzott

titokban, Clem Roétól biztonságban. Kinyitottam a szekrényt, félretoltam a régi, molyette ruhákat, és leültem. Kikapogattam az alját, valami keményre bukkantam.

Egy szögbelövő pisztoly.

A szekrényajtónak tartottam és megnyomtam. Egy kampó állt a fában.

Nora Marie lőtt kampót Sinai fejébe.

Undorítónak és valószínűtlennek hangzott, de akkor is: ő lőtt. És nemcsak Sinait. Két további vén lovat kínozott meg, titokban. És, gondoltam, a saját farmját vandalizálta. Ő állt a szörnyűség mögött; nem pedig a straumeiek, akik azt akarták, hogy Egeberg tűnjön el a föld színéről.

Nora Marie évekig várt az alkalomra. Biztosan bántotta éjjel, nappal, ami Egebergen történt. És közben még egy undorító és zavarodott dolgot művelt.

Mit kezdjek ezzel? Nem ez volt a lényeg. A lényeg, hogy van valaki, aki tudott róla és látta őt.

Bezártam az ajtót, a virágcserep alá tettem a kulcsot, és kocsiba ültem. A művelődési ház előtt vezetők szűk aszfaltutat követtem, majd lekanyarodtam egy parkolón át. Egy még keskenyebb út végén állt a ház, négy lakással. Lassan elhajtottam előtte. Az épületben két mongoloid férfi, egy béna nő és Benedikte Egeberg lakott. A gyepfolton egy kövér mongoloid férfi állt és cigizett.

Benedikte lakásajtaja nyitva állt. A nagy, narancssárga pokróc mellett a gyepen két tollasütő és egy tollaslabda hevert. Befordultam a lakóház mögötti kis aszfaltozott térre. Ott állt Ole Falk Egeberg kombija. Ole Falk egy nejlonzacskóban matatott. A garázs melletti nagy vaskeretről hinta lógott. Benedikte ült rajta, citromsárga nyá-

ri szoknyában. Hintázott. Kristian állt mögötte, és hajtotta. Erősebben, Kristian, erősebben, kiáltotta, és ahányszor csak a levegőbe lendült, sikoltott a gyönyörűségtől.

Ole Falk ájtott a téren.

Történt valami? – kérdezte.

Nora Marie elment Strauméból, mondtam, és elmeséltem, hogy nem bírta tovább, és egy trondheimi barát-nőjéhez költözött. Ole Falk állt és huzigálta a nejlonzacskót.

És most örökre elment? – kérdezte.

Igen. Idővel utána viszem a cuccait.

Ezt vártam, de hogy tényleg meg is tegye...

Kristian közeledett, Benediktét átkarolva. Benedikte színt kapott. Haja világosabb lett és göndörebb.

Miért nem jössz gyakrabban? – kiáltotta és integetett.

Átöleltem. Kristian lebarapult, barokót növesztett, jól nézett ki.

Na, milyen repülő építeni? – kérdeztem.

Nehéz, válaszolta. És gondold bele, hogy még félek is a repüléstől. De Falk megígérte, hogy irányíthatok, ha majd újra repül a Cessnája.

Hol építed át? – kérdeztem a polgármestertől.

Egy innerviki autómosóban. Épp oda indulunk, monda.

Félrevontam Kristiant.

Öröm látni, hogy jól érzed magad, mondtam.

Igen, jó most, monda, és megbökött.

Pár perccel később Benedikte mellett álltam és integettem nekik. Amint eltűntek a ház mögött, Benedikte odament a Jaguárhoz és rátette a kezét a motorházatetőre.

Te, Adam, monda.

Zsebre vágott kézzel odasétáltam.

Utánanéztem, monda.

Minek, kérdeztem.

Hogy szerezhetek-e jogsit. Igazad volt. Nem olyanoknak való, mint mi, monda.

Dehogyan, mondtam, és odahajítottam a kocsikulcsot.

*

Az Utolsó Szikla Földnyelvén álló ház előtt álltam. Az ég barna gombaszószként lógott Vallvær felett. Fújta a szél. Bementem, megálltam a folyosón és hallgatóztam, benéztem a napaliba. Egyedül voltunk. A konyhában kinyitottam a táskát, kivettem a fürdőköpenyt, és vetkőzni kezdtem. Bebújtam a köpenybe, felhúztam a Kuala Lumpurból hozott ronda papucsot, ruháimat begyömöszöltem a táskába, vizet eresztettem, bekapcsoltam a tűzhelyet, és az egyik platnira helyeztem a lábost. Majdnem nyolc óra volt. Megtálaltam a kávé, főztem magamnak egy csuporral, kimentem a folyosóra, bekopogtam a hálószobájába. Nem válaszolt. Kezemben a csuporral kimentem a friss reggeli levegőre, ki a földnyelvre, a világítótoronyhoz. Egy teherhajó siklott délnek, messze kint a tengeren. A sirályok egy halászcsónak köré sereglettek.

Alattam a medencében William Egeberg fekete göndör hajjal borított feje körözött. Ott az a férfi, aki állítólag az apám, egy kis fickó, kis kezekkel és nagy víziókkal. Pár kör után kimászott egy nagy, lapos kőre. A teste szikár, a válla csontos, a lába vékony. Egy kis törülközővel megszáritotta magát, alsónadrágot húzott, fehér vászonnadrágot és a vörös gyapjúpulóvert.

Bementem, kenyeret szeleteltem, kikészítettem a tejet és a felvágottat, tojást főztem, fogtam egy széket, leültem és vártam. Egy idő után bejött a folyosóra. Ácsorgott. Lecsaptam a

tojás tetejét. A konyhaajtó nyikorogva nyílt. Vajat kentem a kenyérrre és megsóztam a tojást. Az ajtóban állt és engem bámult. Nem fordultam felé, de odatettem egy főtt tojást és egy kiskanalat. William bejött, kávét töltött, és állva maradt. Az odakészített tányérra bámult, és a pohárra, a késre, a kiskanálra. Tejet ittam és ettem a tojást. Óvatosan kihúzta a széket és leült, szemezgette a széket és az asztalt. Fogott egy szelet kenyeret, ült és nézte. Megettem a tojást, ittam még a tejből, újabb szeletet vajaztam, füstölt lazacot tettem rá, és ettem. Éhes voltam, vajazás közben remegett a kezem. William lecsapta a tojás tetejét és nekilátott enni. Egy kis tejet töltött a pohárba, tétován a szájához emelte, belekortyolt, melléfolyt, koszos pulóverje karjába törölte az állát, ette tovább a tojást. Úgy tűnt, jól érzi magát. Nem néztem rá, de érzékeltem minden egyes mozdulatát. Hamarosan végzett a tojással. Ült és hosszasan bámulta a füstölt lazacszeleteket. Végül kinyújtotta egyik kezét a lazacos tányér felé, de visszahúzta. Dúdolni kezdtem. Ugyanazt dúdoltam, mint amit Clem Roe szokott. Rám pillantott. Ettem és dúdoltam. Apám a füstölt lazacszeleteket nézte, ingatta a fejét, kézbe vett egyet, vastagon megvajazott egy szelet kenyeret, ráhelyezte a füstölt lazacot, a szájához emelte, és harapott belőle egy falatot. Hátradőlt, rágott, és rám nézett. Dúdoltam, és befejeztem az étkezést. Még egy falatot evett, majd megint egyet, és engem nézett. Megittam a kávét, hát-

ratoltam a széket, kimentem a földnyelvre, leültem a világítótoronyhoz láncolt padra.

A halászcsonak délnek pufogott. Senki sem halászik már. Akik halásztak, meggazdagodtak. Mert felhagytak a halászattal. És azon kevesek, akik halásznak, azon keveseknek halásznak, akik azzal keresnek pénzt, hogy senki sem halászik már. Ez van. Ami azt jelenti, hogy ez a krapek kedvtelésből van odakint. Talán németekkel. De akkor meg nem kedvtelés. Így ültem és töprengtem a friss levegőn, a Vallvær melletti világítótoronynál, és hallottam, amint William Egeberg közeledik. Nem fordultam feléje. Fel s alá járt. Elővettem egy snusdobozt. Életemben először számba tettem egy kis dohányt. Leraktam a dobozt magam mellé a padra. A dobozt bámulva rövid léptekkel megkerülte a padot. Majd pár percig a tengert kémlelte és ráncolta az orrát. Megvakarta az orrnyergét, a dobozra nézett, aztán körbe, mintha attól félne, hogy valaki meglátja, amint valami hülyeséget csinál. Leült a pad szélére, beszívta a friss tengeri levegőt, köhögött, majd a dobozra pillantott. Lassan közelebb csúszott és rám nézett. Ránéztem. Ilyet még nem tettünk. Nem így. Gyuladt, enyhén kancsal szeme volt. Clem Roe kifelé, William befelé kancsalított. Bozótosba tévedt és ott bentragadt férfi szeme. Feléje toltam a dobozt, és néztem a csónakot, a fogás utáni maradékra sereglett sikoltozó sirályokat.

Kunszenti-Kovács Dávid fordítása

Jonny Halberg 1952-ben született Lillehammer tözsomszédságában. Drámái, regényei, novellái 1989 óta jelennek meg. 1998-ban a Vagant irodalmi folyóirat főszerkesztője volt. A Morgenbladet kritikus. A mossi Irodalomfesztivál megálmodója. Fent a 2006-ban megjelent *Tvillingen (Az iker, Kolon Kiadó)* című regényből közlünk két fejezetet.

Tone Gleditsch Stabell
Variációk az Északi-tengerre

Tánc

Szálfagyenes, toronymagas isten, tipegő dáma
táncoló titán. Vállak, karok és lábszárak
emelkednek, alábuknak. Zsugorodó, megnyúló
szeszélyes izmok. Mosolytalan, rezzenetlen arc.
Feszült elővigyázatosság rejtezik a testben.

A magányos horizont végtelen vonalán
hullámok ringatják a hegyek sziluettjét.
Kiüresedett, elárvult vonulatok, örökös
változásban a felhők s a tenger határán.
Felettünk, alattunk. Fent, majd lent.
Lendül a karja felénk. Táncol velünk
homlokát döngeti a hajótörzsnek.
Saját légzés-ritmusára ringat –
beszívja, kifújja, beszívja, kifújja.
Elerőtlenedő arcát mutatja, imbolyog.

Egyik oldalon, másikon. Sófehér fényű
táncoló ajkak az aranyhabos tarajokban
álmodozó szemhéjak csukódnak, nyitódnak
pillangószárnyak nyitódnak, csukódnak.
Piruett. Örvénylő, pezsgő zöld
csontfehér hullámfésű a hajban.

Hányinger

A semmire vár az ősőreg csend
önmagát fülelő éberem
évszázadnál is hosszabb a légvétele
felkavaró, és egyben bénító
figyelemmel szunnyad, sötét alaphang
lefojthatatlan dúr-dallam a gyomorban.

A felkavart mélység felületén
viharmadár ring az ősőreg tengeren
átellenben a keleti hányingerrel
öklendezések északnyugatról
mélységes és zagyva rétegek
lávafolyam, vulkánkitörés
feneketlen sötét, hideg szürkeség.

Fülzúgás, torokkaparás
koponyát ostromló darazsak
betegszabadságra küldött
egyensúlyért felelős idegek
hallucináció, hófehér vitorlák
napsárga koktéltalok.

Kérdések tömege, válasz sehol
csak újabb groteszk álomképek
nehézségi erő ellen lázadó
víztömeg, frontátvonulás.

A hullámok változó arculatáról

Süllyed a hajó, tengeri pegazus
szárnya alatt muzsikál a szél
ezer északnyugati hangszálon
süket hullámverés dalol

tengeri pegazus száll és pihen
a hullámok szürke szemöldökén
föl és le, fekete örvény kavarog
a reccsenő hajótest körül

Titokzatos város a láthatáron
ezüstfehér házak csillogó ablakai
párás habpamacsot füstölő kémények
szélben lengő száradó lepedők

csapkod és duzzad a vitorla
kísértethajó fut a fakó sápadtkékben
egyik hullámmetropoltól a másikig
remeg az árboc a vad szökellésben
mosolyog a jéghideg nap

körben gomolygó habfodor
halkan hümmög: hmhhh
lány emmek az emberi fülnek
minden zenél, ami mozdul

Üldöztetés

Szem vagy sziget
arc vagy fehér óceán
bábeli oratóriumkórus az örvény torkán
kráterekkel pötyyözött holdbéli táj
elfolyó arcvonás, nedvező kígyószáj
felhőkék harapással tárul és zár

minden felejthető
minden szemét átdobható a világhatáron
napszél fronthulláma, hajók a tengerfenékről

sétahajók hosszú lépcsősorai
méltósággal nyújtózkodnak a mélyből
a csillagok sápadt zöld tükröződéséig

egy felsliccelt selyemruha
platinaszőke dívát palástol
lampionok, aranyfitter a sötétben

elvesztett tárgyak nevét
harsogják töksüket füleknek
a gyújtóállomások kikiáltói

minden felejthető, minden
szemét átdobható a világhatáron

Szabadon

s akkor galambok jöttek sirályangyal-kísérettel

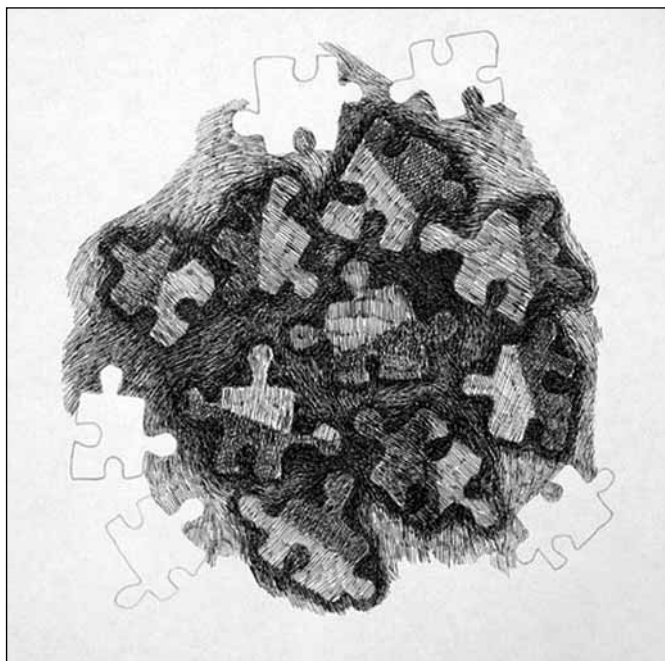
a tollak fehérebben ragyogtak
gőgösebben, mint istenek arca, barázdáltabban
mint megannyi szikla a tenger mélyén

egy angyal méltó a félelmünkre

de én egyenest előretekintek
át a galaxisokon
ereimben világító tengeri moszatok

repülök boldogan, szabadon

Tone Gleditsch Stabell író 1966-ban született. Tanári végzettsége van. 1991-ben jelent meg első verskötete. Fordít, mesekönyveket is ír. 2004-ig Tone Lie Bøttingen néven publikált. A választott írások a hatodik verskötetéből valók: *Ryggen fri* (*Szabadon*, Aschehoug, 2009).

AGNES KATRINE HAGEN RAJZA

Mads Skjorberg

Nézd, tintát pumpál a szívem!

Kitépi egy bordám, s a lábam elé veti
42-es EUR méret, fájdalmas látnod így
Ereken át kémeleli szívem a doki
kontrolltintát pumpál belém

vattapuha az arcom
bőröm szinte lángol
mégis a számat keresed
csókod csupa kétely
mint vérfoltok a hálóingen

szemed sem rebben, rám meredsz
én meg csak lomhán nézlek
mintha nyakamba lihegne valaki
szaporábban ver a szívem
valahol a gerinc mentén
fehér fény hasít a bordáim közé

Meghúzódhatsz a lábamnál
nehéz találni olyan pasziánszt
aminek hozama nagyobb lett volna

A tundrán akarsz átgyalogolni?
kékfehér jég hasít szíjat a talpadból
s míg a vihar tombol a tájon
halott neved suttogja füledbe

a kincseskamrát
nem töltheti csurig
se Dzsingisz kán, se más
és amíg távol leszel
minden értékét vesztheti
így hát magányomban eléneklem
siratóját az árva özvegyeknek

Mindig ugyanazok a napok

vasárnap voltál
az ágyamban
lepedőbe burkolózva
hófehéren, mosolyogva
fehéren nekem

kék voltál
azon a kedden
mikor egyedül hagytalak
mégis jól érezted magad

és amikor ajándékot hoztam
bearanyozta e napot a gyűrű
s a kéket már feledted is

megint fehér jött, vasárnap voltál
azután egy újabb
igen, emlékezz csak
mit mondtál, na mit
jól emlékszem arra a napra
s főleg a bőrod barackszínére

Végezetül

volt egy kulcs a birtokodban
veszekedtünk, civakodtunk
megszerezni, nyitni szívünk
húgomét s az enyém

asztal alatt kuckót építettünk
széklábak, kismamacipőd
nevetésed volt a társunk

talán csak ennyi kellett
a felcseperedéshez
hagytad megismerni a világot
kifürkészni, benne mi az érték

szalagos fánkról álmodom
éhező hajléktalanokról
karácsonyi aprósüteményről
illata újra magához ölel

nos, nénikém, le a hajhálóval
ormótlan kismamacipővel
köszöntsük az új karácsonyt
még ez utolsó alkalommal
mielőtt a kulcsot
végleg elzárod előlünk

Ebben a rongy városban

ez itt egy idegen város
Shanghai jellegzetes szagával
négy fal között minden
bármit teszek, elillan nesztelen
átpereg ujjaim között

(elhagyottnak, élő halottnak
éreztem magam egy magányos éjjel
de a város fényes ablakai
lassankén megnyugtattak)

talán az Oslo–Moss
vonal az én életem
talán pont ez az út
az egyetlen hazai

Az erkélyen

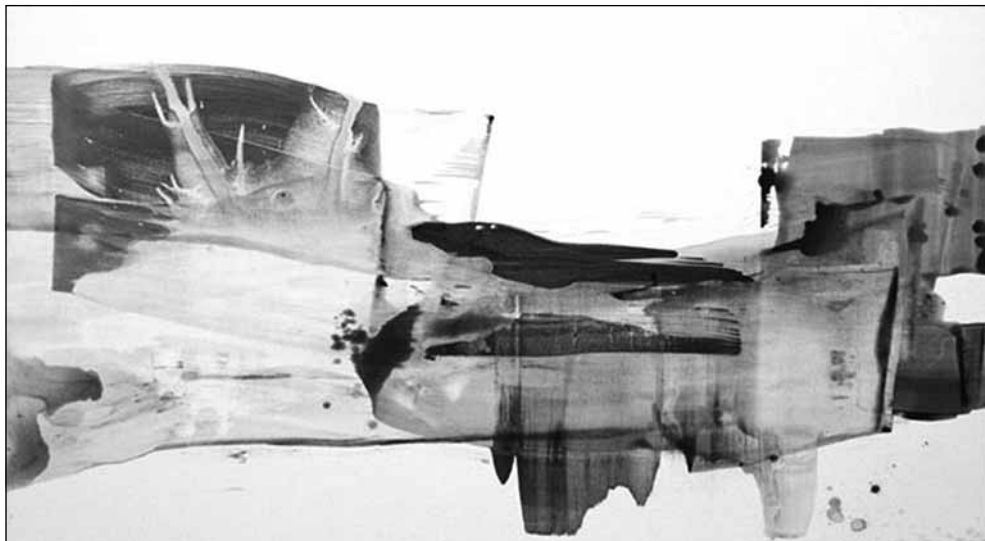
tizenegykor ébredek
tizenegykor felkelek
a világ tolakszik felém
mulasztások sorozata
a beteljesületlen élet

tudod, énekelni szoktam
s a zsoltárok ajkamon
pincemélyből feltörő
pókháló-poros hangok

szívem rozsdás zárja
csikorog a tévtanoktól
óvatosan nyiss utat
az élet apróságainak

egyszer csak felragyog a nap
meglátlak az ellenfényben
kéz nyúl felém a panelek közt

mit tehetünk a távolsággal?
méterekre van ablakom a tiédőtől
híd legfeljebb csak sóhajokból
(mehetünk körbe, a kitaposott úton)

INGRID ANDENÆS TRONSTAD ALKOTÁSA

Faltól falig

néha céltalan bolyongok
néptelen folyosókon
suttogásom ráfagy a falakra

békeidő, mondom halkán
s körülöttem minden kifehérlík
távolból hullámverés hangja
elrabolnak a szavak
saját testembe falaznak

kiégtem, nyögöm magamban
– összesúgnak mögöttem
meghalok, hörgöm aléltnan
jót nevetnek rajtam

rendben, gondolom
csak ennyit akartam mondani
az utak szerteszét szaladnak
távolodnak az általam bejártaktól
nevem is elvész e falak között

arccal hajlok a föld felé
elillantak a lehetséges szavak
békeidő, mondom, kiáltom
inkább lenyeltem volna
örökre magamba fojtva

vége a gyerekkornak
távolból hullámverés hangja

felnőttként
céltalan bolyongáshoz
idomul a lábunk

Nap a láthatáron

Miként a Nap az erők palotája
úgy a Föld a bástyánk
a fenéken lehorgonyozva
fékezi a vándorlásunk
a túlnépesedett bolygón

a tenger oly végtelen és kék
megéneklek útjaim
trófeáim az árbocra tűzve
feltárom meztelen testem az égre
árnya a visszatükröző vízen
rég feledett emlékek között
lapozgatva, apámról

mint anyám, bátyám, nővérem
nagy szavakat zengünk
előttem csordultig a tányér
valaha papírra vetett szavakkal:
mohón falom
minden betű a gyomromat nyomja

az ünnepek rettegéseinket idézik
halálfélelmekről, háborúkról
gond szövi az álmainkat
nézd, mik vagyunk:
fal mögé rejtett bástyák
kiolthatatlan Nap
sodródó lélek a nyílt tengeren

Hátradőlve, enyhén ellazulva

nincsenek falra kiszögelt terveink
csak felhő formájú papírhalmazok
hullámzó homokdűnék a padlón

jól védem magam
jelzőrakéta, mentőmellény
mint sebzett vad vörös, éber szemmel
hófehér fogakkal vicsorgok
az orvul támadókra
magam ellen is, ha kell
orkán szelet üvöltök saját fülemben
varázsigeiket a békéről

tízezer tonna súly
téglánként rakom
építem, emelem a falat
gyötrődöm minden darabbal
szó szót követ, fogy a hangom
elrejttem magam

Mads Skjørberg 1988-ban született. Középiskoláit Kongsvingerben végezte. Majd Oslóban grafikus designer és fotós mesterséget tanult. Táncol. Tizenhét évesen küldte be első írásait a legnagyobb norvég kiadóknak. 2010-ben jelent meg első kötete az Aschehoug Kiadónál (*Fra gutten som sto ved elven*, 2010). Összeállításunkba ebből a gyűjteményből válogattunk.

Tina Åmodt

Rutin

Az év 230 napján, minden áldott reggel fél hatkor kelni, mikor még aludni volna kedvem. Azok a korai reggelik, a szikkadt kenyér! Felvenni a nedves munkaruhát, a homlokon csíkot hagyó védősisakot. És otthagyni őt az ágyban. Mindig ugyanazok a mozdulatok, újra és újra. Összeszegelni. Szétverni. Ki egy házból, be a másikba. Érezni az övön lógó szöges táskát és a folyton a combhoz ütődő szerszámokat. Sárban térdepelni, szivattyúzni a vizet, hogy ne álljon le a munka. Látni leomlani a rosszul kitámasztott löszfalat, hallani a kiabálást, amikor az elszabadult gerenda megcsap valakit. A munkavezető ellenőrző körútján mindig ugyanazt szajkózza, s leteremt valakit azért, amit más követett el. Kevésellni a bért. Elmaradni a tervtől. Látni a napfelkeltét és a napnyugtát. A dér csillogását a vasbeton oldalán. Az elszálló napot: vége, mielőtt elkezdődne. Látni a csigalépcsőket, amiket hasonló pontossággal bárki elkészíthetett volna. A szappanhabos kezeket, az elektromos fűtőtesteket a toalett oldalfalán, a disznó rajzokat, szövegeket. Ismerni a többiek kérges öklét. Rossz vicceket hallgatni. Megszokni, hogy válogatás nélkül összeiszznak mindent. Helyettesíteni a másnapost. S megtörténik, hogy össze kell szedni valaki cuccát, bedobálni mindent, munkaruhát, védőfelszerelést, szerszámosládát, kesztyűt, sisakot egy gödörbe. Állni némán, egymás mellett az építkezésen. Kőbe vésni a nevet, s építkezni tovább.

Építési terület

Terjeszkedik a munkaterület: nagy felületen zúzott kő, körülötte kerítés, árkokban vezetett csövek, kábelek. Világosak a határok. Minden mástól megkülönböztethetők. Az építkezési terület örökké változik. Alapozás, szigetelés, fedőréteg. Egy nyári napon, mikor elbontják a kerítést, minden nyomát eltüntetik. Néhány lakóház marad hátra vagy kórház, esetleg egy csupa acél, csupa üveg irodaház. Valakik kezdettől fogva tudták, hogy mire kell ez az építési terület. A szerződésben minden pontosan benne van. Tévedésnek nincs helye. A cél irányít mindent, s minden, ami ehhez kell, terv szerint pontról pontra sorakozik, részletesen kiszámítva: költségek és eljárások. Időbeosztás és géppark. Munkamenet. Emberek, kik embereknek építenek.

Reflektorfény

Egy jól kivilágított építési terület jó reklám a cégnek. A toronydaru reflektora egész nap világít. Éjszaka is jól láthatók a sorba állított markológépek, a barakkok, a kiásott alap. Minden csendes, elhagyatott. A toronydaru árnyéka végigfut a telepen, fel a barakkok tetejére, át a markolókanálon, az ottfeljtett szerszámokon, az árkokon, a betonfalakon és az acélkötegeken. Mindenhová jut legalább egy foltnyi a reflektor fényéből.

Hangok

Átmeneti a csend. Csak az autók halk surrogása hallatszik az útról, amikor az első munkások érkeznek, csikorgó kavics a cipőtalp alatt, lélegzetvétel. A levegő tiszta és hideg. A szellőt is hallani. Ha nincs szerencsénk, esik. Egészen más, amikor kitarjuk a kaput, beállnak a kocsik, kiugrálnak az emberek, kinyílnak a barakkajtók, felgyulladnak a lámpák. Felélénkülnek a zajok, megindul az élet. Kezdetét veszi az, amiért itt vagyunk. Dübörögnek a gépek, csikorognak a kerekek, összekocognak a fémelemek; munka közben füttyörészünk. Fülvédőt nem használunk, akadályozza a kapcsolattartást. Állunk a hangzavarban, és próbáljuk nem meghallani.

Barakk

A felvonulási épületek építkezésről építkezésre vándorolnak. Mire a munkások megérkeznek, fűtéssel, vízzel, árammal ellátva állnak. Harald kerüli a zsúfolt barakkokat. Inkább egyedül maradna a reggeli pihenőkben. A vállalat legréggebbi, és legkisebb barakkja a telep végében áll. – Megpróbáljuk? – kérdezi Harald –, nem veszítünk vele semmit. – Megyek utána szótlanul. A mobiltelefonnal világít, egy kő alatt megtalálja a kulcsot. Amint belépünk az ajtón, megcsap a meleg. Száraz gumi, betonpor, gyapjú szaga terjeng a zsúfolt helyiségben. Sok a cuccunk, táskák, védőfelszerelések. A télikabátokat úgy terítjük szét, hogy könnyen átmelegedjenek. Kérem Haraldot, szokásához híven, akar-e az ablak mellett ülni. Azt mondja, neki mindegy. Megvárom, amíg letelepszik az ablaknál. Tavaly télen leszigeteltük, nem huzatos. A dongaboltos mennyezetről lelóg egy wunderbaum légfrissítő. Bűdös és utáljuk. Harald szerint volt már kellemetlenebb szagú szállása is. Hagyjuk a fenébe a wunderbaum légfrissítőt.

Szerszámok

Kipakolunk Harald céges rendszámú furgonjából. Ki-ki a maga szerszámosládáját, lámpaállványt, feszítővasakat, kalapácsot, körfűrész. Amivel feldaraboljuk a léceket, amivel összeszögezzük s amivel a munkaterületünkön világítunk. Egyenként szedegetjük ki a szerszámokat a ládából, övünkbe tűzzük, felcsatoljuk a biztonsági övet, a kampókat, a biztosítókötelet. Megszokott mozdulatok. Jó érzés tölt el, készen állunk az új munkára. Az előző helyen pincét betonoztunk. Vagy medencét, vagy falat húztunk? A régi mindig elvész az új árnyékában. Változnak a rajzok, a munka mennyisége, de szinte mindig ugyanaz a technológia. Behatárolt, hogy mi mit végezhetünk el. Egy biztos, a szerszámok ugyanazok, és a sajátunk.

Önarckép

Függetlenül attól, hogy mennyi deszkát szögezek keresztül-kasul, nagy úr tátong a szívemben. Szomorú, de kicsit túlsúlyos mindenevő vagyok. Hangosan és rondán nevetek. Néha könyvet is veszek, de ritkán olvasom végig. Két nyelven folyékonyan beszélek, de nem szeretek hosszabb ideig távol lenni, se rendet tartani, se másoknak zenezsámokat ajánlani. Önmagában a tervezgetés sem ér semmit. Mint mindenki más, én is változom. Korábban munkába menet lezuhanyoztam, kisminkeltem magam. Hogy el ne késsek, korábban keltem. És hazafelé is rendbe szedtem magam, kifestettem a szemem, kifésültem a hajam. De az illatom egész mást árult el rólam. A parfüm olaj, fenyőfa és rozsdá szagával keveredett. Ma már nem ügyelek arra, hogy a munkában is úgy nézzek ki, mint a szabad időmben. Meguntam az örökös kérdezősködést, hogy meddig bírom. Nem értem, mit nem értenek. Ez a munkám, és kész. A monotonitás, aminek sosincs vége. Az echó, amint a gépek dübörgő hangja elhal. A magányos, hosszú pillanatok a fejfájástól, a hascsikarástól, a sajgó térdektől terhes munkanapok után. S minden előről megint. Folyton újabb megpróbáltatásokra vágunk.

Az otthon

Reggel hét és délután három között azok jövőjét építjük, akiket nem is ismerünk. A munkanap végén hazamegyünk. Saját otthonainkba. Ahol nincs kedvünk felmosni, meleg vacsorát készíteni. A gyümölcskosárban penészedik a mandarin. Egy pohár tejet iszunk, mielőtt lerogyunk az ágyra. Létfontosságú, hogy saját kuckónk legyen. Az első lakhelyek barlangok voltak, ahol a résnyi bejáratot nagy fák árnyékolták. Aztán az emberek építkezni kezdtek. Ez lehetett a legnagyobb dolog az emberiség történetében. Falakat húzni, tetővel fedni, ajtót, ablakokat szerelni. Megváltozott a világ. Az ember megválaszthatta, hol akar lakni. Bezárkózhatott. Gyűjtögetett, elzárta a világ elől, vigyázta.

Betonkeverő

Harald odaköszön a betonszállító sofőrjének. Szőke, felfésült hajú. Csak ül közömbösen, kikönyököl a letekert ablakban, cigarettázik. Harald cigarettát sodor, megnyalazza a hosszanti élet, összetapasztja a papírt, a végéről letépi a kilógó dohányszálakat. A sofőr felnéz a mobilképernyőről. Felegyenesedem, a betonvibrátor alapállásban zümmög a térdeim között. Az atlétrikós sofőr lekászálódik a fülkéből. Az ablakmosó komótosan lapátol a szélvédőn. A teherautó nagy dobhása lassan forog, időről időre nagyot dobban, keveri a folyékony betont.

Szabadnap

Péntek van, egy decemberi nap, délután három. Jó túl lenni a héten. Az építésvezető beteg, még nem tudjuk, hogy mi a terve velünk. Talán akkor kell csak visszajönnünk, amikor már áll az épület, hogy leszigeteljük a tetőt. Ülünk a barakklépcsőn. A munkalap sarkával tisztogatom a körmöm. A tanuló rendet rak, kispri a szállást. A darukezelő unatkozva áll a monstrum tövében. A többiek még öltözködnek, szedelőzködnek. Valaki elmeséli, hogy a szomszédok panaszkodnak a toronydaru reflektorfényére. Éjszakánként elviselhetetlenül erős. Nem tudnak aludni. Harald, miközben vazelint ken kicserepesedett szájára, elneveti magát. Előírás, hogy orvosoljuk a panaszokat. Legalább spórolunk az árammal, s nem olvad tovább a sarki jég. Ülünk egymás mellett a lépcsőn és nézzük, amint kialszik a reflektor. Paff, és egyszeriben sötét lesz. Ja, ja, mondja Harald, és kiköp. Szedelőzködünk, ki-ki az autójához megy. További jó napot kívánunk egymásnak. Az építkezési terület s az anyagok szinte beolvadnak a köves, sziklás környezetbe. A beton a legrondább anyag a világon, mondja Harald. Leveszem a védősisakomat, lecsatolom a szerszámos övet és elköszönök a legifjabb lengyel vendégmunkástól. Sorban kiutózunk a nagykapun.

Tina Ámodt 1985-ben született. A hordalandi Írásművészeti Akadémián, majd a svédországi Göteborg Egyetemen tanult. Tizennyolc évesen egy napilap pályázatán első helyet szerzett vers kategóriában. Huszonkét évesen közölte folyóirat első rövidprózáit. A fenti részleteket debütáló kötetéből válogattuk (*Betonpróza/Anleggsprosa*, Kolon, 2010).

Steinar Opstad
Leleplezõdésék

Guernica 1937 – Bagdad 2003

Amikor az USA külügyminisztere Irak invázióját
készült bejelenteni – tanácsadói döbbenetére
Picasso Guernicája belógott a képbe
azonnal intézkedtek, és kitakarták

Picasso sosem árulta el
jajgató lovai, vicsorgó bikái
szabdalt testű emberei
mit akarnak szimbolizálni
a ló az ló, a bika meg bika
azt festek, amit látok – mondta

Mindenki tette a dolgát
a kitakart festmény-látomás előtt
Guernicától függetlenül
de mi érthettünk volna belőle

Írok, tehát résztvevő vagyok
s ha már részt veszek
nem vagyok elfogulatlan tanú
vagyis: szeretetem, szenvedésem
nem bizonyít semmit

Neander-völgyi poézis

2009. március 17.

A Neander-völgyiek beszéde
nyelvutánzó szavakból állhatott
s talán úgy hangzott,
mint a futuristák versei
amint az 1912 őszén
Szentpéterváron megíratott

Ma a Vörös téren egy új
atomtöltetű rakéta parádézott
s Medvegyev is szónokolt
senki nem ellenezte
Nagyon a hidegháború
napjaira emlékeztetett

Túléltük a Neander-völgyieket
szimbolikus lett nyelvünk
korunk nem onomatopoetikus
sem a világot, sem a lelkeket
– mondhatom világléleknek? –
nem változtathatom meg

Június 28-i vers

Velimir Hlebnyikov
költő és számmisztikus írta
– Majakovszkijjal közösen –
az orosz futuristák manifesztumát
Hlebnyikov június 28-án halt meg
pontosan 49 évvel a születésem előtt
s azon a napon Szarajevóban
kitört az I. világháború

Istenek és madarak hangja
a futuristák dinamikus nyelve
Hlebnyikovunk a szavaknak élt
s a számok bővületében halt meg
mi, mai költők, nem kalkulálunk
Józanságtól részegen
nyögünk a számok terhe alatt
Madárfiókák a nyelvi laborban

Anna Politkovszkaja (1958–2006)

Barátságos szemmel nézett
 amikor megtudta, hogy védett fajhoz
 a verselők alcsoportjához tartozom
 – Az én feladatom a tudósítás
 nem költöm az eseményeket – mondta

Mosolygott a semmiségeken
 s megköszönte búcsúzóul
 hogy nem erőltettem a politikát
 Oroszországot, Csecsenföldet
 Hétköznapi dolgokról csevegtünk

Sok verset írtam hozzá
 az igazság istennőjéhez
 De ő nem hitt Istenben
 és semmitől sem félt
 Legkevésbé a költőktől

Azt hiszem, szórakoztatta volna
 ha tudomást szerez
 hozzá írott verseimről
 Arra, hogy el is olvasta volna
 már nem vennék mérget

Lydia

Lydia Gouardo 28 évig
 padlásra zárva élt
 nevelőapja fogságában
 Hat gyermeke lett tőle
 A faluban mindenki tudta
 mégsem segítettek rajta

A teológia és az asztronómia
 tanúsága szerint létezik olyan fény
 amit elképzelni sem tudunk, de
 a gonoszság is elképzelhetetlen
 mégis rombol lankadatlan

A Khao Lak-i kutyák

2004. december 26.

A kutyák megéreztek a cunamit
iszkoltak fel a magaslatokra
Az emberek ezrei veszték az árba
de kutya egyetlenegy sem

A kutyák másnap már ott kószáltak
a romos strandszállók között
teljes nyugalommal, mint
a nagy katasztrófa előtt

Fegyverszünet Gázában, Oslóban havazik

2009. január 18–19.

Éjszaka a parkban, hanyatt fekvé
angyalokat rajzolunk a hóba
hóból vétettünk és hóvá leszünk
a panelekből bámulnak
csodálkozó tekintetek

Ezalatt egy távoli panel lakóit
légiriadó űzi ki éppen
mállott festékű folyosókon át
egy „nem létező” háború viharába

Jönnek a hírek, nyugalom van
mint körülöttünk, a friss hóban
angyalok fejtől, váll váll mellett
megtelt velük a behavazott park

Már csak az a kérdés
leírhatók-e a BÉKE betűi
fehérre fehérén s a mondat:
Megtagadom a gyilkolást

Örökkévaló béke

Az egyik háború halottainak száma
összehasonlítási alap a másikéhoz
A háború többes száma háborúk
de a béke többese is csak béke
A békét örökkévalónak hisszük
azt mondják, békeidőben születtem

De a békétől félek
ugyancsak a háborútól is
halottat sosem láttam
csak képen, de megesküszöm
a halottak szépek
Háborút nyertünk
békét veszítettünk

Steinar Opstad 1971-ben született. Az Oslói és a Bergeni Egyetemen német, vallástörténet és irodalom szakot végzett. Antológiák szerkesztője, kritikus, kiadói konzulens. 1996-ban debütált, első verskötetéért a Tarjei Vesaas-díjat kapta. Öt önálló verskötet után 2006-ban válogatott versgyűjteménye jelent meg. Fenti versei a hetedik kötetéből, a *Lelepleződések* című ciklusból valók (*Himnuszatlanítások/ Avhymninger*, Kolon Forlag, 2009).

ELENOR MARTINSEN ALKOTÁSA

Kjersti Annesdatter Skomsvold

Beszélgetni jó

(Részlet a regényből)

Le kell mennem a boltba cukorért, legyen itthon, ha June újra kölcsön akar-
na kérni. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem szeretnék találkozni az óra
nélküli emberrel. Indulás előtt teszek magamra egy kis kölnit, most csak a
térdfajlatomra meg a fülem mögé. Még egy kicsit a levegőbe is kifújok, és át-
sétálok az illatfelhőn.

Felbukkan az erdőszélen, mintha megrendelésre jönne, tudom, csak erre
az alkalomra vártam. June látogatása meghozta az önbizalmamat, mert az az
ember, akivel az úton találkozni szoktam, nem éppen a legélesebb elme. Meg
fogom szólítani. Ki kell találnom valami jó témát. De gyorsan.

– Jó napot! – mondom. Mintha kívülről hallanám magam, magas a han-
gom, és teljesen más, mint általában.

Egy arcizma sem rándul.

– Hát itt van? – kérdezem. Nem válaszol.

– Hát, nem lehet itt rossz – mondom óvatosan.

– Aha – motyogja. Ettől kezdve egy szót sem szól, én pedig érzem, ahogy
egyre jobban elfog a pánik, mert ez az ember nem valami csevegős típus. Fé-
lek, hogy eltűnik, ha nem mondok valami érdekeset.

– Hogy hívják? – kérdezem, és nem is értem, hogy merészkedtem idáig.

Komoly arckifejezéssel motyog valamit, ami úgy hallatszik, mintha KGB-t
mondana. Erre összerázkódom, mert ha igaz, amit hallok, akkor gyanakod-
nom kellene. De amikor újra megkérdezem, hallom, hogy sóhajt egyet és azt
mondja, Åge B. Mondjuk én is sóhajtánék, ha egy ilyen név tulajdonosa lennék.
Nem merem megkérdezni, mit jelent a B, hátha valami zavarba ejtőt, így csak
elismerően bólintok.

– Szép férfinév – mondom.

Kicsit csalódott vagyok, amiért nem kérdezi meg, engem hogy hívnak, vagy
hogy mi a kedvenc színem, vagy melyik az az egyetlen cédé, amit magammal
vinnék egy lakatlan szigetre.

Annyira jó beszélgetni! Åge B.-vel arról szeretnék társalogni, amiről Ip-
szilonnal is szoktam. Amikor Ipszilon hazajön a munkából, megkérdezem,
milyen napja volt, mit csinált, ő meg elmondja, hogy jó napja volt, és nem
csinált semmi különöset. Megköszönöm, hogy bepillantást nyerhettem a vi-
lágába. Aztán ő is megkérdezi, hogy telt a napom, mit csináltam, én meg el-
mondom, hogy azt hittem, egy kis kígyó levedlett bőrét láttam a fürdőszoba-
padlón, de kiderült, hogy csak porcica volt. Néha megtörténik, hogy Ipszilon
megkérdezi, nem kívánok-e néha rajta kívül valaki mással is beszélgetni. De
hiszen beszéltem már mással. Nem emlékszel? Amikor elkísértelek a kará-
csonyi ünnepségre.

– Hát igen – mondja Åge B.

– Hát igen – igyekszem én is a válasszal.

Elindulok a templom felé, és úgy érzem, hogy nagyon kövér vagyok. Különösen a combrészen. Azt hallottam, hogy így reagál a test, ha elutasít az ellenkező nem.

Egyszer már voltam igazán kövér is, az után, hogy Stein elpusztult. Elmaradt a sétáltatás a Lutvann-tó körül, de nem úgy a habcsóksütés. Igazából még több habcsókot sütöttem, mint azelőtt. Először azt hittem, ezért feszül a derekamon a ruha.

– Szerinted nem lettem valahogy szélesebb? – kérdeztem Ipszilont. Ő persze nem akart megsérteni, így azt mondta, hogy éppen ellenkezőleg, nagyon is vékony vagyok.

Tovább sütöttem a habcsókokat, s közben Steinre gondoltam. Ahogy múlt az idő, reggelenként egyre nehezebben tudtam felvenni a harisnyanadrágomat, a ruháim ujjá meg nyomot hagyott a csuklómon.

– Már régen nem volt *vendégem* – mondtam Ipszilonnak. Nem tudtam tovább várni a hírral. – Legalább háromszor meg kellett volna jönnie. – *Vendéget* szoktam mondani, hogy ne hozzam zavarba Ipszilont. Megfogta a kezemet.

– De akkor ez azt jelenti... – mondta.

– Azt hiszem, ez többet jelent, mint azt sejtenénk. – Ipszilontra néztem, és arra gondoltam, valahogy így néz ki a boldogság. Ha hozzá is voltam szokva a könnyeihez, azt is mondhatnám, már teljesen immunis voltam rá, most mégis azonnal átragadt rám.

Ipszilon elkísért ruhát venni. Amikor a próbafülkében öltözködtem, nem tudtam visszavenni a régit. Az új ruhában mentem haza. Jó bő volt, kellett a hely, hogy terebélyesedni tudjak, így most a kabátomra vettem fel.

– Muszáj így kinézned? – kérdezte Ipszilon.

– Nem, de nem tesz semmit. – Bár egymás mellett mentünk az utcán, Ipszilon mindig másfelé nézett. Mintha szégyellne. Biztosan azért, mert a fehér ruha színe beleolvadt a járdaszegélyen feltornyozott hóbuckákba. Megkértem, hogy húzza le az orráig felhúzott sálát, ami a fél arcát eltakarta.

– Még azt hiszik az emberek, hogy kábítószeres vagy.

Először fordult elő, hogy Ipszilon nem kérdezte meg, el akarok-e menni vele a karácsonyi ünnepségre. Csak letette a meghívót az íróasztalra, és biztosan vette, hogy mint mindig, most is egyedül kell majd mennie. Ezért azt mondtam, hogy elkísérem.

– Ha valaki kérdezne tőlem valamit, akármit, egyszerűen csak megsimogatnám a hasamat. Ez elég válasz mindenre. És akármilyen borzasztó élmény is érne, nem leszek egyedül. Kettő vagyok egy alakban. – Ipszilon azt mondta, bátor vagyok, én meg azt gondoltam, hogy kötök egy széles, piros szalagot, amivel körülfogom a fehér ruhám. Amint megérkeztünk az Országos Statisztikai Hivatal éttermébe, s kiderült, hogy nem ülhetek Ipszilon mellé, rögtön elszállt a bátorságom. *Martinsenné asszony* ültetőkártyája a patkó alakú asztal másik végén állt. Mielőtt szólhattam volna, hogy meggondoltam magam, Ipszilon már úton volt a kijelölt helye felé. Félénken a helyemre mentem és leültem. A jobb oldalamon levő szék szerencsére üres volt. A bal oldalon *Dahl úr* neve állt. Szerencsére már be volt rúgva, s annyira dadogott, hogy nem is

értettem, amit mondott. Ráadásul csak egyetlen szót ismételtetett újra és újra. Megpróbáltam kitalálni.

– Eszkimó? – Dahl úr csak rázta a fejét és újra kimondta azt az egyetlen szót, miközben minden erejével arra koncentrált, hogy le ne essen a székről.
– Dzsingisz kán? – kérdeztem.

Folyton Ipszilon felé pislogtam, azt akartam, hogy lássa, remek társasági hölgy a felesége. Így telt a karácsonyi vacsora. A harmadik fogás után rákérdeztem a szomszédomra.

– Geromino?

– Geromino! – vágta rá Dahl. Mindketten megkönnyebbültünk. Egyikünknek sem volt hozzáfűznivalója. A desszert alatt csak ültünk és bólogattunk.

Láttam, hogy Ipszilon nagyon jó hangulatban volt. Megfigyeltem, hogy a mellette ülő asztaltárs amolyan könnyűvérű nő. Hangosan nevetett Ipszilon szavain, s amikor elindult a WC felé, utána mentem. El akartam mondani neki, hogy Ipszilon korántsem olyan jópofa, mint amilyennek látszik. Bár tudtam, hogy ezt sosem tudnám megtenni. Annyit mindenestre elértem, hogy figyeljen a hasamra. Amikor a nő kicsit ingadozva kijött a vécéből, a csap alá tartottam a kezemet, mintha éppen mosnám. Megállt mellettem, végigsimított válláig érő haján, és azt mondta, hogy meg kellene fésülnökdnie. Nem értettem, hogy kihez beszél, rajtunk kívül senki más nem volt ott. Újra megkötöttem pocakomon a piros szalagot.

– Milyen hosszú a haja – mondtam, tulajdonképpen csak saját magamnak.

– De nem elég hosszú – válaszolta. Aztán becsukta a szemét, de nem értettem, hogy miért. Arra gondoltam, hogy ahogy ott állt és ingadozott, talán el akart játszani valakit. Kellemetlenül éreztem magam, mert meg kellett próbálnom elképzelni, mire gondol, kit utánoz a vállig érő hosszú hajba burkolózva. Aztán végül is eszembe jutott, hogy a haja nem is olyan hosszú. Mielőtt kinyitotta volna a szemét, kimentem a mosdóból. Úgy éreztem, éppen eleget beszéltem már, megkerestem Ipszilont, és figyelmeztettem, hogy ideje lenne hazamenni. Azt mondta, hogy ígért egy táncot a szomszédjának.

– Jó vicceid vannak – akartam mondani, de megelőzött. Kedvesen kérdezte, ugye nincs ellenemre? Mire én azt válaszoltam, hogy ha az egytől tízig terjedő skálán mérjük a kedvem, akkor jobb, mint várnám. Még rímelt is, bár nem ez volt a célom.

A fal mellett állva néztem őket. Kellemetlen volt mozdulatlanul ácsorogni. Legszívesebben odamentem volna hozzájuk és kifakadtam volna.

– Most aztán elég legyen, Ipszilon!

A karomat összefontam a hasamon, majd tettem egy táncmozdulatot. Nem tudtam, mit kezdjek magammal. Ipszilon egészen más volt, mint otthon. Igazából érdekesebbnek tűnt, ahogy utánagondolok, talán jobbnak. A haja, amely eltakarta a nő kezét, furcsa módon mintha nem lefelé nőtt volna, hanem az elálló fülei között vízszintesen. Aztán nagy nyugodtság fogott el, mert rájöttem, hogy saját magamra voltam féltékeny, hogy én táncolok ott vele. Még szerettem is.

Az adventi időszak maradék részét a székemben töltöttem és apró fülmelegítőket kötöttem. Valósággal magam elé képzeltem, amint az a kis tücsök a

közelemben játszik majd a zöld szőnyegen, ha pedig az udvarra akarna menni, a konyhaablakból tarthatom szemmel.

Karácsony este, egy leírhatatlan hasfájás kíséretében, megjött a *vendégem*. Épp amikor a karácsonyfát akartuk körbetáncolni. A fehér ruhát kidobtam a szemétkébe, abbahagytam a habcsóksütést, és a régi ruhám nemsokára ugyanúgy lógott rajtam, mint régen. Egyre bővebb lett rám minden, és május tizenhetedikén, a nemzeti ünnepen már sokkal vékonyabb voltam, mint Ipszilon.

– Mathea, itt a kolbászos rántotta! – hallottam Ipszilon hangját, miközben letette a tálcat az éjjeliszekrényre és leült az ágy melletti kempingszékre. Kinyitottam a szemem. A mennyezetről egy léggömb lógott.

– A Karl Johan sétányon vettem – mondta Ipszilon.

– Nahát! – mondtam. Öltönyben volt, összekulcsolt kézzel, a térdére könyökölve hajolt felém.

– Szerinted? – szólalt meg. Nem értettem, mire gondolt.

– Hiszen te mindig fogadni szoktál – mondta. – Mit gondolsz, mennyi ideig marad ott fenn a léggömb?

– Ipszilon, most nincs erőm – fáztam, az államig húztam a takarót.

– Szerintem egy hétig – mondta. – Nem, azt hiszem, inkább kettőig. – Te mennyit saccolsz?

– Nem tudom.

– Többet vagy kevesebbet? – kérdezte. Úgy éreztem, mintha örökre ezzel a léggömbbel kellene foglalkoznom. Sóhajtottam egyet.

– Többet.

– Nos, ha nyerek, elviszlek egy jó vendéglőbe, utána pedig színházba.

Becsuktam a szemem.

– Nem bírok.

– De én nagyon szeretném – mondta Ipszilon.

– Te mit szeretnél, ha nyernél?

Nem válaszoltam.

– Gondolkozz rajta! – kért Ipszilon.

Oldalra fordultam, hogy ne lásson sími. Hallottam, amint a térdére terítette a szalvétát és kezébe vette az evőeszközöket.

Egyikünk sem említette többet a léggömböt, bár ott lógott a fejünk fölött, mint egy csupa felfoghatatlan jelből álló beszédfelhő. Egy nappal azelőtt, hogy megnyertem volna a fogadást, eszembe jutott, mit szeretnék. El sem hittem, hogy meg tudom tenni, de kimentem a kézimunkadobozomért, kerestem egy kötőtűt. A léggömb megkönnyebbülten engedte ki a levegőt. Mire Ipszilon hazajött, már el is készültem. A hajamat feltűztem egy csattal és megcsipkedtem az arcom. Cipővel a kezemben, lötyögő kabátban álltam az előszobában. Meglepődve néztem.

– Nyertél – mondtam. Ipszilonból mélyről tört elő a hosszan visszatartott zokogás. Ujjaimmal megérintettem a homlokát, simogattam apró ráncait.

– Milyen csinos vagy!

– Köszönöm – mondtam.

Megcsókolta a fejemet. A cipőm orrával néhányszor megböktem a lábát.

– Vettél új cipőfűzőt?

– Nem – válaszolta.

– Hát persze hogy nem – mondtam. Mindketten elneveltük magunkat.

Nem emlékszem a vacsorára, arra sem, miről beszélgettünk, talán nem szóltunk egy szót sem. Arra sem emlékszem, hogy mit láttunk a színházban. De nem is érdekes.

Még mindig nagyon fáj, ami történt, s azóta nem múlt el nap anélkül, hogy Ipszilon ne vitt volna magával egy kis üdvözetet a táskájában.

Muszáj észrevenni, hogy a templom előtti fán megjelentek a barkák. Nem-sokára itt van május tizenhetedike, a nemzeti ünnep. Emlékszem arra a furcsa kislányra a felvonuláson, a lutvanni iskolások között. A zenekar mögött ment, a jövő reménységei előtt. A kislány hosszú, vékony boton egy műanyag babát emelt magasba. A babán barna egyenruha, narancsszínű, bojtos kalap volt, ugyanolyan, mint az aspiránsokon és a kislányon is. Nem tudom, hogy miért vitte azt a botra tűzött babát, mi volt az értelme, de a kislány nagyon büszkének tűnt, ahogy ott menetelt. Most is látom magam előtt, amint átmasírozott egy emelkedőn, el az útszélen álló autók mellett, miközben megpróbálta olyan magasán tartani a babát, ahogy csak bírta.

Az idén én is ott leszek a királyi palota előtt és integetek a királynak. Az összes ember között engem szemel ki magának. Futva jönnek majd a testőrei hozzám.

– Azt üzeni a király, hogy gyere fel a palota erkélyére!

– Miért pont én? – kérdezem majd, és felnézek Haraldra vagy Haakonra, vagy aki éppen ott áll és bólogat.

– Igen, bizony, te. Te, és senki más.

Jól beverem a térdem a bevásárlókocsi oldalába. Gyorsan körülnézek, de szerencsére senki sem látta. Úgy fáj, mintha szöveget vertek volna belé. Az öklömet rázom a bevásárlókocsi felé. Bemegyek a boltba.

Most legalább tudom a nevét, gondolom a hazafelé úton.

– Åge B. – mondom hangosan. Teljesen természetesen hangzik.

Anna Bihari-Andersson fordítása

Kjersti Annesdatter Skomsvold 1979-ben született Oslóban. Az Oslói Egyetemen matematikát és számítástechnikát tanult, a Trondheimi Egyetemen pedig technológiatudományt. A 2008/2009-es évadban a bergeni Írásművészeti Akadémia hallgatója volt. Az író 2009-ben jelentkezett első kötetével (*Jo fortere jeg går, jo mindre er jeg/Minél gyorsabban járok, annál kisebb vagyok*, Forlaget Oktober), amelyért még abban az évben Tarjei Vesaas-debüt díjat kapott. A fordítás jogát megvásárolták a svédek, a dánok, a németek, a spanyolok és egy amerikai kiadó. Ebből a kötetből ragadunk ki egy részt.

Jon Ståle Ritland

H₂O

H₂O (Medúzamozdulatok)
még az üresjáratba kapcsolt
szív is ver tovább
míg lemerülsz az éjbe

légpárnaszerű
medúzamozdulat-álmok
hidrogénnel töltött zeppelin
siklik és pulzál
a csillagos ég alatt

nem a tüdő éltet tovább
hanem az üresbe tett szív
csoportos utazás Telliusba
képtelenség kifürkészni
a meghajtó szerkezetét

H₂O (Kondenz)
valami leszakadt
a láthatatlan anyagból

oxidált gázfelhőben
karambolközeli protoneső

senki nem gondol a fényre
mielőtt kioltják

megfogant lehetőségek burka alatt
cseppeket formál a légellenállás

H₂O (Hydrogenesis)
a vízfelszín robbanásszerűen törik
mielőtt lesüllyedsz
lelked mélyén szétválík
az éjtől a nappal

de ma tüzel a fény
ismeretlen kéz
formál téged

a holdhal
lezárt szája mögött
medúza lebeg a sötétben

H₂O (Lüktetések)
az idő körülöleli
a magzatgerincet

az anyaméh laboratóriumában
koppanó lüktetések
számolják a hasadó másodperceket

lehull a fehér fal
az örökkévaló
visszhangja körül
s ekkor feltárul a világ

H₂O (Keresztelés)
mondják, a hit hegyeket mozgat
s olyan, mint a víz
természetet formál
s az abszolút mélybe tart

a csepről van szó
mi a kelyhet naggyá teszi
Isten tisztító vizéről
vagy a Jézus lába alatt
szilárd tengerfelszínről

az örök változó őstenger
molekulája az első sejtben
az ő-szülő magzatvize
a történelmet formáló
az életadó víz
a táj zeneszerszáma

a keresztvíz betekintést ad
 egy másik világba
 tükör, mely feltárja vízjegyeid
 s a lelkiismeret sok arca közül
 felismered az egyetlenegy

e cseppek alá tartják fejed
 hogy ismétlődjék a történelem
 hogy te is formálódhass
 kemény, lágy erők alatt
 magán- és mássalhangzók
 ködében felhangzik a neved

H₂O (Halántéklebény)

a hullámok megmutatják
 hogy minden változás alatt
 víziló cipeli tapasztalataid
 a bejárt helyekről
 életed végéig
 látod elmenni
 a veled való találkára
 egy arc körvonalazódik
 csukott szemmel is olvasható
 s mikor fényt gyűjt emlékezetedben
 meglátod az igazi őt

a térkép fehér foltjain
 még semmi sincs veszve
 hangok, szagok, ízek, képek
 egy szürke masszába zárva
 túlnősz az emlékeken
 körvonala a lemenő napban
 a pilantás hosszú árnyékában
 még rejtí színeit
 amíg hátat nem fordítasz
 s felfedezed saját árnyékodat
 éjszakai társad

H₂O (Emlékoszlopok)
 hókristályok fedik a tájat
 az emlékoszlopok körül
 véget nem érő háborúk
 jelzőkövei

mikor rátalálsz a gyermekkor
 lerombolt falaira
 gyerekzsivaj nélküli
 babaházra emlékeztetnek

a szív időmentes tér
 a tüdő emlékek nélküli
 a valaha láttottaknak
 ablakok a néma tanúi

lassan felszívódsz magadba
 mint hó olvad s fut el vizekkel
 úgy vész el a naggyal való találkozásban
 miként a velünk történetek is elmosódnak

H₂O (Ima a mélyből)
ki hallja meg az imát a mélyből
a láthatatlan valami felé taszító
kívánságrügy-szavaid

tőkehal hemzseg a homokpadon
pisztráng küzd az ellenárral
elmerülsz az olvashatatlanban

mikor levetkőztetted minden szót
elhagyod arcodat, mint homár
veszti páncélját a tengerfenéken

H₂O (Alapvonalak)
Helyreállítottad
a ledöntött sírkövet
név és két dátum van rajta

a csigák hallgatagságával
szemedből kizárod a nagyvilágot
árnyékba burkolózol
nyolckarú polip ölébe

mikor feleszmélsz újra
nem tudod, hogy a világ
vagy a tapasztalatod
változott-e nagyobb

szemedben a meglepetés
mint a horogra akadt hal
megriadva a felszín
fénye közeledtén

H₂O (Éjszakai látomás)
megpillantod, hogy az ablakok
két keresztet rajzolnak
a téli égboltra

az imént lehullt csillag
sötét történetektől terhes
fekete lyukat hagyott hátra

a várost átszelő folyó
mint a történelmet összefogó
hatalmas acélhuzal

a telehold sosem tér el
hanem lassú filmként
játssza le a múltat

az egyik kereszt árnya
a most még üres
gyermekágyra borul

a másik árny
mint egy célkereszt
az arcodon

egyik szimbólum sem jelent semmit
felhő takarja el a holdat
a szoba besötétedik

csak az éj igyekszik
világosság elől
látomásait rejteni

H₂O (Örökzöld)
 az íratlan történelem
 hordoz a hátán

vékony levélrétegekből
 felépült gleccsereken át

kölcsönzött történetekkel
 törsz előre, jeleket hagysz

csikorgó lépések nyomán, évezredek
 felhalmozódott elhallgatásain

leszakad egy rész, mikor a gleccser
 nyújtózkodik, hizlal újabb örökzöldet

zsugorodó világ peremén állsz
 nézed a nárciszok bókoló szirmát

mint bába sztetoszkópja füleli
 az újszülött eljövételét

H₂O (Vízfelület tükrözi a megszületést)
 a hegycsúcson a Nap-szem
 az égbolt kiterjedését figyeli

a víztükör felületén
 az öregedés arcvonásai

emberfia vagy
 apára emlékeztető jegyekkel

mikor a fej víz alá merül
 darabokra törik az arckép

s ne is reméld az eredetit
 cserepekből visszaállítani

Jon Ståle Ritland 1968-ban született. Szemspecialista, Ålesundben él és dolgozik. Már egyetemista korában publikált verseket JSR aláírással. 2004-ben jelentkezett első, *Kivizsgálások (Kroppsvistasjoner)* c. verskötetével. A fenti verseket a 2. kötetéből válogattuk (*Vízjelek/Vannmerker* Aschehoug, 2009).

Mona Høving

Amaryllis

Az emlékezet csalóka, de elképzелhető, hogy így nézett ki a szobabelső: fehér falak, fehér virágok a vázában, fehér cserépkályha. A semmiből felbukkant egy halott lány, lelke behálózta a szoba minden sarkát, s már a távozásra gondolt, amikor ledőlt a padlóra, s a kályha pislákoló fényében, ujját szopva elaludt. 1884 lehetett, a porózus, melankolikus emlékezet teljesen átírta a történetet: páva tévedt a szobába, fejét előre-hátra bólogatta a lépések ritmusára.

Jobb, ha nem vagy egyedül

Még nyáron is havazik
kifordult sarkából a világ
kutyák, macskák a faágakon
s a hentes lánya is idegesít
megfogadom, hogy nem alszom
egy ágyban vele
nagy, kerek, vörös a szája
akkor sem alszom vele
ő sem alszik velem, sosem alszik
velem, a hentes lánya –
veszedelmes angyal, nyakigláb tini
zárkózott, nem sportos
de a szája nagy.

A világ mint olyan

Heinrich Floris Schopenhauer, Arthur Schopenhauer apja 1805-ben kiugrott áruháza legfelső emeletéről, így végződött élete. Arthur Schopenhauer könnyűvérű anyját, Johanna Henriette Troisener Schopenhauert hibáztatta apja tragikus haláláért.

Jóval azelőtt, hogy Arthur Schopenhauer ismert filozófussá vált volna, anyja bestselleríróként már jó nevet szerzett magának.

Arthur 1811-ben, az író Christophe Martin Wielandhoz intézett levelében a következőket írta: *Az élet nagyszerű üzlet.* Kutyáját pedig csak így szólította: *Hé, te ember!*

A testvérek vágyakozása

Egy nap úgy fordult a Föld, hogy a cukrászda kirakatában a téleesti fényben közelebb kerültek a sütemények. A sápadt arcú kis ártatlanok kirakathoz préselt arccal bámulták, homlokuk fehér gyöngyöket izzadt a hidegben. Bosszút forraltak. Persze, imádkozhatsz a lestrapált mosónőkért, s felmutathatod Marx tanait, hangzatos ideológiát, de semmi sincs rendben, a nagy szavak üresen kongnak. A tehetetlenségre mindig akad magyarázat.

Feledd hát a glazurt, feledd a díszeket, az első benyomást, még mindig az éhínség az elsődleges szempont.

Csakazértis

Koponyánk üres, mint egy feltört dió
kézzelfogható dolgokra ügyelve
diskurálunk a hidegben:
Az égbolt sötétje elnyel mindent.

A szerelem sikertelen kísérlet
a valóság metafizikus magyarázatára:
Józan ész kizárva.

Mire ez a sok buzgólkodás?
Az átkozott szabadnapokért?

Mondd, te bogártudós

Elbagatellizálsz az életet
hagyod az ártatlant rossz útra térni
minden napot megköszönsz.

S a magányról mi a véleményed?

Nyakon öntött az elkeseredés
mindenhova elkísér
áttör a falakon
benéz minden ajtón.

Valaha OKÉS volt a világ
de buzgalmad egyre lankad
mígnem megpillantasz
valami egzotikus növényekkel
benőtt hegyet.

Éjszaka van már?

Földieper szimpátia

Az idő tájt, mikor félistenek uralkodtak
s a hadvezéreket babérral, bibékkel jutalmazták
egy harcost faggató leány arra volt kíváncsi
mi az oka a háborúknak és a mellébeszélésnek.

Bosszúálló angyallá változom, keseredett el a leány
ha okkult magyarázatokkal etetnek, hallgassanak inkább!

De estére minden zaj elült, a mennyei birodalom
lecsillapította az ellenségeskedők harci kedvét.
A leány lepihent, és magára húzta Brecht lódenkabátját.

A fekete kulcsok

Elvesztettem valamit a hegyekben. Nosza, menjünk akkor a tengerhez, mondad, együnk egy kis aszalt szilvát az megvéd minden rossztól, s ha elveszettnek érzed magad nézz magadra kívülállóként, s ha meghalsz egyszer másodszer már biztosan nem kell: Ülj ki a házam elé!

Ültem a házad előtt, s azt álmodtam, hogy gyermek vagyok mintegy büntetésből. Hallottam az állatok neszezését a ködben te kis pásztorfiúhoz hasonlítottál.

Vegetatív imitációk

Egy megfeketedett fa áll a méhkasok mellett.

Felhők rohannak
a feneketlen égen.

Virágzik a rozsmaring s a menta
a bokrok buján terpeszkednek
de nem érik még a fekete berkenye.

A nyárral jóllakottan visszavonulva
már csak a kérdéseink vannak hátra
és a kételkedések a válaszokra.

Kis zacskóba keserű szilvát szedünk
jó lesz terítésnél asztaldísznek.

Amikor az este leszáll, ideje lesz
vágyainkat újradefiniálni.

Ördögi áthallások

Egy kacskaringós, sötét utca végén, a csónakház mellett tovább, ahol a vízcseppeket minden irányba veri a szél át egy ajtón, neki a tengeri alga szagával teli sötétnek fel a foghíjas lépcsőn, a szoba egy tengerfenékre hasonlít áll apám az ablaknál. A haldokló apám. Megfőtt a rizs izzik még a platni. Szakadt függöny. Gyerekek visítoznak odakint. Anyám hajnalban kihajózott, nővérem pár fillért csen és elrohan. Kerékpárral egyenest a tengerbe hajtok – otthonom, az élet vége.

Mona Høving 1962-ben született. 1998-ban jelent meg első verskötetete, 2004-ben pedig első regénye, amit még abban az évben az Év könyve címre jelöltek. A fenti verseket az ötödik verskötetéből válogattuk (*Ekornet og den vaklevorne brua/ Mókus és a rogyadozó híd*, Forlaget Oktober, 2010).

SONJA NYEGAARD RAJZA

Mikkel Bugge

A fundamentumon át

A vaskos étkezőasztal két oldalán ülnek és esznek, amíg még meleg az étel. Rágnak. Nyelnek. Helyi vörösbort isznak. Odakint már sötét van, de a hold gyengén megvilágítja az ablakpárkányon álló üvegtálat. A ház tartozéka. A falakon tájképnymatok lógnak. A házbérlet hat hónapra szól, de meg lehet hosszabbítani. A távolban valahol autóriasztók zaja. A nő arról kezd beszélni, mit érzett akkor, amikor a fiú megharapta a lánytestvére lábát. Még vérzett is. A férfi nem emlékszik rá. Csak az ételét kavargatja, máshol járnak a gondolatai.

– A mosókonyhában történt, valamelyik barátunknál – mondja a nő –, Hadelandban. A sikoly felhallatszott egészen a kanapéig, aztán egy pillanatra csönd lett, és mi folytattuk a beszélgetést, de aztán megint visitást hallottunk, és leszaladtunk hozzájuk. Az ajtó zárva volt. Valaki szerzett valahonnan egy kulcsot. Amikor kinyitottuk az ajtót, mindkét gyerek sikítva elfutott. Szorítókötést tettünk a nagy lábujjára, éjszakákon át velünk aludt. Erre sem emlékszel?

A férfi nem válaszol, sült húst tesz a nő tányérjára. Miközben eléje helyezi a tányért, megpróbál csókot adni az ajkán levő ráncokra, de nem sikerül neki. Megrakja a saját tányérját is. Esznek tovább.

Másnap reggel kint ülnek a kertben, nézik a tájat. Még mindig szokatlan. A körülöttük levő házak, fák, meg a kertész ott a sövénynél, minden új nekik. Nyugdíjasként Bulgáriában élnek, egy olyan országban, amit pár hónappal ezelőtt még alig tudtak volna elhelyezni a térképen. Az itteni levegő jó hatással van rájuk. A nő érzi is, hogy sokkal könnyebben mozog, s a férfi szíve sem rákoncátlankodik annyit.

– Csak ne Spanyolországba vagy Portugáliába! – tiltakozott a nő, amikor az orvos melegebb éghajlatot ajánlott nekik. – Nem akarok semmiféle üdülőhelyen lakni!

Három hete költöztek ide, de még nem találkoztak skandinávval. Először azt hitték, hogy könnyen elboldogulnak egyedül is. Annak ellenére, hogy Bulgária NATO- és EU-tagállam, ez a korábbi keleti blokkhoz tartozó ország velejéig korrump és szörnyen szegény. Csak nagy nehezen találtak maguknak egy házat a város szélén. Az életminőség drasztikus csökkenése a vártnál sokkal jobban megviselte őket. Az áramszolgáltatás akadozott, éjszakára központilag kikapcsolták a gázt, és időnként a vízhiányt is megérezték. Ház mestert, házvezetőt és kertészt alkalmaztak. A nagykövetségen keresztül hozzájutottak egy amerikai orvos telefonszámához. Hasi panaszok, végtagfájdalmak, tüdőbántalmak. Elsőként a nő látogatja meg a doktort, és próbálja követni a tanácsait: *simple procedure* és *Liflexagon*. Még mindig nyár van. Augusztus. Egész nap világos és meleg. A férfi kint ül a várószobában. Hazafelé a vonaton két idős nő szól hozzájuk, nem értik ezt a nyelvet, csak bólogatnak, végül az asszonyok elfordulnak tőlük és egymással beszélgetnek. Egy fiú rágyújt a közelükben.

Csak szegénység van a nagyvárosokon kívül, vagyis igazából mindenütt, kivéve a főváros egy-két kerületét. Cigányok. Drog. Erről beszélgetnek. A két idős nő kimegy a kupéból, és a nő átül a férfi mellé. A haladási iránynak háttal. A lapos lápvidék közelít feléjük, majd távolodik. Nézik az óriási, rozsdás gyárépületeket. A magasba szökő gyárkéményeket. A nő kezét a férfi ölébe teszi, és hirtelen tisztán emlékszik egy sok évvel korábbi autós kirándulásra, akkor is mellette ült, az anyósülésen, a gyerekek hátul, a férfinak hirtelen fékeznie kellett, ő előreleüld, a biztonsági öv a mellcsontjára feszült, és a teste kicsavarodott, feje félig hátrahajolt a gyerekek felé. Hirtelen úgy érezte, hogy nem tudja, kik ők, mintha több éve nem látta volna őket, mint azok a hágai nagynénik vagy a haugesundi barátok, akiknek kis időbe telik, míg az új arcvonások mögött felfedezik azokat a gyerekeket, akikre két nyár távlatából emlékeznek. Továbbra is ez a túra jár az eszében, útban a nyaraló felé, amit még útközben, Hvalerben kölcsönöztek ki, az autóban érezni lehet a túlérett banán illatát, több mint egy éve ez az első szabadságuk, a gyerekek a hátsó ülésen zajognak, élesen süt a nap, látni akarja a tengert, pont a kanyar után van. A vonat megáll egy vasútállomás szétesőben lévő épületénél. Emberek jönnek, hátukon batyu. Jönnek a gazzal benőtt síneken át. A vonat nagy lendülettel indul újra. A hegyek között Szent Ágoston-rendi kolostor romjai.

Az utcákon, a kávézóknak, a boltokban mindenki utálja a cigányokat. Alkalomról alkalomra meglepődnek az utálat mértékén. Képtelenek megérteni. Próbálják, de valahogy nem áll össze a kép. Az udvaron a kertészük tört angolsággal beszél hozzájuk. A török negyed közelében, meséli, egy bevásárlóközpont építkezésének maradványai állnak, a sziklás alap rossznak bizonyult, a munkálatokat korán leállították, csak a váz és a lépcsők maradtak fenn. Ott gyülekeznek. Összeállnak, és megerőszkolják az arra tévedőket. Folytatni akarná, de a házvezető nő kijön a teraszra, és inkább abbahagyja a mesélést.

– Csak oda ne menjenek! – mondja a kertész, és lemegy a pincébe.

Néhány nappal később véletlenül az építkezés környékére tévednek. A magas kerítés mögött ruhák hevernek szerteszét a földön, füst száll fel egy üres olajshordóból, de embereket sehol sem látnak. Megrendelnek Norvégiából egy könyvet, Isabel Fouseca: *Állva temessetek el – Cigányok útja*. Néhány nap alatt elolvassák. A kertészt és a házvezetőnőt most teljes munkaidőben alkalmazták. Éjszakára mindig egyedül vannak otthon.

Egy utazási iroda előtt haladnak el, olcsó utakat kínál Görögországba. Egy héttel később Krétára repülnek. Sokkal melegebb van, mint gondolták. Fekszenek a strandon. Nézik a körülöttük mozgó emberi testeket. Figyelik a megfeszülő, ellazuló izmokat. Könyvet olvasnak. Perrier ásványvizet isznak. Szeretkeznek a hotelszobában. Reggelente sokáig alszanak. Estéknként étteremben vacsoráznak. Az egyik a hegycsúcs tetején áll. A lépcsőket a hegyből vájták ki. A szandáljuk vékony talpán keresztül érzik a puha kőzetet. A férfi követi a nőt. Nézi az Achilles-inait, az erős, izmos lábakat. A nő úgy tesz, mintha élvezné a nyaralást, de nem megy. Arra gondol, hogy régen volt már 63 éves. Nyugodtan eléledgelne 63 évesként. 63 évesen az élet biztató. Még mindig négy év van hátra a nyugdíjig, még mindig egy gépezet részese lehet, fogászati ren-

delő négy orvossal, két technikussal és egy titkárral. Várja a következő beteget. Egyedül van. Pont elég hideg a rendelő ahhoz, hogy még józanul tudjon gondolkodni. Örökösen fáj a gyomra, nem akar elmúlni, állandóan jelen van. Megtisztít egy 6 mm-es fúrót, és arra gondol, vajon mit csinálna másképpen, ha még egyszer újra kezdhethné, hogyan hozhatná rendbe a dolgokat és vehetné rá őt, hogy egymás karjaiban aludjanak el. Szól a rádió. Szívófejet cserél. A tőzsde vészesen zuhan. Odakint esik a hó.

Az étteremben roston sült halat esznek salátával. Erős, testes bort isznak, könnyen a fejükbe száll. Egymásra mosolyognak. Az elkövetkezendő születésnapokról beszélnek. Vacsora után a strandon át mennek vissza a szállodába. Csillagos az ég. Kicsivel maguk előtt mintha összetekert ruhacsomót látnának a homokban. Amikor közelebb érnek, megérik a szagát. Kicsavarodott, rothadó fekete emberi testek, melyeket csak hínár és tengeri alga tart össze. Először csak állnak. A férfi kezét a nő vállára teszi. Nem bírnak megmozdulni. Egy kiálló bokára bámulnak. Aztán sikerül megmozdulniuk, és azt a segélykérő számot hívják, amit még a megérkezésükkor kaptak a telefonszolgáltatótól. Az ügyeletes angolul válaszol, ausztrál akcentussal. Fél órát kell várniuk. Ide-oda járkálnak. Elfordulnak. Egymásra néznek. A hegyek felett fel a holdra. Végre megjön a rendőrség. Lezárják a területet és erősítést kérnek. Negyedóra múlva kihallgatja őket egy rendőr. Azt mondja:

– They think the rafts will hold, but they rarely do, there is nothing more to do here, you can safely return to your hotel, enjoy the rest of your stay.*

A nő néhány nappal később megpillantja ezt a rendőrt egy kávézóban. Civilben van, hevesen beszélget három másik férfival. Megindul feléjük, de amikor már csak néhány méter van közöttük, elkanyarodik, s lemegy a strandra.

Visszarepülnek Bulgáriába. Az ablakból hatalmas hegyvonulatot látnak, a tájat völgyek és folyók szabdalják. Azt hiszik, hogy felismerik azokat a hegycsúcsokat, amelyeket még a földről láttak, de hamar rájönnek, hogy teljesen más táj felett repülnek. A húsgombóc és a saláta meglepően finom, sört is rendelnek hozzá. A reptéren elég sok időbe telik, mire látszólag megbízható taxisofőrt találnak. De amikor a rozzant Trabantban elhagyják a parkolót, már tudják, hogy rosszul választottak. A vezető rossz irányba megy, balra kanyarodik a kereszteződésnél, majd egy meredek úton felfelé el is akad. Félnek. Azt sem tudják, hol vannak. Eldöntik, hogy bent maradnak a kocsiban, de az autó nem jut tovább az emelkedőn. A férfi egy idő után akarata ellenére mégis kiszáll, és mialatt a sofőr gázt ad és ordibál, megolja az autót. Mire végleg sikerül kiszabadulniuk, kiderül, hogy a sofőr választotta út sokkal rövidebb. A hazatérés okozta öröm és az ismeretlen valuta miatt tízszer annyi borralalót adnak, mint amennyit terveztek. Ezt öt nappal a történetek után veszik észre, amikor reggelizni mennek a városba.

Egy kis sétát tesznek a parkban. Télire lezárták a szökőkutat, és csak kevés ember kószál arra. Kis utcai kávézóban papírpohárban kávé vesznek.

* Azt hiszik, hogy a tutajok kitartanak, de ez ritkán van így, itt már nincs mit tenni, visszatérhetnek a szállodájukba, és élvezzék tovább a nyaralást.

Meghal egy rokonuk, távoli unokaöcs, alig ismerik, de nem elég távoli ahhoz, hogy ne kelljen hazautazniuk. A fiuk jön ki értük a repülőtérre. A viszontlátás feszültségekkel teli, nem számítottak arra, hogy találkozni fognak. Már megvették a repülőtéri gyorsvasúti jegyeket, amikor megszólalt a mobiljuk. Hangos a csengője, a sorban mindenki őket figyeli. A nő felveszi.

– Anya, én vagyok az.

– Ó, te vagy az?

...stb., stb....

Eljutnak a parkolóhoz, megölelik a fiút, aki segít bepakolni a csomagokat. Az út elején nem nagyon beszélgetnek. Aztán az apa belekezd a Szófia és a tengerpart között épített négysávos autópálya történetébe. Egy portugál vállalat nyerte a versenytárgyalást, de minden többé került a tervezettnél, ezért 20 euróra emelték az útdíjat. Senkinek sincs arra pénze, hogy az autópályán utazzon, kivéve a korrumpált állami hivatalnokokat, akik hagyták, hogy a terv megvalósulhasson. A fiú azt mondja erre, hogy jellemző. Bólogat, hümmög, aztán sávot vált anélkül, hogy belenézne a tükörbe.

A fiú felajánlja, hogy hábár nem túl kényelmes, azért alhatnak nála. A feleségével és a kislányával egy öreg házban laknak, amit már régóta szeretne felújíttatni, de sosem volt rá se elég ideje, se elég pénze. Megvan a maga bája, de sok a hiányossága is. Nincs csatorna a közelben, ha esik az eső, a fundamentumon át beszivárog a víz, és a tetőt is ki kellene cserélni. A fiú elfoglalt, csak kiveszi a csomagokat a kocsiból, és robog tovább. A feleség és a kislány köszönti őket, leülnek a kanapéra. A kandallóban ég a tűz. Teát kapnak és vékony szendvicseket. A feleség sokszor maga sem tudja, hogy mit mond éppen. Részt vesz ugyan a társalgásban, de egypár másodperc alatt elveszti a fonalat. A kislánya már megszokta. Csak csettint egyet az ujjaival, és rászól:

– Mama!

A nő gondolatai visszatérnek. Körbetekint.

– Sajnálom – mondja –, én...

...stb....

Az alagsori vendégszobát kapják meg éjszakára. Barátságatlan és nyirkos. Az olcsó nyári paplanok toll helyett vattával vannak kitömve. A nő lerúgja magáról a paplant, meztelenül fekszik. A férfi néhány óra múlva felébred, vécére kell mennie, felül, úgy tűnik, hogy az ágy kellős közepén, kettejük közt egy törésvonal húzódik. Régi seb maradványa. Több hónapja beforratlan, gennyes a széleken. Egyikük sem beszélt róla. Nem tudták megnevezni a problémát és nem tudták kizárni magukból, inkább beszéltek bármi másról, futballezésről, vacsorameghívásról, kutatási díjról és lakáshitelről. A nyaraló tetőborításáról és a kutya szívbajáról. Az életük delén jártak, volt mire gondolniuk. De amint elhangzott az a bizonyos dolog, nem akart eltűnni többé, befészkelte magát minden beszélgetésbe, rengeteg helyet foglalt el a házban. Sokszor hallották a gyerekek is, a fiút nem érdekelte, de a lány egyből reagált rá, minden egyes alkalommal belé hasított, amikor előjött, de mivel nem gondoltak arra, hogy a lány észrevett valamit, így nem törődtek vele. Kiabáltak egymással. A hálószobában, a nappaliban. Egyikőjük sírt is. Szép lassan aztán eltűnt az a dolog a veszekedésekből, és bár mindvégig ott szunnyadt valahol a háttérben, más fontos ügyekkel voltak elfoglalva. Sem időt, sem lehetőséget nem adtak maguknak

arra, hogy mélyebbre ássanak. Egyszer-egyszer aztán újra felbukkant egyébként nyugodt és békés beszélgetésekben is, de nem akarták elfogadni, hogy minden széteshet körülöttük, úgy tűnt, mintha minden rendben lenne, békésen szóltak egymáshoz, megfogták egymás kezét, és folyt az életük tovább a szokásos mederben. De itt, a fiú pincéjében újra felbukkant az a dolog. Látja maga előtt a lányát, amikor még kicsi volt. Az alsó ágyon fekszik, az öccse pedig a felsőn, az alig kitárt ajtó mellett gyenge fény suhan be a szobába, ha a férfi nem tesz valamit, akkor a lány elkezd sírni, hiszen már ébren van és felkönyököl a párnán, néz rá, ő meg az ajtóban áll, és tudja jól, hogy csak négy lépés távolságra van a kislánytól, de csak jó éjszakát kíván az orra alatt, aztán becsukja az ajtót. Felkel, lelép a padlóra, itt, a fia házában alagsorában, és kimegy a vécére.

Szögletes az új templom kőből faragott oltára, a szószéke túldíszített. Az első sorban ülnek. Kívülállónak érzik magukat, forgolódnak, nézelődnek, de a családon kívül senkit nem látnak, a templom szinte teljesen üres. A lelkész Máté evangéliumából idéz. Énekelnek. A koporsónak támasztott terebélyes, súlyos koszorúk szinte bármely pillanatban feldönthetnék a koporsót, s az unokaöcs hullája a lábuk elé zuhanna. Valaki sír. Tovább énekelnek. A sírhely felé összekapaszzkodnak. Eső és agyagos föld.

Eldöntik, hogy autót bérelnek, és Olaszországon, az Alpokon keresztül utaznak haza. A hegyoldalban fut alattuk az út. Bekapcsolják a rádiót, francia és olasz csatornák is foghatók. Még 1958-ban egy évet Aix-en-Provence-ban töltöttek. Éveken át azt hitték, hogy még mindig értik a franciát, de amikor harminc évvel később Cannes-ba látogattak, tapasztalhatták, hogy nem találják a szavakat. Azt gondolták, ez csak olyan átmeneti állapot. Hogy a nyelv olyan, mint a biciklizés, de nem. Mielőtt végképp kikapcsolnák a rádiót, egy olasz csatornára váltanak. Vezetés közben visszatérnek az emlékek. A férfi a halott unokaöccséről beszél. Egy tvedestrandi nyárról. Egy játékról, ami később nem is játék volt már. A fiú az unokaöcs torkának szorítja a térdét, aki így nem kap levegőt, mellettük két krokettütő hever a fűvön félredobva, az apa a kisház mögül jön éppen, látja a fiúkat, de nem tesz semmit, hagyja, hogy tépjék egymás haját, a fiú nagyobb, és biztosan ül az unokaöcs mellkasán, egy ütés a halántékra, ezt már le kellene állítani, az ütések tovább folytatódnak, az unokaöcs nem mozdul, az apa odamegy, kiabál valamit, a fiú felnéz, villog a szeme, már régen észrevette, hogy az apja mindent látott és megállíthatta volna. Autóba ülnek, irány a kórház. Agyrázkódás. Húszszázalékos halláskárosodás a bal oldali fülre. Egy folyón kelnek át, majd folytatják útjukat fel a hegyekbe. Elered az eső. Bekapcsolja az ablaktörlőt és visszavált.

Későn érkeznek meg a kis, völgy menti faluba, időbe telik, mire megtalálják a szállodájukat. Elég nehéz eldönteni, hogy pontosan mekkora a település vagy hogyan is néz ki, mert a házakban nem ég a villany. Amikor bejelentkeznek a szobájukba, megtudják, hogy a környék összes étkezőhelye zárva van, de a szálloda éttermében vacsorázhatnak. Rajtuk kívül nincs más vendég. A portás összeszámolja a napi bevételt és bezárja a recepciót, de ők még ülve maradnak. Havazik. Kiürítik a poharukat, felállnak, elindulnak a szobájuk felé, de meggondolják magukat és tesznek egy kis esti sétát. Az utóbbi néhány órában lezuhant a hőmérséklet. Ropog a hó a cipőtalpak alatt. Lemennek a lépcsőn,

belesüppednek a hóba, emelgetik a lábukat, fogják egymás kezét, hirtelen fény gyúl ki előttük. Úgy tűnik, mintha zseblámpával világítana valaki. Többször is rákiáltanak, de senki sem válaszol. Megszorítják egymás kezét. Megfordulnak. Visszamennek. A lábuk pont illik a lábnyomokba. Leporolják magukról a havat és bemennek a melegbe. Fent a szobában összebújnak a lepedő alatt. Suttogva beszélnek. A nő a férfi combját simogatja. Egyre feljebb csúsztatja a kezét, az ujjhegyein érzi a férfi izmait.

A határátkelő 246 méterrel a tengerszint felett fekszik. Örök már nincsenek, csak a tornyok és a drótkerítés maradványai állnak. Másnap már a városban vannak. Először érzik azt, hogy hazaérkeztek. Kipakolnak. A nő, amint leül a pamlagra, fájdalmat érez az izmaiban, olyat, mint azelőtt soha. A teste merev. Délután szundítanak egyet, de éjjel fél kettőkor a nő arra ébred, hogy elfelejtette beállítani az ébresztőórát. Odakint már sötét van. Valahol technozenét hallgatnak. Nem képes visszaaludni. A férfi háttal fekszik neki. Nincs semmi étel otthon. Egyedül nem mer kimenni a házból. Visszafekszik az ágyba.

A férfi hirtelen ébred, és amint megfordulna, a könyöke a nő nyakát érinti. Hideg. A férfi megdermedve fekszik egy befejezetlen mozdulatsor közben. Amíg nem mozdul, addig még mindig együtt vannak, a szobában nyirkos a levegő, ők mindig együtt voltak, a tapéta elvált a faltól, ők mindig együtt lesznek, a hasadás tágul és új tapétaréteg látható, amíg meg nem mozdul, mögötte egy másik réteg, addig folytathatják, nyirkos a ház, és folytathatják, a tapétarétegek, a bőre, amíg csak lehet, hányingert érez, érzi a nőt, összeomlik.

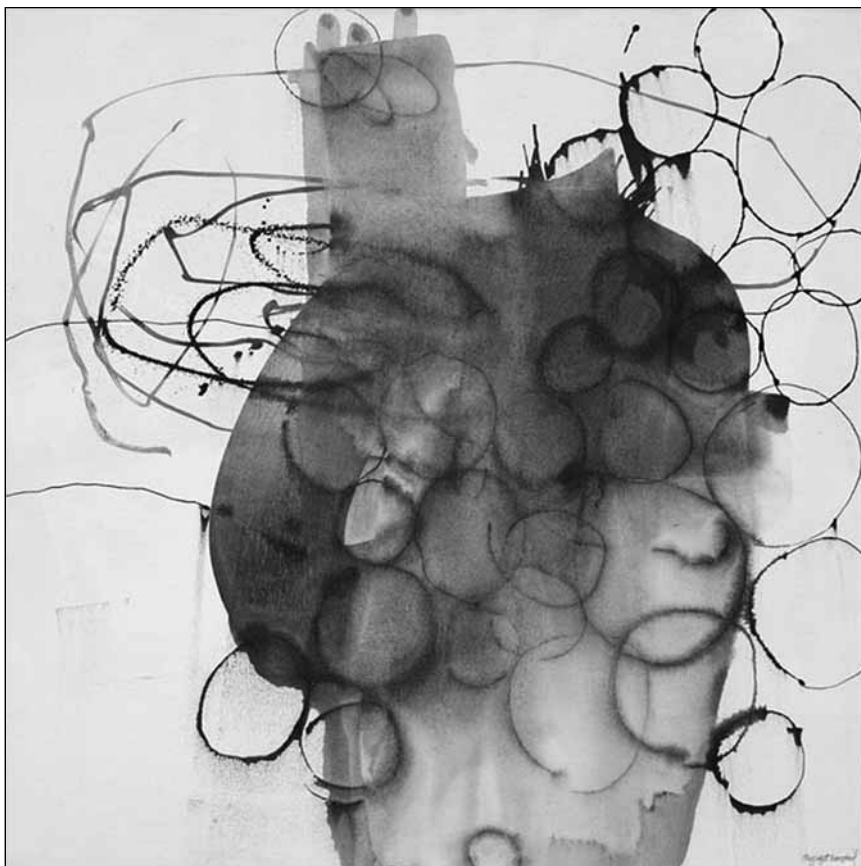
A fürdőszobában talál törülközőt és egy kis edényt. Beviszi a hálószobába. Letérdel az ágy elé. Óvatosan félrehúzza a paplant. A nő teste oldalára billen, elejti a vízzel teli tálat, feláll. A nő táskájában megtalálja az amerikai orvos telefonszámát. Előveszi a telefont és beüti az első hét számot, de aztán félredobja a mobilt, kimegy a hálószobából, átmegy a nappalin és az előszobán, kinyitja a bejárati ajtót. Kora hajnal van, csak egy-két munkással találkozik az utcán. Néhány háztömbbel odébb zenét hall. Először azt hiszi, hogy játszik valaki, de ahogy közelít, rájön, hogy gépzene. A kerítésen sok apró lyuk tátong, időbe telik, mire elég nagy rést talál. Lehajol és átmászik rajta. A földön üvegek, ruhák és ételmaradékok. Néhány ágat félre kell hajtania, hogy tovább tudjon haladni, és addig nem is veszi észre őket, amíg közéjük nem kerül. Tízen, tizenketten ülnek egy rozsdás olajshordó körül. Amint meglátják, abbamarad a beszélgetés, a zenét is kikapcsolják. Meglátja a szipuszacsokókat, néhányan az arcukhoz szorítják, már látta így a cigányokat az utcán. Egy mezítlábas kisfiú eléje áll és valamit kiabál. Rámutat és sikít. A gyerek fogai szuvasok, a szája rossz bortól bűzlik. De a férfi nem mozdul. Csak áll. Egy idő után a fiú körbejárja, majd leül, és ismét bekapcsolja a zenét.

A férfi az olajshordókon felmászik a félkész bevásárlóközpont második emeletére. Az épület pereméről belátja az egész várost, leül, a magasból lelógatja a lábát. A főút megtöri a régi török városnegyed alacsony házainak sorát, azon túl a végtelen, szürke lakótelep.

A rendőrség délután találja meg, alszik a fűben. Négy letartóztatott cigánnyal együtt visszaviszik a házba. A nagykövetségről vár rá valaki. Az orvos már megállapította a halál okát, szívinfarktust.

A koporsóval együtt repül haza Norvégiába. Néhány nappal később el is temeti a nőt. Csak ül a nappaliban és bámul kifelé a hatalmas ablakokon, a kertben a szomszéd kutyája éppen a komposztban turkál. Lejjebb, az út mentén már lebontották az ötvenes évekbeli tanyákat, és egy hatalmas, sáros lyuk tátong utánuk. A táblán élénk színű családi házak tervei állnak, az ablakokban fejek. Tovább sétál lefelé az úton, buszra száll, véletlenszerűen kiválasztott helyen száll le, itt még sose járt, ácsorog. Eljár a nő sírjához, aztán más temetőbe is, de egy idő után már csak parkokba megy. Felismer egy padon ülő embert. Pár nappal később újra látja. Erős fájdalmai vannak a mellében. A fiú elintézi a legfontosabbakat. A házat kiadják, és a férfi beköltözik egy öregotthonba. Április első hetében szinte az összes költöző madár átrepül a városon. Tavasz van. Vasárnap a fiúnál ebédel. A feleség csak ül és néz ki az ablakon. Nem szól egy szót sem. A lányuk már felnőtt. Hamarosan elköltözik. Munkát talált. Folyamatosan jár a szája, de a férfi egy szót sem ért belőle. Ránéz a menyére. Megpróbálja elkapni a tekintetét. Pirospozsgás az arca.

A feleségére gondol, de a halott test minden emléket eltakar. Már az első találkozásuk előtt veszekedtek. Telefonon, valami apróságon, egy számla

INGRID ANDENÆS TRONSTAD ALKOTÁSA

miatt. ABC-ben dolgozott. Amikor a férfi betért a boltba, bolondnak és zavartnak érezte magát, és amikor megpróbált a nővel beszélni, még lehetetlenebbé vált minden, inkább hazament. Az idősoththonban fekszik az ágyon, próbálja felidézni a nőt, de már az összes emlékében halott. Hideg van. Óvatosan lehúzza a cipzárt, a nadrágjába csúsztatja a kezét. Nem képes másra gondolni, csak a nő groteszk képére, a zavaros mosolyára, a feldagadt arcára és a rohadó testére. A férfi egyre erősebben szorítja a félkemény testrészt, belebámul a halott arcba. A nő arca felhasad. A férfi tudja, hogy nem képes élvezni. De mégis folytatja. Száraz a bőr. A plafont nézi. A nő teste a felismerhetetlenségig szétmállik.

Később megvacsorázik. Egy ápolónő jön be hozzá. Huszonkettő vagy huszonhárom éves lehet, mosolyog, és megkérdezi, hogy van. A férfi egy történetbe kezd, elfelejti a csattanót, kezdi előlről. De a lánynak nagyon sok a dolga, már el is tűnt az ajtó mögött.

Csak nyugalomban lenni és mélyeket lélegezni, érezni az ablakon át beszűrődő gyenge fényt. A rádióból beszélgetés hallatszik. Kora hajnal van.

Amikor felébred, már egy kórházban találja magát.

Néhány héttel később mentőautóval viszik haza. Az agyvérzés megroncsolta a motorikus és a beszédért felelős idegpályák nagy részét. Járnai már nem tud, csak fekszik az ágyban. Behúzott függönyök, leeresztett redőnyök. A menü főtt tojás, pépes banán és meleg tej. Meglátogatja a fia. A felesége a Dikemark elmeógyógyintézetben fekszik. Úgy beszél róla, mint még azelőtt soha. Sír. Aznap este megy a lányáért a repülőtérre. Guatemalában volt kilenc hónapig.

– Annyit tudok, hogy egy kisbabával jön haza – mondja.

Forró Tamás fordítása

Mikkel Bugge 1978-ban született. Irodalom és filozófia szakon végzett az Oslói Egyetemen. Első könyve, az *Yttersider/ Kűlsóségek* című novelláskötete 2007-ben jelent meg a Forlaget Oktober-nél. A rá következő években két regénye látott napvilágot. A *Gå under jorda (Menj a föld alá)* 2010-ben és a *Havmannprisen (Dokkmunkás-díj)* 2011-ben. A kiválasztott novella az első kötetéből való.

Tyra Teodora Tronstad

Ismerős utca

A panelek még állnak, egy sem hiányzik.
Egy új ház, egy régi, s egy autó a bolt előtt.
Elered az eső.
Bizonytalan hangulat lóg a levegőben.
A vén iszákosok ellepik a parkot
erdőket, erdőkerülőket emlegetnek.
Kutyával az ölében egy hölgy érkezik
az újságosbódéban kifecsegi titkát
kislányálmái közben folyton felébred.
A napok egyre lassabban haladtak.
A holnap már talán oly lassan lépked
hogy utoléri magát s eltűnik örökre
vagy elüti a síneken suhanó fénycsík
a jövőt kergető százablakos földalatti.

Törékeny, kicsi világ

Akárhol lakom
a szomszéd kicsi és törékeny
ritkán eszik meleget
segítségre szorul a lépcsőn.

Becsönget hozzám
tojást kínál eladásra
szaros, tollas
és ráadásul drága is
de fene tudja:
valami fénylik
az érdes héj alatt.

Jó reggelt az élőknek

Jó reggelt, akik túléltek az éjt
s lábukkal jéghideg padlót fogtak.
Novemberben vízálló cipővel
kell a tócsák ellen védekezni.

A levegőben északi és déli szél.
Az esőcsatorna nyakon önt
ahhoz is jó képet kell vágni.

Pislog a reggel, mint a gyertyaláng
vizes zokniból kikandikálva.

Elázott szatyrok összetapadva.
Esőkabát csillog koromfeketén.

Hétfő reggel

Hétfő reggel sorban állnak a halottak
a temetkezési vállalat hivatala előtt.
Hűtőkamrából, hintaszékből
konyhakertből, építkezésekről jönnek.

A korlát jobb oldalán állnak, ahol a szél
a reggeli újságot a tv-műsorig lapozta.
Reggeli után, frissen lefőtt kávé mellett
olvassa majd a ház gazdája.
A gyerekek tejbegrízre várnak
hamarjában szedett ribizli kerül rá.

Valaki késik a munkából, ezért a
sorállás, de a halottak türelmesek.
Egykedvűen veszik tudomásul:
a reggel az élők privilégiuma.

A temetkezési asszisztens még alszik.
Liliomról álmodik és olyan térképről
ami minden templomhoz elirányít.

Kifésüli a haját, felkap egy blúzt
csörög a kulcsaival, kinyitja az ajtót
álmos tekintettel mutatja az utat:
Jó reggelt! Fáradjanak beljebb!
Egyesével szólítunk mindenkit...

Térkép az ujjhegyeken

Halottaskocsi és csendes zene
a lassított forgalmú zónákban.
Kezdőként térképet kértem.
De nincs, mondták, minek is
a cég dolgozóinak ujjhegyére
ég a térkép, amikor
a halotthoz érnek. Kesztyűt ezért
ne használjak. Bőr a bőrhöz! –
mondták tapasztalatból. Indíts!

Így aztán gyakran eltévedtem.
A kórházi kápolna egész máshol volt.
Rendszerint öt percet késtem
de nem maradtunk le semmiről
az élők sem voltak pontosabbak.

Kérdősködnöm kellett.
Egy fűnyírót fuvarozó
félmeztelen férfi gyakran kíségetett.
Jó napot, búcsúztam
holnap találkozunk, s mentem tovább.
Fura foglalkozás fűnyírót fuvarozni
de ki vág akkor füvet?

Vázlat egy sír mellett

Ez a versike egy kis csoport mellett hevert
Csak az ásó hangja hallatszott
egy urnát készültek elhantolni.

A sír mellett heverő kézilámpa világított
s a vers így szólt:
Emlékezz! Az öngyilkosság is igazi halál.

Levegőt veszünk, kifújjuk
csak hogy jelezzük, mi még élünk.
Betakarják földdel, de nem ellenkezik.

Trilobiták, paradicsomból kiűzött
kihalt ősrákok vagyunk.

A templomtoronyról ferdén lesikló fény
s a közeli folyó csobbanó hangja
nincs a versben, de akár ott is lehetne.

Szerda

A temetkezési asszisztens elbóbiskol
az oldalkápolnában, feje elnehezült
a hosszú ceremóniától. A szólista, ha
éppen nem énekel, újságot olvas.

A jövő héten ravatalozót kell festeni.
Csalánt irtani a bejárat körül.
A csillárok is porosak.

A temetőben külön fekszenek a gyermekek.
Aki kitalálta, annak is itt van a sírja.
A rajta pislákoló mécesest elfújta a szél.

Ilyen a gyász

A sekrestyében uzsonnázom.
Két szelet sajtos kenyér a második zsoltár alatt.
Így búcsúzom egy ismeretlen férfitől.

Nem egykönnyen adta magát.
Nehéz volt lecsukni az egyik szemét.
S nem tudtam az orrát kiegyenesíteni.
Nagyon bánatos képet vág
még a túlltakaró alatt is.

Hiányzik a szomorúság melegsége.
Ebben a hűtőházszagú kápolnában
a gyászolók hónalja is hideget párolog.

Miközben a kórus énekel:
„a testből elszáll a lélek”
egy sovány vadliba húz el felettünk.

Elveszett locsolókanna

Azt állítja a hölgy, neki nem kell sírkő
éleg lesz egy elveszett locsolókanna.
Felírom a megrendelőlapra: ...kanna.

Még nem tudom, honnan szerzek
elveszett kannát, megtalálom
miután letéptem róla az árcédulát?

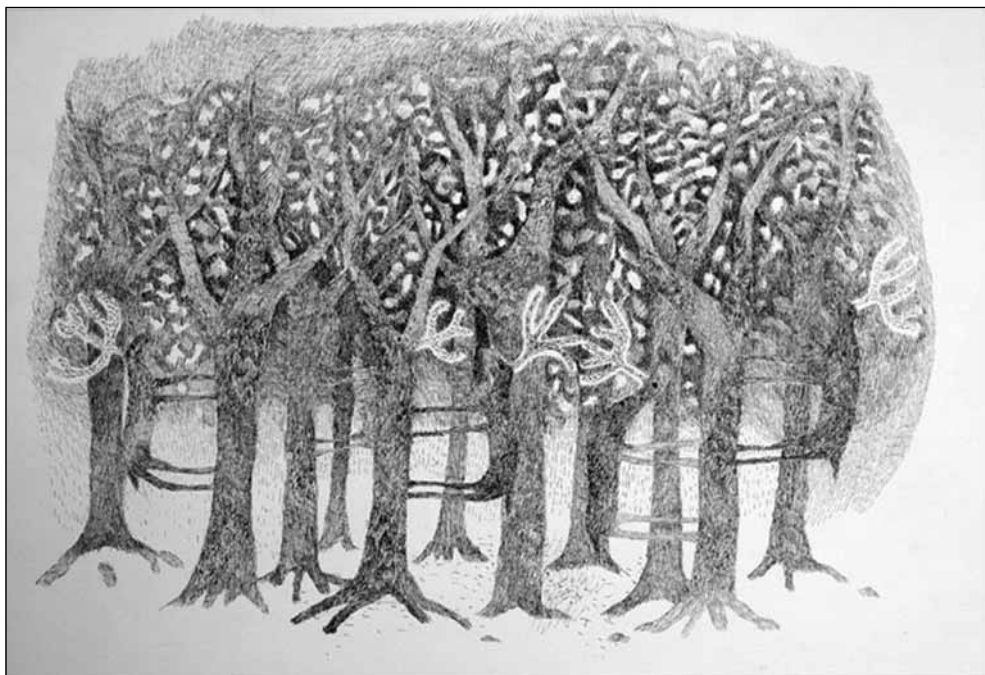
Azt is mondja a hölgy, nem bánja
ha bogarak lakják a szórófejet
s pók sző hálót a fogantyúra.
Figyelmeztet, ne háborgassam őket!

S a gyász?

Családom van, a péntek csodálatos.
Telefonálok, és indulok haza.
Együtt vacsorázunk, például ilyesmit:
sült tarja vörösboros pecsenyelé
mártással, párolt borsó, maradék bor.
Péntek este.
Mennyei!

S a gyász?
Gondoskodjon magáról!

Tyra Teodora Tronstad 1972-ben született. Egyháztörténetet tanult. Oslóban él, egy kis lapnál dolgozik. Első verseskötetéből (*Hétfő reggel sorban állnak a halottak/Mandag morgen står de døde i kø*, Aschehoug, 2007) válogattunk. 2009-ben egy képes ifjúsági könyvhöz írt történetet (*Kisegítelek/Jeg skal hjelpe deg*, Magikon Forlag).

AGNES KATRINE HAGEN RAJZA

Kristine Næss

Sajnos

úgy szeretnék írni
mint egy férfi
gitárral kísérfi
énekelni a dalom
feszíteni a pódiumon
mint túlspanolt húr
a korszak hangadója
mindenkinek megmutatni
én is tudok erőt adni
de másvalaki
kapta e szerepet
sajnos

Mellékvágány

Mennyire közelíthetek
a napégette dolgokhoz
gyephez, üveghez, krómacélhoz
homokhoz, cipőhöz
s a fejtetőn parázsló hajhoz?

A peronon targoncák s egy traktor
emberek, guruló bőröndök
árnyékba húzódom
az állomás körül a télen szórt
közúzalék maradványai
átszúr a vékony cipőtalpon
fagyfaltot eszem
nézem a targoncákat rögzítő feszes
fémszalagot, a fényes fogantyúkat
a vakvágányok rozsdafoltját
s az éppen befutó vonatot

Sűrűben

az erdőben külön ösvény vezet
a kutyáknak és a felnőtteknek
kik tudják jól
hol kell kezdeni a napot
felnőtt vagyok

a padlót frissen csiszolták
vége a félévnek
már nincsenek diákok
nem lesznek órák
sem becsengetés

de az élet megy tovább
az iskola a második otthonom
fűtött padló
vastag zokniban járunk
a kézimunkaszobában
gyapjúfonál szűrős szaga
pakolgotok az asztalon
maszatozás, dűnnyögés
a test felső harmadán
dudorászik a fej

Gyalogosan

lakótelep a természet ölén
majdnem erdőlakó lettem
nem gyalogolok a központba
földalatti, busz is jár
mindenre van megoldás
én ezt választottam

most egy hosszabb úton vagyok
hogy jártam-e már
vagy sosem voltam erre
ne firtassuk, nem érdekes

Flandriában egy meleg este
kecskék fejés előtt
a kerítés mellett
sötét hajú, simulékony
férfi társaságában

de elmarad valahol
a kecskék más korból valók
a gazdaság elhanyagolt
időm mint a tenger
egyetlen célom
nem túl etikus

Reflektorfény

huszonöt évvel ezelőtt
Avignonban, nyári fesztivál
egyik este késve érkezem
a kapun kívül tágasabb
terebélyes fa alatt állok
ott bent hangzavar
egy női sztárvendég
nevét kiabálják
de én csak a fákra emlékszem

a komor épületre
katonai létesítmény lehetett
a benti fényekre gondolok
reflektorok minden irányból
a színpadon festett arc
fűrészporos porond
teljesen mindegy a helyszín

minden felvillan előttem
amit csak a szem befoghat
a sötét falombok
a világoskék ég, a parkoló autók
s az út, amin befutottak
minden újra és újra
megjelenik máshol és máskor
s a dolgok végül a tenyerembe hullnak

Nagyanyám

elgondolni is rossz
ha nem járhattam volna
a finn erdőkben
vagy az orosz iskolákban
központilag meghirdették
a szürke legyen fehér
s a felvilágosításra
központilag utaltak ki fényt
kicsik nagy csoportban
a tudás hatalmasabb, mint az isten
maga az isten

csuda szép a kézírásod
s mennyi irodalom a fejedben
habár a számok keverednek
mikor az agy intellektuális
orosz közegben vizsgálzik

kis versikék gyöngyszemei
éjszakai kóruspróbák
hóesés kék üveggömbön át

mikor az agy
szolgálattól mentes
az iskola fényei
elszíntelenednek
szivárvány fagy a tó
éjfelete jegébe
szépséges arcod
vörös sállal és kalappal
körülöelve

gyöngyszemeket
nem könnyeket
sírsz át a jégen
egyik gyász
másik öröm
erdő vagy mennybolt
itt vagy
talán távozóban
a sötét fenyvesekben

a fiatalság verejtékező
tarkója a vörös sál alatt
üveggömbben tükröződve
kristály, csillám, gyöngy

szeretjük az erdőt
és az iskolát is

nagyanyám meg én

Kristine Næss 1964-ben született Oslóban. Író, kritikus, a *Vinduet* című norvég irodalmi, kritikai folyóirat szerkesztője is volt. 1996-ban debütált első verskötetével. Azóta három regénye s egy novelláskötete látott napvilágot. A fenti verseket legújabb verseiből válogattuk (*Nézd, mi történik! / Se hva som skjer*, Forlaget Oktober, 2010).

Roy Normann

Az álom

Az álom víz s a víz körforgása. Az álom a világ összes újratermelőző molekulája. Sejtekből és sejtosztódásokból. Az álom csupa másolat, megduplázódó emlék. Fotoszintézis, klorofilltelítettség. Oxidáció, belélegzés. Az álom a földön föllelhető összes ikerpár.

Az álom a világ összes illata. Szintetikus és ásványi. Ükörke lonc és Nivea. Az álom a világ összes hangja. Fűlsiketítő és suttogó. A nitrogén szisszenése, sípolása. Az álom a világ összes érintése. Mind közt leginkább bizsergés. Az álom fény és felvillanás. A világ összes színe. Fényes, matt. Karmazsin és skarlátvörös.

Az álom a tér s a teret betöltő hang.
Az álom a hely s a hozzá kötődő illatok.
Az álom a szín és a hozzá tartozó kép.
Az álom az ember, minden mozdulatával.

Az álom a világ összes skarlátvörös használati tárgya. A földből nyert alapanyag s a szépia. A láthatóság és a pirulás. Az álom a világ összes fakó tárgya. A tavaszi fényben mattnak tetsző műanyag játékok. A élesen elkülönülő árnyék. Az álom a világ összes fényképe, szemürege, eltorzuló grimasza.

Az álom üveg és homok. Az üveg merevsége, késlekedése. A homokszemcsék fáradsága. Az álom szemüveg és messzelátó. Törekeny jég, lágyság. Az álom üveg és homok. Törések és repedések. Reccsenő és csörömpölő üveg.

Az álom szilícium és kvarc. A részecskék finomsága. Szemcsézettség, töredezettség. Az álom vízcsepp és pára. Diffúzió, átgondoltság. A nap tükröződése a tócsán. Az álom szétválasztás, kikristályosodás. Víz abszorpciója porózus anyagokban. Az álom a szaruhártya homálya. Árnyékok, kinyilatkoztatások.

Az álom tumultus és káosz. A szem gyors reakciója. Az árnyék s a rejtett világosság viszonya. Az álom kiáltás és suttogás. Az ajkak pisszenő szétválása. Csend és exhumálás.

Az álom víz, s a víz kiválasztása a tájból. Ezüsttó és délibáb. Az álom meghiúsulás és elgyengülés. Az atmoszféra halványkék színe. Az árapály emelkedése, süllyedése.

Az álom ezüstnitrát és celluloidfilm. Érzékelő és rögzítő. Az álom erős fény és kiégett folt. A villanólámpa fénye, úszkáló amóbák a retinán.

Az álom a nyersanyag kinyerése és nemesítése. Előkészítő asztalok, futószalagok. Az álom az eszközök pontos mása. Az álom a mélyből feltörő gőz.

Az álom a világ összes részecskéje, alapeleme. Súlytalanság, gravitáció. Az álom az összes fekete lyuk s az összes csillag. A világegyetem tágulása.

Az álom ólom és súlya a tenyérben. A tömegsűrűség, az abszorpció. Az álom anyagfáradás, hajszálrepedés.

Az álom rózsaszín hallucináció. Az álom idegszálak, jelzőfolyadékok. Kapcsolódások, eltolódások. Az álom színapszis-szakadék, akciókészség.

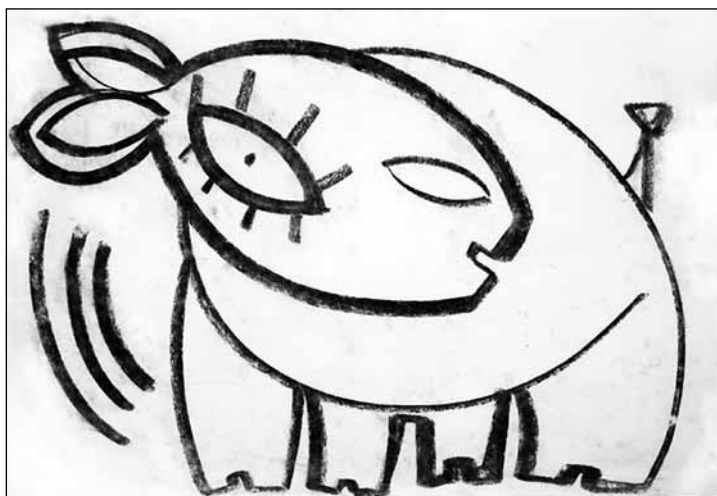
Az álom a világ összes ellentmondása. Érzékenység és eredet. A gyermek félelme a sötétől. Az álom gátlásosság és félszesség.

Az álom szövet és a szövet sűrűsége. Anyagminőség, összetétel. A térben kiterített felület. Az álom drapéria és hullámosság. Átlátszóság és a függöny mögé rejtett kéz.

Az álom vízpermet és pára. Cseppfolyós gázok. Az álom az atommag s a neutronok elképzelhetetlen sűrűsége.

Az álom hegyikristály és hormon. Jégvirág és éjszakai sötét. Az álom arc és áttetsző valóság.

Roy Normann 1973-ban született, Oslóban él. Az első kötetből válogattunk (*Reseptor*, Forlaget Oktober, 2010).

SONJA NYEGAARD RAJZA

Marte Huke

Éjszakok

Virágok tavasza
sűrűn egymás mellett
szirmok a mezőn, lent
a gyökerek versengnek

Átgázolsz a fűvön
egész nap követ
az elmaradhatatlan pára
éjszaka is

Virágot locsolsz
levelek serkennek szemedből
világos éjszakákon cseppek
gyöngyöződnek. Párás hajjal
ébredsz, homlokod fényes

Szelektív szűrő a szem
átereszti, amit kell

Hangsúlyok

A történetek
nem mindig ugyanazok

Levegőben
fölfelé szálló magvak
fordított irányú hóesés

Teleírom e fehér lapot
egyszer, talán, mesélnek neked

A kertben
sötét járatok a gyepen
Egy sündisznó nyomai
Kimeresztett tüskéivel
a hasát védi

Kerti dallamok

Cseppeket dalol
az eső

Hónapok óta szüntelen
összezavarodott évszakok
célít vesztenek, célba találnak
Látásom romlik, visszanyerem
Hallásom gyengül, csupán
méhek kórusát hallom
amint elhagyják a kertem

Szószöveg

Kifejezést találni a hóra
ne legyen túl fényes
Bemenekülni a házba
ahol még a nyár lakik

Virágcserep földjén
futnak az ujjak
Mész a korallokban
álomlassú építkezés

Pókháló fed
behálóz mindent
Az élet maradványai
a négy fal között

Csepp a dalban

Határa van annak, mennyit bír a felhő
Megremeg, ha tarthatatlan a terhe
Hull, csak hull ki magából
dalol a párkányon, dalol a léceken
A tócsa tükör, hangszerdoboz is
Ébresztő dobpergés
Ketyeg, kattog, felelget magának
dalba csöppen
vigasztalhatatlan
lefelé fut
megállíthatatlan

Esőre tárt karokkal
számba gyűjtöm

Ősz és tél

Az ég és a föld
minden kertben
virággá testesül
újra meg újra
aztán elbomlik, eltűnik

Az alma csendben érik
a múltó napokat hizlalja magába

Ősszel
dalba szökken
maga módján tükrözi a világot

A hideg tél buzgalmában
mindent magába nyel
A szél hullámokban tör elő

Száraz ág könnyen törik
tápláléka lesz a gyökereknek

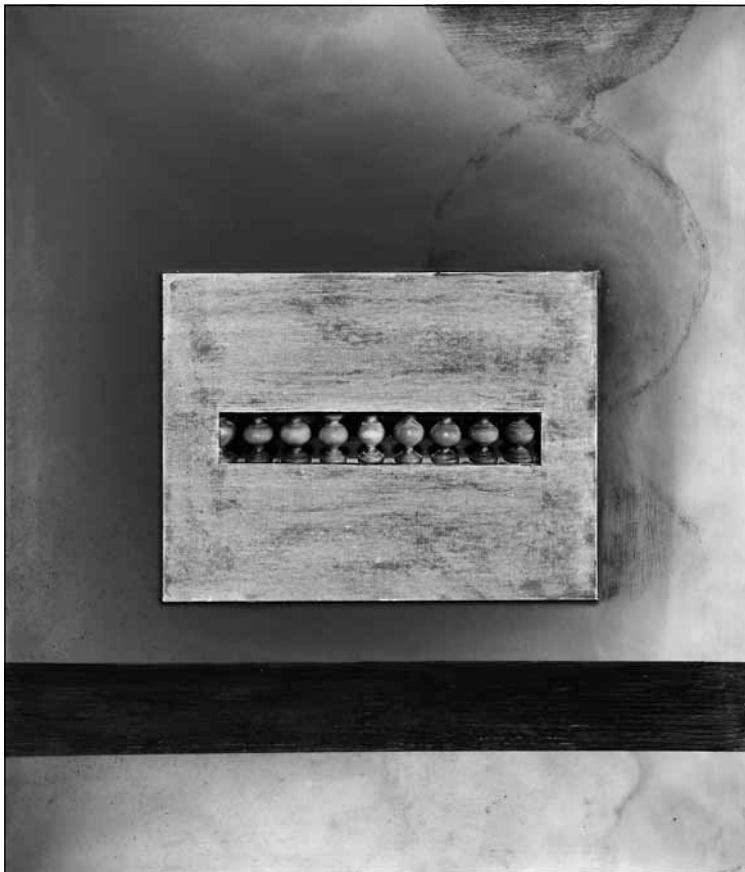
Vessző-tánc

Sűrű eső
Madár telepszik az ágra

Nem reszket a fű
csak a szélnek integet

Begyűjtöm a falevelek
elvesztett színeit

Fekete szem
Néz, csak néz
ágról ágra lendül
Vessző-tánc
Szárny-karusszel
Verdeső búcsú

ELENOR MARTINSEN ALKOTÁSA

Kőváz

Madarak hangja a jeges tájban
a sötét erdők mélyéből jön énekük
Nem jegyzem fel a dátumot, már késő
a szél időnként fúj, majd megenyhül

Emlékszem, járt erre
százszámra
gyűjtött szalmaszálakat
A szavak végleg elrozsdáltak

Látás nélkül írás sem létezik

Az idő felmorzsolja a követ
szél uralkodik a renden
csak a váz marad, üreg a homokban

Táj felett a kéz teremt
békét az elemekkel

Marte Huke 1974-ben született Oslóban. A bergeni egyetemen német és irodalom szakot végzett. Járt az Írásművészeti Akadémiára és a neves göteborgi egyetemre. Első verskötetete 2002-ben jelent meg. Ír forgatókönyveket, operalibrétokat. Jelenleg Trondheimben él. A fenti verseket a 2011 végén megjelenő kötet kéziratából válogattuk.

Thomas Marco Blatt
Mindenütt laknak emberek

I.

dédapámtól örökölte
Manfréd a neve
a város peremén élt, a hegy lábánál
egyedül egy víztoronyban
forró volt a keze
és szerinte az egyenetlen járás
figyelmeztetés az egyenetlen szívverésre
s a szívverés
összefüggésbe hozható
a beszédtempóval

abból következtethette ki
ahogyan menet közben beszélt
megengedte, hogy elkísérjem
elmesélte közben, hogy a tatárok
halott gyermeküket is kiházásították
a családi kötelékek erősítésére

Ekelöf szerint *ez az élet*
mindenféle életet hordoz
minden elképzelhető
az élőket s a halottakat is
talán a tatárok is így gondolták
összegezte bácsikám, csodáltam
őt türelméért, s azért, hogy
képes a hegy lábánál lakni
egyedül a város szélén
egy elhagyott víztoronyban
napközben a kertben voltunk
fát ültettünk, verhetetlen volt bocciában
este megvacsoráztunk, teáztunk
utána sétáltunk a környéken
az éjszakák melegek voltak
nyitott ablaknál feküdtem
időnként behallatszott a madarak
topogása, majd elrepültek

meleg éjszaka volt
nyitott ablaknál feküdtem
mindenféle sötétség –
városok, falvak százaiban

hegyeken, szívbén, tengeren

II.

a mozdulat minden
mozdul minden
minden évszakra jut belőle
ha hull a hó az álmatlan éjben

úton a fülledt autóban
útban a felszámolt kikötőbe
romokban a toalett, csövei
egyenest a fjordba futnak

változások mindenütt
változnak az emberek

– ha vidéki vagy, üresjáratban élsz
ezért tanulok táncolni – mondta Kristin
a bátyja, Sigmund a tanyán várt ránk
itt nőttek fel, megvacsoráztunk
kötött pulóverbe, gyapjúplédbe
burkolózva ültünk a tornácon
hajnali háromig
Kristin elmesélte, hogy egy régi
albérletében meggyilkoltak egy lányt
korábbi szeretője fojtotta meg
otthagya meztelenül a tv előtt
mintha így kellene bevégezni
tv elé lecövekelve, egy IKEA fotelban
Sigmund megígérte
mutat nekem legelésző gímszavasokat
elvisz kora hajnalban kocsival
az útról távcsővel becserkészzük őket
hallgatag volt, lestem az arcát
a nappaliban, a fényképen, testvérei
közül neki volt a legkeskenyebb szeme
azt mondta, még a szobája ablakából
is lőtt szarvast

láttam egy reggel, amint átment a tanya
udvarán, távolodott, mintha lépésről
lépésre süllyedne a földbe
megállt a szénapajta mellett
cigaretára gyújtott, elmélázott
feljött a nap, eleredt az eső
a fjord, a mező felett, a ház, a kert felett
lepergett a falevelekre

III.

a faháztelep Moban olyan közösséget
sejtet, ami nem könnyen adja meg magát
házai éppoly rozogák, viharvertek
mint Kapuscinski történeteiben
az elhagyott orosz falvakban
ahol az ipar évtizedekig éltette a vidéket
majd bezárta kapuit, s az utcákat ellepte
a hideg, hosszú folyosók a jégmezőben

Olafot nem kényszerítette térdre a hideg
sem a vasmű, ahol dolgozik;
a füst, ami egéruat talál rejtett réseken át
láthatatlan nyílásból szürke felhőréteget
terít szét a város felett
beszivárog az emberek tüdejébe
súlyossá tesz minden levegővételt

leginkább meleg napokon nehéz elviselni
a kikötőből rozsdás fémkonstrukción
futószalag lóg méterekkel a házak fölött
föl egészen a vasmű épületéig
olyan ormótlan, hogy majdnem szép
egy pillanatra megtorpanok
mielőtt Olaf szótlanul int a fejével
korábbi lakása felé
beomlott tetejű faház
a kikötő közelében

Olaf osztálytársam az alsóból
göndör haja hosszúra nőtt
egy ideje már munkavezető
felesége Mona, Kirunából jött
Jacques Brel-dalokat énekel
Åkerström fordításában
északnorvég dialektussal
nehéz erről beszélni
mint egy nyelv a nyelvben egy nyelven
szeretlek minden szavammal
szeretlek oly nyelven
mely igét nem ismer

az is lehet, hogy mást énekelt
minden történetemből elszivárog
a szó és a hely, megadásra képtelen
csendes együttlétek, düledező házak

IV.

megtörténik, hogy hatalmas robbanásról álmodom, fáj a fejem, karomban tartok egy béna gyermeket, egy nevet kiabálok, de nem a tiédet, hol vagy? amikor felébredek, fekvé maradok, bámulom a plafont a sötétben, suttogok: alszol? egy versben ez áll: *egy angyal lakik bennem, mindig meglepem.*

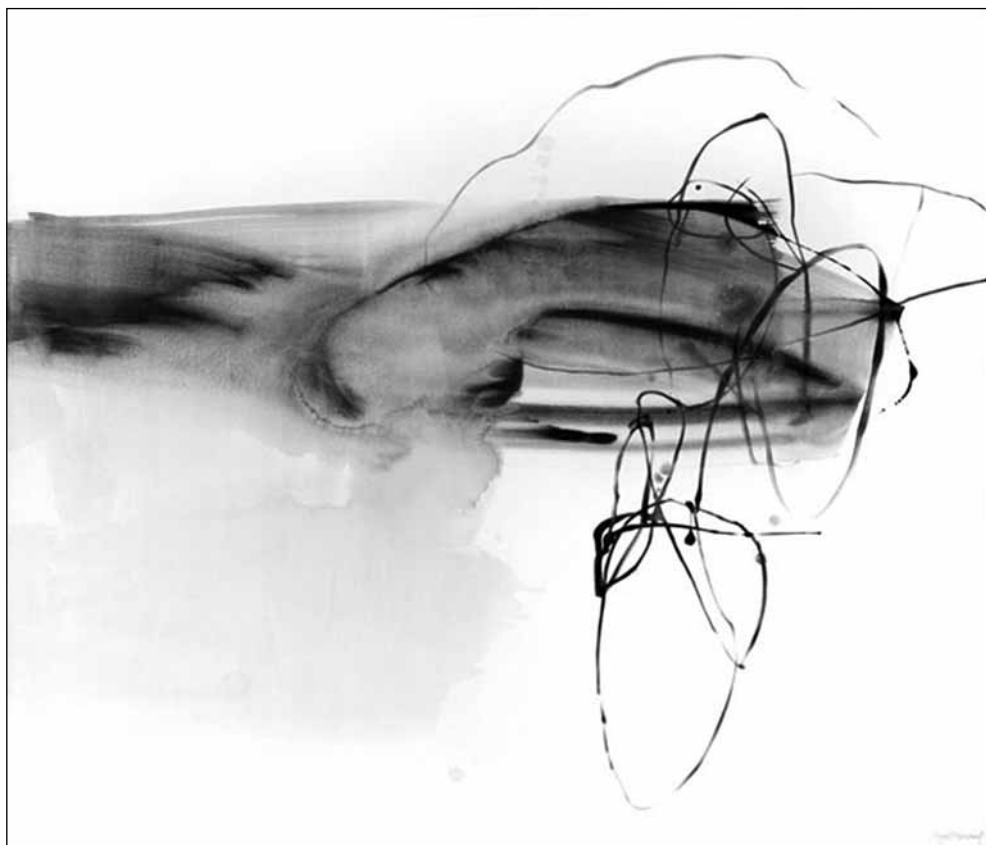
Ha elmesélném neked e mondatot, és komolyan gondolnám, elhagynálak, elengednél-e? éjszaka van, nem vagy velem, és írok: lakni szomorú, de ezzel kell élni.

V.

Ingvar Kamprad, az IKEA alapítója azt írja valahol: *az a célom, hogy eljussak minden otthonba.* Szívemből szól, mindenkinek ajánlom e hosszú éjszakákon érlelt, nagy távolságokat legyőző szavakat.

Azt is mondom: mit keresünk, ha nem a saját életünket? az utcákon, a járdákon mindenütt

széthajtogatott kartondobozok, rongyok, plédék, nem szemét, valakiknek tulajdona, azt próbálja elmesélni nekünk, hogy itt él, alszik valaki, tehát vagyunk.

INGRID ANDENÆS TRONSTAD ALKOTÁSA

VI.

egy egész kis csapat ünnepelte Szent Iván éjjelét
csónakházban, kilátással két szigetre
a helyiek csak Madeirának és Szumátrának hívják
végre egyszer itt is a norvég délvidéki parton
a világ tárult elénk
a kishajókikötő és a hajógyár között
húst sütöttünk, kártyáztunk
estefelé megjött a házigazda nővére
gyereket várt, már nagy volt a hasa
de még négy hónapja volt hátra
szinte elfeledtette rossz élményeimet
ideúton, a repülőn, egy mongolkóros
lány az ablaknál ült, mellettem anyja
a kisebbik gyerekekkel, folyton
engem maceráltak

olvastam valahol
a szív az ismétlődések szerve
ezért mondják „to learn by heart”
hihetőnek tűnik

a nővért egész este figyeltem
egyedül lakott egy kis házban
az elnéptelenedett szigetvilágban
hét állandó lakossal s egy bezárt iskolával
naponta négyszer közlekedett a kishajó

négy nyelven szólt hozzánk az este
tönkrevert mindenkit scrabble-ben
versekből idézett
de kártya közben elszólta magát
a nyolcas helyett *a szív veszít* – mondta
idegesen felnevetett
nem értettem a keserűségét
pedig próbálta megmagyarázni

landolás közben
a mongolkóros kislány
vette ölébe a kistestvérét
mintha a világot ölelte volna
mintha egy kis szív
markolna egy másik szívet

VII.

függővasút bujkál az alacsony felhőkben
az óvárosból nézve, mint játékos girland
felagatva az égre, a jelszó: A közért
én a világból kitépve éreztem magam
mikor keresztetűk a kutyás negyedet
ahol csontsovány ebek kószáltak
minden elképzelt helyen
teljesen kábán, s nemcsak a melegtől
az éhezés jelei ütöttek át a bőrön
kellemetlen szag, legyek százai a levegőben

a közelben állt a kórház
az óváros peremén
mint egy düledező kastély
lakói az udvaron bolyongtak
cél és elképzeltés nélkül
némelyik meztelenül
mások pokróccal a testük körül
fehér elefántoknak csúfolják őket
mert a kisváros lakói szerint
meghalni jöttek ide

behatolt az utcán játszó gyerekek ujjongása
eleredt az eső, beesteledett
bőrig áztunk, mire a pislákoló
neonnal hirdett szállóba értünk
megragadta a kezem, és azt kérdezte
mit választanék
a bolondok házát vagy a halált

Herta Müller úgy fogalmazott
mikor nem rímel az élet
szétesnek a szavak
ez történhetett a *fehér elefántokkal*
akik cél és elképzeltés nélkül
bolyongtak a kórház udvarán
egyesek meztelen
mások pokróccal a vállon
de mind zavarodottan
másoknak érthetetlen szavakat mormolva

de ha a szavak széthulltak
talán éppen a mormogás az élet
ahogy a vers is egyfajta rend
a megragadható kéz
a mindenség, a szavak ereje

VIII.

ellakhatnék itt, egy bezárt bányatelepen
távoli rokonaim körében
a másod-unokatestvéreimet alig ismerem
kislányát egyedül nevelő fiatal nő
vagy mit akarok egyáltalán
mi szándékom mindezzel
ha nem az, hogy néhány titkot leleplezzek
hogyan kik vagyunk, honnan jöttünk
lehetetlen vállalkozás, csak féligazságok
éppen ezért olyan fontos és izgalmas
ezért ajándékozom el a bútoraimat
ürítek ki minden szobát
lerombolok egy falat s a támadó úrt
elkeresztelem szívnek
elhagyom az országot, itt kötök ki
egy bezárt bányatelepen
szemetes utcáin elvadult kecskék
bolyongok ismeretlen emberek között
románnak vallják magukat
verszem egy szavát sem értik
de a szájpaddásra mennyei szavuk van;
hol másutt keletkezhetnének a szavak?
céltalanul járkálok, találok egy padot
időm van bőven, itt maradok
szükség van időnként az elcsendesülésre
szüksége van rá a szavaknak és a versnek:
mindenütt laknak olyanok, akikre várnak
mindenütt laknak másmilyenek
mindenütt laknak emberek

Thomas Marco Blatt 1980-ban született Dél-Koreában, de kis kora óta Norvégiában él. Író, költő, kritikus, a foci íróválogatott tagja. Hordalandban és Gøteborgban végzett írásművészeti tanulmányokat. 2006-ban jelent meg első versköteete. A második kötet címadó versciklusát közöljük (*Mindenütt laknak emberek/Overalt bor det folk*, Kolon Forlag, 2008).

Hálásan mosolyognék a lányra, de már nincs az ágyamon, visszatért a falra, nem látni, mit olvas a képen, és már nem is kacag. Csönd van és hajnal. A laptop monitorja sötéten tátong az arcom mellett. Feltápáskodom, kivonszolom magam az erkélyre. Ablakom alá épp most érkeznek meg a nagy, lomha ezüsthajók.

Zalán Tibor

E számunk szerzői

Anna Bihari-Andersson (1951) – néprajzos, műfordító, Budapest

Forró Tamás (1985) – történész, műfordító, Csömör/Oslo

Galambos Gyöngyvér (1948) – fotográfus, Oslo

Jeszenszky Géza (1941) – történész, nagykövet, Budapest/Oslo

Kovács katáng Ferenc (1949) – író, költő, műfordító, Oslo

Kunszenti Ágnes (1953) – mérnök, műfordító, Oslo

Kunszenti-Kovács Dávid (1985) – matematikus, műfordító, Oslo/Budapest

Zalán Tibor (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest

E számunk képzőművész vendégei

Sonja Nyegaard 1959-ben született norvég képzőművész, költő. 1987-ben fejezte be képzőművészeti tanulmányait festészet, rézmetszés szakon. Ezek után írásművészetet tanult Norvégiában és Dániában. Művészetpedagógusi képesítést is szerzett. 1998 óta vesz részt önálló és csoportos kiállításokon. 1994-es debütálása óta három verskötete jelent meg.

Löffler Ervin 1922-ben született Budapesten. Itt szerzett kőfaragó szakmát. 1947-ben menekült el Magyarországról, Norvégiában telepedett le. Ismert norvég szobrászok keze alatt dolgozott, csiszolta tudását. Míg a művészek körében dült a naturalizmus–modernizmus vita, taxisofórként dolgozott. 1970-től önállósította magát, állami ösztöndíjat kapott. Számtalan önálló kiállítás áll mögötte. Munkái Norvégia köztereit díszítik. 2011 júniusában leplezték le *Szétválasztott formák* című embermagasságú bronzszobrát az Oslói Egyetem campusán.

Elenor Martinsen 1963-ban született festőnő. Norvégián kívül Londonban, New Yorkban, Zürichben állították ki képeit. Oslótól 50 kilométerre nyitotta meg és működteti a Hole Artsentert, ahol fiatal képzőművészek is dolgozhatnak. A róla készült kisfilm két éve mutatták be Budapesten.

Agnes Katrine Hagen 1958-ban született. 1985-ben végzett festő szakon az Iparművészeti Főiskolán. Képzőművész-pedagógiai tanulmányokat is folytatott. Akvarellfestést, képzőművészeti alapismereteket oktat.

Ingrid Andenæs Tronstad 1968-ban született. Képzőművészeti tanulmányait Californiában, Stockholmban és Oslóban végezte. 2006 óta vesz részt önálló és csoportos kiállításokon Norvégiában, Dániában és az USA-ban.

Hamsun gyermekei

„A fiatal írók hangulata figyelmeztető: az anyagi jólét nem oldja meg az emberi problémákat, a jó politika nem vált ki sokkal nagyobb elismerést, mint a rossz. Az egykor bezárt világban élő norvégok előtt (is) kitérült a világ, utazva megismerik más népek szokásait, bajait, és azokat részben magukra is vették.” (Jeszenszky Géza)

„És hirtelen hátrafelé láttat velem a megdöbbenés, bár előre nézek. Hátam mögött ugyanis, tehát az ágyam fölött a falon, magyarán fölöttem, mert az ágyam szélén ülve írok, hatalmas plakáton éppen hogy Knut Hamsun kalapos képe. Ott van az immár lassan két éve, így élünk itt tehát hármásban: félkönyvéken olvasó meztelen lány a képen, a kalapos Nobel-díjas, meg én. Hol észreveszem őket, hol nem, hol észreveszem magamat közöttük, hol nem...” (Zalán Tibor)

„A 2000-es években született alkotások deheroizálják a korszakot, nincsenek említésre méltó hőseik, ugyanakkor több száz oldalas művek jelennek meg azt sugallva, hogy a világ összes problémáját akarják egyszerre mind megoldani: dokumentarista, olykor személyes/személyeskedő stílusban. S nemegyszer fordul elő, hogy az alkotó én megtorpan, nem vállalja tovább a főhős szerepét, s kijelenti, fikció volt az egész.” (Kovács Katáng Ferenc)

„Gurul az utcán egy kerék. Két kerék! / A kerekek felett egy fura bohóc / trikó, két harisnya és csatakos fej / boldog, mosolygó, agyatlan fickó.” (Knut Hamsun)

„Reggel hét és délután három között azok jövőjét építjük, akiket nem is ismerünk. A munkanap végén hazamegyünk. Saját otthonainkba. Ahol nincs kedvünk felmosni, meleg vacsorát készíteni. A gyümölcskosárban penészedik a mandarin. Egy pohár tejet iszunk, mielőtt le-rogynak az ágyra.” (Tina Åmodt)

Ára: 650 Ft. Előfizetés: 5000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.

(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen, valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

A folyóiratot az

nka
Nemzeti Kulturális Alap

nca
Nemzeti Civil Alapozás

és a Közigazgatási és Igazságügyi
Minisztérium Nemzetiségi és Civil
Kapcsolatokért Felelős Helyettes
Államtitkársága támogatja.